

STORTINGET

Innst. 448 S

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Prop. 94 S (2025–2026)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Kommuneproposisjonen 2027

Til Stortinget

1. Innledning

Kommunal- og distriktsdepartementet legger i Kommuneproposisjonen 2027 frem regjeringen sin politikk for kommunesektoren og det økonomiske opplegget for det kommende året.

Regjeringens politikk for kommunesektoren (proposisjonens kapittel 1), det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner (kapittel 2), inntektsystemet for kommuner og fylkeskommuner (kapittel 3), skjønnstilskuddet (kapittel 4), et sterkt og velfungerende kommunesystem (kapittel 5), et velfungerende og tillitskapende demokrati (kapittel 6), oppgavefordeling og regelverk (kapittel 7), utviklingen i kommuneøkonomien (kapittel 8), kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå (kapittel 9) og utvikling i kommunale tjenester (kapittel 10) er nærmere behandlet og omtalt i proposisjonen.

2. Komiteens behandling

Komiteen har avholdt åpen høring i saken 20. mai 2026, der 33 instanser deltok. Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Konstanse Marie Alvær, Isak Veierud Busch, Sigurd Kvammen Rafaelsen og Solveig Vestenfor, fra Fremskrittspartiet, Bjørn Larsen, Rune Midtun, Helge André Njåstad og Erlend Wiborg, fra Høyre, Mudassar Kapur og Tage Pettersen, fra Sosialistisk Venstreparti, Anne Lise Gjerstad Fredlund, fra Senterpartiet, Bengt Fasteraune, og fra Rødt, lederen Hanne Beate Stenvaag, viser til Kommuneproposisjonen 2027, Prop. 94 S (2025–2026).

3.1 Generelle merknader

3.1.1 GENERELLE MERKNADER FRA ARBEIDERPARTIET

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil understreke at kommunesektoren er bærebjelken i velferdsstaten. Gode og likeverdige tjenester til innbyggerne, uavhengig av bosted, er en forutsetning for et samfunn med små forskjeller, høy tillit og sterke fellesskap. Kommuneproposisjonen skisserer rammene for kommunesektorens økonomi og er dermed avgjørende for hvordan en lykkes med å levere på disse målsettingene.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i Prop. 94 S (2025–2026) legger opp til en ansvarlig og forutsigbar økonomisk styring av kommunesektoren, i tråd med målene i regjeringens plan for Norge. En sterk offentlig sektor, god økonomisk styring og en rettferdig fordeling av ressursene er grunnleggende for å sikre gode tjenester i hele landet.

Disse medlemmer vil fremheve at kommunesektoren over tid er styrket gjennom økte frie inntekter, noe som er viktig for kommunenes handlingsrom til å prioritere lokale behov. Samtidig står mange kommuner fortsatt i en krevende situasjon med økte kostnader, demografiske endringer og store forventninger til tjenestene. Det er derfor avgjørende at staten bidrar med stabile og tilstrekkelige rammer, samtidig som kommunene gis tillit til å finne gode lokale løsninger.

Disse medlemmer understreker betydningen av å sikre en bærekraftig utvikling i helse- og omsorgstjenestene. En aldrende befolkning vil i årene fremover øke behovet for tjenester betydelig. Dette stiller krav til både kapasitet, kompetanse og organisering. Arbeiderpartiet mener det er nødvendig å satse på forebyggende arbeid, sikre tilstrekkelig bemanning og legge bedre til rette for en heltidskultur i sektoren.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har tydelige ambisjoner om å redusere forskjeller og styrke levekårene i hele landet. Kommunene spiller en nøkkelrolle i dette arbeidet, gjennom blant annet barnehage-tilbud, utdanning, boligpolitikk, sosialtjenester og forebyggende arbeid. En rettferdig fordeling mellom kommuner er derfor avgjørende, og inntektssystemet må bidra til å utjevne økonomiske forskjeller og sikre likeverdige tjenester.

Disse medlemmer vil videre understreke betydningen av lokaldemokratiet. Sterke kommuner med faglig kapasitet og økonomisk handlingsrom er en forutsetning for et levende lokaldemokrati. Arbeiderpartiet vil føre en politikk som gir kommunene større handlingsrom, samtidig som nasjonale mål ivaretas. Disse medlemmer er positive til at regjeringen i proposisjonen varsler at den vil følge opp en rekke av anbefalingene fra Kommunekommisjonen, med sikte på å redusere det samlede styringstrykket på kommunene.

3.1.2 GENERELLE MERKNADER FRA FREMSKRITTPARTIET

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og den fremste leverandøren av velferdstjenester i folks hverdag. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med i hverdagslivet til enkeltpersoner, familier og næringsliv.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen åpner proposisjonen med å slå fast at Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig. Disse medlemmer deler denne virkelighetsoppfatningen, men konstaterer at regjeringen ikke følger opp, hverken med ord eller politikk som svarer på alvor. Proposisjonen bærer preg av en regje-

ring som beskriver utfordringene, men som mangler vilje til å prioritere og handle.

Disse medlemmer vil understreke at Fremskrittspartiets utgangspunkt er en sterk tro på lokaldemokratiet og det kommunale selvstyret. Kommunene er ikke et underordnet forvaltningsnivå som skal administrere statens vedtak, men selvstendige folkevalgte organer som er nærmest innbyggerne, og som kjenner lokale behov best. Et sterkt lokalt folkestyre gir folk og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag, og disse medlemmer mener makt og myndighet i størst mulig grad skal ligge så nær innbyggerne som mulig. Disse medlemmer mener derfor at staten må vise kommunene langt større tillit enn i dag.

Statlig detaljstyring, rapporteringskrav og statsforvalterens omfattende innsigelsesadgang binder kommunenes handlingsrom og flytter reell makt bort fra folkevalgte og over til byråkrater. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet konsekvent har arbeidet for å redusere statlig detaljstyring og byråkrati, for å gi kommunene frihet til å disponere ressursene der behovet er størst, og for å la kommunene være JA-kommuner som legger til rette for vekst, næringsutvikling og gode bo- og levevilkår. Det er innbyggerne som skal stå i sentrum, og det er de folkevalgte i kommunestyret innbyggerne kan stille til ansvar ved valg.

Disse medlemmer mener videre at valgfrihet og mangfold må stå sentralt i kommunens tjenestetilbud. Innbyggerne skal kunne velge. Private og ideelle aktører skal kunne levere velferdstjenester på like vilkår med de offentlige, fordi konkurranse om brukerne hever kvaliteten. Disse medlemmer vil understreke at kommunenes fremste oppgave er å levere gode kjer-netjenester til innbyggerne, det være seg skole, eldreomsorg, helse og trygghet. Det er hensynet til den enkelte innbygger og familie som alltid må veie tyngre enn hensynet til kommunenes egne strukturer og budsjetter.

Kommuneøkonomi

Disse medlemmer viser til at en god, forutsigbar og romslig kommuneøkonomi er en forutsetning for at kommunene skal kunne levere de tjenestene innbyggerne har krav på. Disse medlemmer mener kommunene må sikres frie inntekter som gir reelt økonomisk handlingsrom, og at staten i større grad må finansiere de oppgavene som pålegges kommunene. Det kan ikke være slik at staten vedtar nye rettigheter, krav og reformer, for så å overlate regningen til kommunene og til slutt innbyggerne gjennom høyere kommunale skatter og avgifter.

Disse medlemmer er bekymret for at stadig flere kommuner velter sine økonomiske utfordringer over på innbyggerne gjennom et stadig høyere avgifts- og gebyrtrykk. Eiendomsskatt, økte kommunale gebyrer for vann og avløp, renovasjon og andre bokostnader ram-

mer vanlige familier hardt og kommer på toppen av en allerede krevende økonomisk hverdag for mange husholdninger. Disse medlemmer mener at kommunenes behov for slike inntekter i stor grad henger sammen med svak økonomisk og administrativ styring, og at svaret på trang kommuneøkonomi ikke kan være å sende regningen til innbyggerne. Disse medlemmer vil understreke at hver krone kommunene krever inn fra innbyggerne, er en krone tatt fra familiens egen velferd.

Disse medlemmer mener en god kommuneøkonomi handler vel så mye om prioritering og styring som om størrelsen på overføringene. Skattehungrige lokalpolitikere som først bruker pengene og deretter krever mer fra innbyggerne, er ikke et uttrykk for at kommuneøkonomien er for stram, men for at pengene forvaltes dårlig. Disse medlemmer mener kommunene må prioritere kjerneoppgavene først, og at staten samtidig må stille opp med forutsigbar finansiering av de tyngste velferdsoppgavene.

Disse medlemmer viser videre til at kommuneøkonomien var i historisk god forfatning i årene Fremskrittspartiet satt i regjering. Antallet ROBEK-kommuner falt fra et nivå på 46 i 2013 til et historisk lavt nivå på 10 kommuner i 2020. Disse medlemmer viser til at kommunene i denne perioden hadde en sterkere vekst i sine inntekter, og at Kommune-Norge samlet sett aldri hadde vært mer veldrevet enn mot slutten av denne regjeringensperiode. Dette var ikke en tilfeldighet, men et resultat av en bevisst politikk der kommunene ble tilført reelle inntekter og samtidig fikk frihet til å styre godt.

Disse medlemmer konstaterer at den positive utviklingen er snudd under den sittende regjeringen, der stadig flere kommuner igjen melder om omstillingsbehov, behov for å tære på disposisjonsfond og press på kjernetjenestene. Disse medlemmer mener dette viser at god kommuneøkonomi er et spørsmål om politisk vilje og prioriteringer, og at Fremskrittspartiet har vist i praksis at partiet leverer en sterkere og sunnere kommuneøkonomi når partiet får gjennomslag for sin politikk.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets politikk om å sørge for at kommunene får beholde mer av selskapsbeskatningen. Det vil gjøre at kommuner får et insitamant til å legge bedre til rette for næringslivet, da det vil generere økte inntekter for den enkelte kommune.

Videre viser disse medlemmer til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2026 prioriterte kommunesektoren betydelig sterkere enn regjeringen, med en samlet styrking på 5,9 mrd. kroner. Blant prioriteringene var økte midler til eldreomsorgen, herunder tilskudd til nye heldøgns omsorgsplasser og et investeringstilskudd på 60 pst. av faktisk byggekostnad,

1,5 mrd. kroner i øremerkede midler til eldreomsorg, 450 mill. kroner til pensjonstilskudd for private barnehager, 200 mill. kroner ekstra til ressurskrevende tjenester, 1 mrd. kroner i øremerkede tilskudd til fylkesvei, samt en styrking av sivil beredskap. Disse medlemmer mener dette viser at Fremskrittspartiet tar både kommuneøkonomien og kvaliteten i velferdstjenestene på alvor, og at partiet er villig til å prioritere kommunenes kjerneoppgaver.

Helse- og omsorgssektoren

Disse medlemmer viser videre til at proposisjonen tegner et alvorlig bilde av arbeidskraftsituasjonen i kommunene. Telemarksforskning anslår en nedgang i antall sysselsatte på 26 pst. i de 108 minst sentrale kommunene frem mot 2050, og det pekes på vedvarende rekrutteringsutfordringer og økt vikarbruk. Disse medlemmer viser videre til at andelen brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten med helsefaglig utdanning har vært nedadgående siden 2021. Disse medlemmer mener dette gjør det helt nødvendig å gjennomgå oppgavefordelingen mellom de ulike yrkesgruppene i helse- og omsorgstjenesten. I dag bruker sykepleiere og annet helseutdannet personell betydelig tid på oppgaver som ikke krever deres kompetanse, som rengjøring, matlaging, servering og andre praktiske gjøremål. Dette er oppgaver som helsefagarbeidere, assistenter og annet personell er fullt i stand til å utføre. Når kommunene allerede sliter med å rekruttere nok sykepleiere, er det avgjørende at de sykepleierne man har, faktisk bruker tiden sin på sykepleieroppgaver.

Disse medlemmer mener regjeringen må ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av oppgavefordelingen, slik at hvert ledd utfører oppgaver som samsvarer med deres utdanning og kompetanse. En slik gjennomgang vil ikke bare bidra til mer effektiv bruk av knappe personalressurser, men også gjøre det mer attraktivt å jobbe i helse- og omsorgstjenestene.

Disse medlemmer er videre bekymret for at en økende andel av de ansatte i omsorgstjenesten mangler helsefaglig utdanning. Kommuneproposisjonen bekrefter at andelen brukerrettede årsverk med helsefaglig utdanning har vært nedadgående de siste årene. Disse medlemmer erkjenner at kommunene i en situasjon med stor knapphet på helsepersonell vil måtte benytte assistenter og annet personell uten formell helseutdanning for å sikre forsvarlig drift. Desto viktigere er det at alle som skal jobbe med eldre, uavhengig av stillingskategori og utdanningsbakgrunn, har et minimum av grunnleggende kunnskap om eldreomsorg. Det gjelder kunnskap om demens og kommunikasjon med personer med kognitiv svikt, forebygging av fall og liggesår, grunnleggende hygiene og smittevern, munn- og tannstell, ernæring og væsketilførsel, observasjon og rapportering av endringer i helsetilstand samt verdighet, bru-

kermedvirkning og etiske problemstillinger i omsorgsarbeidet. Disse medlemmer mener det bør innføres et obligatorisk grunnkurs for alle som ansettes i eldreomsorgen, som ikke har relevant helsefaglig utdanning. Et slikt kurs vil bidra til å heve kvaliteten på tjenestene, gi de ansatte større trygghet i arbeidshverdagen og ikke minst sikre at de eldre møtes med den kunnskapen og omsorgen de fortjener. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet konsekvent har vært opptatt av at kompetanse og kvalitet i eldreomsorgen ikke kan ofres, selv i en tid med rekrutteringsutfordringer. Svaret på bemanningskrisen kan ikke være å senke ambisjonene for hva de eldre skal kunne forvente av dem som kommer hjem til dem eller jobber på sykehjemmet der de bor.

Eiendomsskatt

Disse medlemmer viser til at mange husholdninger fortsatt sliter økonomisk. Disse medlemmer viser til at eiendomsskatten er usosial, rammer skjevt og ikke tar hensyn til husholdningenes inntekt, gjeld eller betalingsevne. Folk investerer i bolig og hytter av hensyn til egen families velferd. Derfor bør ikke boliger ses på som et skatteobjekt på lik linje med andre investeringer.

Disse medlemmer viser til at eiendomsskatten verken er knyttet til inntekt, formue eller belåningsgrad og har ingen sammenheng med betalingsevnen. Eiendomsskatten kommer på toppen av allerede store utfordringer for husholdningene med økte kommunale gebyrer for vann og avløp, matvarepriser og øvrige bokostnader. Eiendomsskatten er dårlig egnet til å utjevne forskjeller og rammer vanlige folk og familier, og særlig de med lav inntekt. Disse medlemmer mener at kommunenes behov for eiendomsskatt i stor grad dreier seg om dårlig økonomisk og administrativ styring.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen selv skriver at eiendomsskatt fra bolig og fritidseiendom er den eneste tilleggsinntekten som ikke øker inntektsforskjellene mellom kommunene. Dette underbygger etter disse medlemmers syn at eiendomsskatt på bolig og fritidseiendom særlig benyttes av kommuner som mangler andre tilleggsinntekter, og at disse kommunene i stedet bør kompenseres gjennom inntektsystemet fremfor å belaste egne innbyggere med en usosial skatt.

Disse medlemmer ønsker å fjerne eiendomsskatten i sin helhet.

Private barnehager

Disse medlemmer viser til at barnehageforliket aldri hadde vært mulig uten bidrag fra private aktører. Private barnehager utgjør en svært viktig del av barnehagetilbudet i Norge og fortjener takk og forutsigbare rammevilkår, ikke retorikk der de kalles velferdsprofitø-

rer. Disse medlemmer mener det viktigste er et mangfold av gode barnehager, og at det må stilles klare kvalitetskrav til alle barnehager uavhengig av eierform. Det er foreldrenes valg av barnehage som skal avgjøre hvilke barnehageplasser som består, ikke kommunepolitikkerne. Private barnehager får kun tilskudd for plassene de klarer å fylle, og barnehageplasser som velges bort, forsvinner. Slik bør det fortsatt være.

Disse medlemmer registrerer at det fra tilskuddsåret 2027 er fastsatt en ny forskrift om finansiering av private barnehager, og at det er innført en hjemmel for å differensiere tilskudd i forbindelse med kommunale satsinger som går ut over lov- og forskriftskrav. Disse medlemmer er bekymret for at en slik adgang til å differensiere tilskudd i praksis kan bli brukt til å forskjellsbehandle private og kommunale barnehager, ved at kommunen satser ekstra på egne barnehager uten å gi de private barnehagene tilsvarende midler. Disse medlemmer mener prinsippet om likebehandling må ligge fast, og at private barnehager må sikres tilskudd som gjenspeiler det faktiske tilbudet kommunen gir i sine egne barnehager.

Disse medlemmer viser til at det fra 1. januar 2026 er innført en ny søknadsordning for private barnehager som ikke får dekket pensjonsutgiftene sine gjennom hovedregelen om pensjonstilskudd, samt en særregel for barnehager med historiske forpliktelser basert på avtaler om offentlig tjenstepensjon. Disse medlemmer mener det er avgjørende at disse ordningene fungerer i praksis, slik at private barnehager som har forpliktet seg til gode pensjonsordninger for sine ansatte, faktisk får dekket sine reelle pensjonsutgifter. Disse medlemmer vil derfor understreke at søknadsordningen må dimensjoneres etter dagens faktiske kostnadsnivå, ikke etter langsiktige anslag som forutsetter at lukkede ytelsespensjonsordninger er faset ut og AFP-kostnader stabilisert. En finansiering basert på fremtidige normanslag vil i praksis skyve kostnadene over på kommunene i en overgangsperiode, i strid med prinsippet om at nye oppgaver og kostnader for kommunene skal fullfinansieres fra innføringstidspunktet. Det skal ikke være en økonomisk ulempe å gi ansatte i private barnehager gode og trygge pensjonsvilkår. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2026 prioriterte 450 mill. kroner til pensjonstilskudd for private barnehager, noe som viser at Fremskrittspartiet tar likebehandling av ansatte i barnehagesektoren på alvor.

Beredskap

Disse medlemmer viser til at de første ordene i kommuneproposisjonen er:

«Norge står i den mest alvorlige sikkerhetssituasjonen siden andre verdenskrig. Verden preges av utrygghet og uforutsigbarhet med krig i Europa og Midtøsten.»

Disse medlemmer er enige i denne virkelighetsbeskrivelsen. Det er desto mer påfallende at regjeringen i totalberedskapsåret i svært liten grad følger opp med konkret innhold om beredskap. Proposisjonen mangler en gjennomgang av kommunenes evne til å ivareta sivil beredskap, helseberedskap, infrastrukturberedskap, vannforsyning og strømforsyning i en krisesituasjon. Det sies ingenting om hvordan kommunene skal finansiere beredskapstiltak, om tilstanden på tilfluktsrom, om lagre av nødvendig utstyr og forsyninger eller om kommunenes kapasitet til å håndtere en større sivil krise. For disse medlemmer fremstår det derfor som om regjeringen konsekvent bruker den sikkerhetspolitiske situasjonen som et argument for mangel på handlekraft og dårlige politiske løsninger.

Disse medlemmer viser til at kommuner som huser kritisk nasjonal infrastruktur, eksempelvis store flyplasser, bærer et utvidet og særskilt beredskapsansvar. Disse medlemmer understreker at kommunene i dag må binde opp store deler av sin operative kapasitet for å håndtere potensielle kriser, uten at staten stiller opp med full kompensasjon. Disse medlemmer advarer mot at denne underfinansieringen over tid svekker beredskapsevnen i kommuner som har et helt avgjørende ansvar for den samlede nasjonale beredskapen.

Disse medlemmer mener det er en alvorlig svakhet at regjeringen beskriver trusselbildet i sterke ord, men ikke følger opp med hverken konkrete tiltak, midler eller forventninger til kommunesektoren. Kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og den fremste leverandøren av velferdstjenester i folks hverdag. De er også førstelinjen i en krisesituasjon. Det er kommunene som skal sikre drikkevann, strøm, helse-tjenester, evakuering og omsorg for innbyggerne når krisene rammer. Når regjeringen selv erkjenner at sikkerhetssituasjonen er alvorlig, forventer disse medlemmer at det som minimum reflekteres i konkrete beredskapskrav og øremerkede midler til kommunal beredskap. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2026 prioriterte å styrke grunnbemanningen i Siviltforsvaret samt øke kapasiteten på tilfluktsrom.

Disse medlemmer er videre bekymret for tilstanden på kritisk kommunal infrastruktur som vann- og avløpsnett, veinettet og digital infrastruktur. Et vedlikeholdsetterslep på fylkesveier, manglende redundans i vannforsyningen og ufullstendig bredbåndsdekning i distriktene er ikke bare et problem i hverdagen, det er også en alvorlig sårbarhet i en beredskapssituasjon. Disse medlemmer mener regjeringen må komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av kommunenes beredskapsevne, herunder status for sivil beredskap, helseberedskap, infrastrukturberedskap og forsyningsikkerhet, samt forslag til hvordan

kommunene skal settes i stand til å møte trusselbildet regjeringen selv beskriver.

Skole

Disse medlemmer viser til at den nye opplæringslova gir alle rett til opplæring til de har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, samt fri rett til omvalg til de er 19 år. Disse medlemmer støtter ambisjonen om at flere skal fullføre videregående opplæring, men er bekymret for at de økonomiske konsekvensene av fullføringsretten ikke er tilstrekkelig finansiert for fylkeskommunene. Proposisjonen viser at elevtallet i videregående økte med over 10 100 elever i skoleåret 2025–2026. Disse medlemmer konstaterer at det har kommet flere elever uten at det har fulgt med tilsvarende lærerressurser. Fullføringsretten og retten til omvalg innebærer at fylkeskommunene skal gi opplæring til flere elever over lengre tid, og disse medlemmer kan ikke se at regjeringen har kompensert fylkeskommunene i tilstrekkelig grad for de merkostnadene dette medfører. Disse medlemmer mener regjeringen må klargjøre de økonomiske konsekvensene av fullføringsretten og sikre at fylkeskommunene faktisk settes i stand til å oppfylle de nye rettighetene.

Disse medlemmer er videre bekymret for at bare 71,1 pst. av elevene på yrkesfaglige utdanningsprogram fullfører innen fem til seks år, mot 91,1 pst. på studieforbereidende. Disse medlemmer mener det er behov for en sterkere satsing på yrkesfag, herunder tilgang til lære-plasser, oppdatert utstyr og tettere samarbeid med arbeidslivet. Det er arbeidslivets kompetansebehov som må være styrende for dimensjoneringen av det videregående opplæringsstilbudet, og disse medlemmer er positive til at dette nå er lovfestet i den nye opplæringslova.

Disse medlemmer er fortsatt alvorlig bekymret for den økende trenden med vold og trusler i skolen. Dette er både et arbeidsmiljøproblem, en sikkerhetsutfordring og en uakseptabel ukultur som i noen kommuner også er et integreringsproblem. Disse medlemmer registrerer at regjeringen har fremmet forslag om plikt til å dele personopplysninger ved skolebytte for å forebygge oppførsel som i vesentlig grad går ut over skolemiljøet til medelever eller arbeidsmiljøet til ansatte. Disse medlemmer mener dette er et steg i riktig retning, men at det ikke er tilstrekkelig. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har fremmet flere forslag om å styrke lærerens stilling i skolen, herunder økt myndighet og utvidede fullmakter, økt involvering av foreldre og foresatte ved alvorlige overtramp av ordensreglement samt innføring av oppfølgingsteam ved sterkt belastede skoler. Disse medlemmer mener regjeringen må komme med konkrete og praktiske tiltak mot vold og trusler i skolen og ikke begrense seg til informasjonsdeling ved skolebytte.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen ønsker å videreføre grunnskoletilskuddet, som innebærer et tilskudd på over 580 000 kroner per kommunale grunnskole. Disse medlemmer viser til at inntektsystemutvalget har anbefalt at bruken av særskilt fordeling bør begrenses, og at mest mulig av rammetilskuddet bør fordeles etter faktiske kriterier. Disse medlemmer mener grunnskoletilskuddet i praksis er et strukturbevarende tilskudd som binder kommunenes handlingsrom og premierer opprettholdelse av skolebygg fremfor satsing på kvalitet og innhold i opplæring. Disse medlemmer konstaterer at det til tross for tilskuddet legges ned et betydelig antall grunnskoler hvert år, noe som viser at tilskuddet uansett ikke fungerer etter sin hensikt. Disse medlemmer mener at midlene som i dag går til grunnskoletilskuddet, bør omfordels til tiltak som styrker kvaliteten i skolen, herunder flere kvalifiserte lærere, tilpasset opplæring og spesialpedagogiske tiltak. Det er innholdet i skolen, ikke antallet skolebygg, som avgjør om elevene får en god opplæring. Disse medlemmer mener det må være kommunenes ansvar å vurdere sin egen skolestruktur ut fra lokale behov, og at staten ikke skal binde opp milliardbeløp.

Mer lokaldemokrati og mindre statlig overstyring

Disse medlemmer er bekymret for at det lokale selvstyret i plan-, areal- og byggesaker ikke blir tilstrekkelig vektlagt, og at statsforvalterens innsigelser bidrar til å stanse eller forsinke lokal utvikling. Kommunene sitter som nærmeste forvaltningsorgan til innbyggerne på unik kunnskap om lokale forhold, behov og prioriteringer. Dette kunnskapsgrunnlaget bør utnyttes aktivt og tas hensyn til i planleggingen av areal- og byggesaker, uten unødig innblanding fra statsforvalteren. Disse medlemmer viser til at statsforvalterens innsigelser kan forsinke eller hindre lokale beslutninger og prosesser, noe som medfører unødvendige forsinkelser, økte utgifter og begrensninger for lokal utvikling. Når statlige byråkrater kan legge ned veto mot skjønsmessige beslutninger fattet av folkevalgte organer, undergraves det lokale folkestyret.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen har startet et innsigelsesprosjekt som skal se på hvordan planprosessene kan bli bedre, og at regjeringen vurderer å innføre tidsfrister for å øke framdriften i reguleringsplansaker. Disse medlemmer mener dette er utilstrekkelig. Så lenge statsforvalteren, fylkeskommunen og andre statlige aktører har adgang til å overkjøre kommunale vedtak gjennom innsigelser, vil ikke «dialog og veiledning» løse det grunnleggende problemet. Disse medlemmer merker seg også at regjeringen selv erkjenner at tidsbruken i plan- og byggesaksprosesser må ned, og at omfattende og uklare regler forsinkes og fordyrer byggeprosjektene. Disse medlemmer mener dette er en direkte konsekvens av at for mange

statlige myndigheter har mulighet til å gripe inn i lokale prosesser.

Disse medlemmer mener at kommunene må få lov til å være JA-kommuner, der man legger til rette for vekst, næringsutvikling og gode bo- og levevilkår. Et sterkt lokalt folkestyre gir folk og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag. Det må gjøres mer for å bli kvitt statlig detaljstyring og byråkrati og for å spre makt og myndighet til lokalpolitikere. Disse medlemmer er overbevist om at en begrensning av statsforvalterens innsigelser, i tråd med sterk vektlegging av det kommunale selvstyret, vil bidra til en mer effektiv og smidig behandling av plan-, areal- og byggesaker. Dette vil sikre raskere fremdrift og bedre tilpasning til lokale behov og prioriteringer, til det beste for innbyggere og næringsliv.

Disse medlemmer viser til Innst. 227 S (2025–2026), Innst. 195 S (2025–2026) og Innst. 109 S (2025–2026), som alle inneholder vedtak fra Stortinget som vil sikre at lokaldemokratiet styrkes, og at statsforvalterens innflytelse over det kommunale selvstyret begrenses.

Disse medlemmer mener det er viktig at regjeringen følger opp Stortingets tydelige holdning om å styrke det lokale selvstyret i arealpolitikken. Det betyr at terskelen for å fremme innsigelser knyttet til vesentlige nasjonale og regionale interesser må heves. Det må gjøres nødvendige endringer i styringsdokumenter, som for eksempel Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, statlige planretningslinjer (SPR) og oppdragsbrev til Statsforvalterne. Videre mener disse medlemmer at dispensasjonsparagrafen i plan- og bygningsloven må endres slik at dispensasjoner blir et politisk spørsmål og ikke et juridisk spørsmål slik det er i dag.

Videre er disse medlemmer opptatt av et sterkt og levende lokaldemokrati, der det er kort vei mellom innbyggerne, næringslivet og de folkevalgte. Samtidig er det avgjørende å sikre åpenhet og innsyn i kommunale beslutningsprosesser. Disse medlemmer viser til at de aller fleste kommunestyrerepresentanter og fylkestingspolitikere utfører sine verv ved siden av ordinært arbeid og uten tilgang til egne rådgivere eller sekretærer. Disse medlemmer er bekymret for en utvikling der folkevalgte på lokalt og regionalt nivå i praksis kan bli pålagt omfattende journalførings- og innsynsforpliktelser knyttet til sitt politiske arbeid. Disse medlemmer understreker at det skal være åpenhet om den kommunale saksbehandlingen. Saksdokumenter som ligger til grunn for politiske vedtak, skal være offentlige i tråd med gjeldende regler, og folkevalgte organer skal som hovedregel være åpne for offentligheten. Samtidig må folkevalgte ha et nødvendig politisk arbeidsrom hvor de kan drøfte saker, innhente synspunkter og utvikle politikk uten at intern politisk kommunikasjon eller dialog med innbyggere og interessegrupper

automatisk blir gjenstand for innsynskrav. Disse medlemmer mener det bør gjelde et tilsvarende skille mellom det politiske arbeidet og den offentlige saksbehandlingen i kommuner og fylkeskommuner som det gjør for stortingsrepresentanter.

Vann og avløp

Disse medlemmer viser til at vann, avløp og renovasjon er den sektoren som har hatt størst prosentvis økning i investeringer i kommunesektoren, med en økning på 66 pst. i perioden 2015–2025. Sammen med samferdsel står sektoren for over halvparten av kommunesektorens samlede investeringer. Disse medlemmer viser til at Norconsult og SINTEF har estimert at norske kommuner må investere 332 mrd. kroner de neste 20 årene for å sikre tilstrekkelig rent drikkevann og forsvarlig avløpshåndtering. Riksrevisjonens undersøkelser viser at 30 pst. av det rensede drikkevannet i Norge lekker ut av rørene, tilsvarende et samlet årlig vannforbruk for 4,4 millioner innbyggere. Disse medlemmer er bekymret for at investeringsbehovet i stor grad veltes over på innbyggerne gjennom økte kommunale gebyrer. Gebyrene for vann har økt med 46 pst. og avløpsgebyrene med 44 pst. i perioden 2010–2021, mens konsumprisindeksen i samme periode steg med 26 pst. Prognoser fra Norsk Vann viser at gebyrene kan mer enn dobles innen 2040. Etter selvkostprinsippet får kommunene dekket kostnadene gjennom gebyrer fra innbyggerne, noe som betyr at det er husstandene som til syvende og sist betaler regningen for et vedlikeholdsetterlep kommunene selv har bygget opp over tiår.

Disse medlemmer viser videre til at vann- og avløpssektoren har et betydelig effektiviseringspotensial. Ifølge en analyse av Senter for økonomisk forskning for Norsk Vann har sektoren et nasjonalt effektiviseringspotensial på 26 pst. innen vann og 22 pst. innen avløp. Disse medlemmer mener kommunene må ta dette potensialet i bruk før kostnadene veltes videre på innbyggerne. Videre viser disse medlemmer til at Danmark har innført en benchmarkingmodell som har gitt gode resultater. Disse medlemmer mener regjeringen bør utrede en tilsvarende modell for den norske vann- og avløpssektoren.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gjentatte ganger har fremmet forslag om et spleiselag mellom stat, kommune og relevante aktører for oppgradering av rensekapasitet, og til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2025 foreslo 100 mill. kroner ekstra til en tilskuddsordning for kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenrensing. Disse medlemmer mener at når staten pålegger kommunene nye og strengere krav til rensing og overvannshåndtering, må staten også bidra til å dekke deler av kostnadene. Det kan ikke være slik at staten inn-

fører stadig strengere miljøkrav og overlater hele regningen til husholdningene via de kommunale gebyrene.

Innvandring og integrering

Disse medlemmer viser til at Norge har tatt imot over 100 000 flyktninger fra Ukraina siden 2022, og at drøye 85 000 ukrainske statsborgere var bosatt i Norge ved inngangen til 2026. Kommunene har gjort en stor innsats med å bosette, kvalifisere og integrere rekordmange på kort tid, men denne innsatsen har samtidig gått på bekostning av kapasiteten i de kommunale tjenestene. Regjeringen erkjenner selv at det er krevende for kommunene å både bygge opp kapasitet raskt og skalere ned igjen. Disse medlemmer viser videre til at proposisjonen peker på at bosettingen av ukrainere i distriktskommunene sannsynligvis ikke vil føre til varig bosetting, ettersom tilbøyeligheten til å flytte fra bosettingskommunen øker etter avsluttet introduksjonsprogram, og at mange velger å flytte til Oslo-regionen eller andre store bykommuner. Denne sekundærflyttingen bidrar til opphopning av levekårsproblemer i enkeltbyer og bydeler og undergraver den bosettingspolitikken som kommunen har brukt store ressurser på å gjennomføre.

Disse medlemmer viser til Integreringsbarometeret 2026, som tegner et tydelig bilde av at befolkningen ønsker en mer restriktiv innvandringspolitikk. Over halvparten av befolkningen mener nå at Norge bør ta imot færre innvandrere, og bare 17 pst. mener at Norge bør ta imot flere. Dette er det laveste nivået som er målt siden spørsmålet ble stilt første gang i 2017. Nesten halvparten mener integreringen går dårlig, mens bare drøyt to av ti mener den går bra. Kun én av tre mener at deres kommune bør bosette flere flyktninger. Det er også en tydelig økning i andelen som ser en kobling mellom innvandring og kriminalitet, der 72 pst. mener at økt innvandring vil føre til mer kriminalitet. 80 pst. peker på manglende integrering som hovedårsak til mer brutal ungdomskriminalitet. Disse medlemmer mener disse tallene viser at befolkningen har en realistisk virkelighetsoppfatning som politikerne bør ta inn over seg.

Disse medlemmer merker seg at befolkningen i økende grad skiller mellom arbeidsinnvandring og annen innvandring. Mens 71 pst. mener arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi, mener bare 25 pst. det samme om asylinnvandring. Over halvparten mener asylinnvandring er en trussel mot den norske velferdsstaten. Disse medlemmer mener denne nyanse er viktig og gjenspeiler Fremskrittspartiets tilnærming til innvandringspolitikken. Norge trenger arbeidsinnvandring som bidrar til verdiskaping og velferd, men må ha en langt strengere kontroll med asyl- og flyktningeinnvandringen enn det som har vært tilfelle de siste årene.

Disse medlemmer mener innvandringspolitikken må være streng, bærekraftig og rettferdig. Det betyr at volumet på innvandringen må ned til et nivå som er forenelig med god integrering, at ytelsene til flyktninger ikke skal være høyere enn i sammenlignbare land som Sverige og Danmark, og at kommunene må kompenseres fullt ut for de faktiske kostnadene ved bosetting og integrering. Disse medlemmer mener det er naivt å tro at integrering lykkes bare man har gode intensjoner. Uten en kontrollert innvandring i et bærekraftig tempo vil presset på kommunale tjenester og boliger undergrave både integreringen og velferden til dem som allerede bor i Norge.

Boligpolitikk

Disse medlemmer deler regjeringens ambisjon om at det skal bygges flere boliger folk har råd til, men mener at regjeringens virkemidler ikke i tilstrekkelig grad adresserer de grunnleggende årsakene til at det bygges for lite og for dyrt. Disse medlemmer viser til at boligbyggingen har vært historisk lav i mange deler av landet de siste årene, og at økte renter, økte byggekostnader og høye tomtepriser gjør det stadig vanskeligere for vanlige familier å komme seg inn på boligmarkedet.

Disse medlemmer mener at en av de viktigste årsakene til at det bygges for få boliger, er at regulerings- og planprosessene tar for lang tid og koster for mye. Når det tar årevis fra en utbygger melder sin interesse, til reguleringsplanen er vedtatt, fordyres prosjektene, og mange skrinlegges. Disse medlemmer er positive til at regjeringen varsler at de vil innføre frister for å øke fremdriften i reguleringsplansaker, men mener man må gå lenger enn å vurdere slike frister. Kommunene må forplikte seg til en JA-holdning til boligbygging, og behandlingstidene i plan- og byggesaker må ned.

Disse medlemmer mener videre at statsforvalterens innsigelsesadgang er et av de største hindrene for effektiv boligbygging. Når statlige myndigheter kan stanse eller forsinke lokalt vedtatte reguleringsplaner gjennom innsigelser, undergraves det kommunale selvstyret, og boligbyggingen bremses. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gjentatte ganger har fremmet forslag om å fjerne statsforvalterens innsigelsesrett i arealsaker, og fastholder dette standpunktet. Det er kommunene som kjenner de lokale forholdene best, og det er kommunepolitikere innbyggerne kan stille til ansvar ved valg, ikke en byråkrat hos statsforvalteren.

Disse medlemmer er også bekymret for strengere lokale byggekraav enn det som følger av byggeteknisk forskrift. Disse medlemmer mener det bør gå tydelig fram av regelverket at kommunene ikke kan stille strengere tekniske krav enn det som følger av nasjonale forskrifter. Når kommuner stiller særskilte krav til for

eksempel energiløsninger, parkeringsdekning eller materialvalg utover det som er nasjonalt fastsatt, er det innbyggerne som betaler i form av unødvendig dyrere boliger. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har advart mot at klimakrav i bygge- og anleggsprosjekter svekker konkurransevnen til små og mellomstore aktører og driver kostnadene opp, uten at den faktiske miljøgevinsten står i forhold til belastningen.

3.1.3 GENERELLE MERKNADER FRA HØYRE

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at kommunene er grunnmuren i det norske demokratiet og de fremste leverandørene av velferdstjenester i folks hverdag. En god og forutsigbar kommuneøkonomi er således et viktig fundament for det norske velferdssamfunnet og noe av det viktigste Stortinget kan bidra med for å sikre gode oppvekstvilkår og velferdstjenester for enkeltpersoner og familier.

Disse medlemmer viser til at de demografiske utviklingstrekkene gjør at kommunene i årene fremover må være forberedt på store omstillinger. Kommunereformen har bidratt til å styrke flere kommuner, men det er mange små kommuner som vil være sårbare i møte med de krav og forventninger samfunnet vil stille fremover. Fra 2019 til i dag har antallet kommuner blitt redusert fra 428 til 357. Dette har gitt større fagmiljøer og mer hensiktsmessige løsninger i organisering av kommunens tjenester. Disse medlemmer viser til Statistisk sentralbyrå (SSB) sin siste befolkningsframskrivning fra juni 2024, som viser at det i løpet av de neste tiårene vil være flere eldre (65 år +) enn barn og unge (0–19 år). På denne bakgrunn viser disse medlemmer til at det vil være et stort behov for ansatte innenfor helse- og omsorgssektoren i årene som kommer.

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og til å levere gode nok tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner mangler kompetansen som skal til for å kunne levere lovpålagte tjenester på en god nok måte. Disse medlemmer mener at kommunene trenger god tilgang på kompetanse og må ha et stort lokalt handlingsrom og tydelig myndighet til å ta gode valg sammen med og på vegne av sine innbyggere for å kunne tilby best mulig tjenester. Disse medlemmer viser til at et godt, lokalt handlingsrom krever at kommunesektoren ikke kan ha uforholdsmessig mange og detaljerte krav som går ut over muligheten til å innrette de kommunale tjenestene på en best mulig måte i den enkelte kommune. Disse medlemmer merker seg at kommunepolitikere over hele landet har gitt tilbakemeldinger om akkurat dette. De opplever at den totale mengden av krav hemmer det lokale selvstyret og muligheten til å effektivisere driften samt gjøre de prioriteringene de ønsker og mener er riktig for akkurat deres

kommune. Dersom en kommune klarer å effektivisere driften, vil dette frigjøre menneskelige ressurser og økonomiske midler som kan styrke tjenesteproduksjonen.

Disse medlemmer viser til at omfanget av søknadsbaserte ordninger øker behovet for byråkrati hos både tildeler og mottaker. Det totale antallet ordninger må ned, slik at kommunene og staten bruker færre ressurser på dette. Disse medlemmer mener staten må ha tillit til at kommunene bruker midlene i tråd med søknadsformålet. Rapporteringskravene må bli færre og bør gjenspeiles i alle ledd mellom Kommune-Norge og staten, inkludert underliggende etater og direktorater.

Disse medlemmer viser videre til at digitalisering i seg selv ikke er et mål, men et verktøy for å blant annet å kunne tilby bedre tjenester i offentlig sektor. Disse medlemmer mener at når en kommune gjennomfører effektiviseringstiltak, må dette være målbart slik at kommunene kan vise til effektiviseringsgevinst og ikke bare til at en oppgave løses på en ny måte. Disse medlemmer viser til at Senter for økonomisk forskning (SØF) har utarbeidet beregninger for effektiviteten i de kommunale tjenestene, og at dette kan gi kommuner en god oversikt over effektiviteten i egen kommune.

Disse medlemmer viser til at generalistkommuneutvalgets rapport gir et godt og saklig grunnlag for å diskutere hvordan fremtidens tjenestetilbud skal løses og finansieres til det beste for innbyggerne. Disse medlemmer viser til Dokument 8:52 S (2025–2026), jf. Innst. 195 S (2025–2026), der Høyre har fremmet 13 konkrete forenklingsforslag om bedre tjenester for innbyggerne gjennom mindre statlig detaljstyring.

Disse medlemmer merker seg at kommunesektoren hadde en samlet gjeld på om lag 857 mrd. kroner ved utgangen av 2025. Disse medlemmer merker seg videre at rentenivået var lavt lenge, men at rentene steg 12 ganger i løpet av 2022 og 2023. Rentenivået i Norge har fremdeles ikke gått ned, til tross for at statsminister Støre gjentatte ganger har sagt at rentene vil gå ned, og Arbeiderpartiet brukte argumentet lavere rente aktivt i valgkampen. Gjeldsoppbygging bidrar isolert sett til at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for ytterligere renteøkninger.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg økte de frie inntektene utover de beregnede demografi- og pensjonskostnadene og på den måten økte det kommunale handlingsrommet frem til 2021. Disse medlemmer viser til at de frie inntektene økte med omtrent 35 mrd. kroner under regjeringen Solberg.

Disse medlemmer påpeker at prinsippet om lokalt, kommunalt selvstyre er grunnleggende, og at det er viktig å opprettholde den norske tradisjonen med sterke kommuner med en høy grad av reelt selvstyre. Disse medlemmer mener at norske kommuner må få økt lokal handlefrihet – fordi det er lokalpolitikere,

innbyggere, ansatte, frivillige organisasjoner og lokale bedrifter som kjenner sine ønsker og behov best. Disse medlemmer viser i den forbindelse til behandlingen av Kommuneproposisjonen 2023. Prop. 110 S (2021–2022), jf. Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk gjennomslag for at regjeringen skulle legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark og komme tilbake til Stortinget med en sak om dette senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023. Disse medlemmer merker seg at regjeringen har begynt å følge opp dette vedtaket. Disse medlemmer mener flere kommuner må innlemmes i frikommuneforsøk, slik at de kan prøve ut nye måter å organisere tjenestene til innbyggerne på. Disse medlemmer påpeker at frikommuneforsøkene må organiseres slik at de ved evaluering kan vise til konkrete, målbare resultater.

Disse medlemmer har også den siste tiden fremmet flere representantforslag om å gi kommunene økt handlingsrom. Det vises i den forbindelse til Dokument 8:52 S (2025–2026), jf. Innst. 195 S (2025–2026), med 13 konkrete forenklingsforslag om bedre tjenester for innbyggerne gjennom mindre statlig detaljstyring, Dokument 8:51 S (2025–2026), jf. Innst. 196 S (2025–2026), om oppgavegjennomgang for å starte avviklingen av fylkeskommunen og flere forslag fra Høyre om Statsforvalterens myndighet i forbindelse med behandlingen av representantforslag fra Senterpartiet, Dokument 8:188 S (2025–2026), jf. Innst. 238 S (2025–2026).

Disse medlemmer viser til at Russland og Putins meningsløse og folkerettsstridige krigføring mot Ukraina har ført til at Europa fortsatt opplever den største flyktningkrisen siden andre verdenskrig. Disse medlemmer viser til at det er krevende å forutse hvor mange flyktninger som vil komme til Norge, men merker seg at Utlendingsdirektoratet (UDI) planlegger for 14 500 ukrainere i 2026. Når vi vet at kommunene har bosatt om lag 85 000 ukrainske flyktninger siden februar 2022, er 14 500 mennesker et høyt antall flyktninger. Disse medlemmer viser til at UDI påpeker at flyktningssituasjonen kan endres raskt dersom Russland gjør fremrykninger og får kontroll over tettbefolkede områder.

Disse medlemmer merker seg at det er en krevende humanitær situasjon i flere land. UDI anslår at det vil komme totalt 18 500 søknader om beskyttelse i 2026. Regjeringen må forberede Norge på dette, iverksette tiltak for å forebygge en potensiell flyktningkriser på toppen av den landet står i, og ha gode beredskapsplaner for å håndtere en stor vekst i antall asylsøkere til Norge.

Disse medlemmer viser til Høyres merknader og forslag i flere saker behandlet inneværende stortings sesjon:

- Innst. 221 S (2025–2026) om borgerkontrakt hvor Høyre fremmet en rekke forslag for å tydeliggjøre krav, forventninger og sanksjoner knyttet til integreringsløpet.
- Innst. 309 L (2025–2026), jf. Prop. 70 L (2025–2026), der regjeringen fremmet forslag til en integreringserklæring der Høyre fikk gjennomslag for flere av sine forslag fremmet i saken om borgerkontrakt.
- Innst. 230 S (2025–2026) om innstramminger i familieinnvandringspolitikken der Høyre sikret flertall sammen med de øvrige borgerlige partiene om innstramming.
- Innst. 150 S (2025–2026) hvor Høyre løftet flere forslag for å sikre en mer restriktiv politikk for bosetting og sekundærbosetting av innvandrere.

Disse medlemmer merker seg at mange kommuner nå opplever at kapasiteten knyttet til integreringstilbud, skole, barnehage og helsetjenester er presset. Helt konkret har byer som Sarpsborg, Fredrikstad, Drammen, Ullensaker og Lørenskog vært tydelige på at deres kapasitet er sprengt, og de har gjort store kutt i vedtak om bosettinger i 2026.

Disse medlemmer merker seg videre at kommunene opplever et stort press i boligmarkedet. Svært mange private har stilt opp for å kunne gi et godt botilbud raskt, særlig sett i forhold til å kunne bosette det store antallet flytninger som er kommet fra Ukraina. Fremover må det forventes at det både må bygges flere boliger, og flere boliger må settes i stand, for å kunne bosette raskt. Disse medlemmer understreker at regjeringens valg om å fjerne tilskudd til utleieboliger i statsbudsjettet for 2024 gjorde situasjonen enda mer krevende for kommunene. Disse medlemmer viser videre til at Høyre i sitt alternative budsjett for 2026 foreslo å gjeninnføre tilskuddet for utleieboliger og la inn 100 mill. kroner til dette formålet.

Disse medlemmer viser til at det er en sterk tradisjon for å eie egen bolig i Norge, og selveierdemokratiet er en av bærebjelkene i det norske samfunnet. Dette bidrar til et mangfoldig privat eierskap, til økt sparing og til gode bomiljø. Det å eie egen bolig gir større økonomisk trygghet og forutsigbarhet for familiene og kan dermed ha positiv effekt på barns oppvekst. Omtrent 80 pst. av innbyggerne eier sin egen bolig, og tall viser at 90 pst. eier sin egen bolig i løpet av livet.

Disse medlemmer viser samtidig til at det blir stadig vanskeligere for unge å komme inn på boligmarkedet, særlig i pressområdene. Disse medlemmer viser til at det viktigste vi kan gjøre for å få flere inn på boligmarkedet, er å sørge for at det bygges mer og raske, slik at det blir flere boliger tilgjengelig på markedet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen har et mål om 130 000 igangsettingstillatelser før 2030, men påpeker at målet i seg selv ikke vil øke antallet bygde boliger. Disse medlemmer viser videre til at regjering-

en ligger an til å ikke nå målene, og regjeringen har heller ikke lagt frem konkret politikk som i nær fremtid vil kunne øke byggetakten.

Disse medlemmer viser videre til Meld. St. 13 (2023–2024) Bustadmeldinga – Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet, som ble lagt fram i 2024, og merker seg at denne ikke inneholdt konkrete tiltak for å bygge flere boliger. Disse medlemmer viser videre til forslag og merknader i Meld. St. 13 (2023–2024), jf. Innst. 327 S (2023–2024).

Disse medlemmer påpeker at en trygg bolig er et grunnleggende behov og en forutsetning for å kunne delta i samfunnet. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg la fram en nasjonal strategi for sosial boligpolitikk, Alle trenger et trygt hjem (2021–2024). Denne strategien rettet innsatsen mot de mest sårbare gruppene: de som står i fare for å bli eller er bostedsløse, barn og unge samt personer med nedsatt funksjonsevne. Det har siden den gang ikke kommet en ny strategi for dette arbeidet. Disse medlemmer viser til at Kirkens bymisjon slo alarm tidligere i år om at 7 357 husstander var i midlertidige botilbud i Norge i 2025, og av disse var 666 barnefamilier bostedsløse. Det er over tre ganger så mange som samme statistikk viste i 2020.

Disse medlemmer mener at den negative utviklingen krever tiltak, og at det er et politisk ansvar å hjelpe vanskeligstilte med å komme seg inn på boligmarkedet og å motvirke at innbyggere i Norge blir bostedsløse. Belastningen ved dårlige boforhold, ofte med hyppige flyttinger, er stor. Disse medlemmer mener at en ny og helhetlig boligsosial strategi som tar tak i de utfordringene Norge, og da særlig storbyene, opplever nå, må utarbeides, og at strategien må bygge videre på strategien fra regjeringen Solberg og inneholde konkrete tiltak for å redusere antallet bostedsløse. Strategien bør også inneholde tiltak for å sikre at flere får mulighet til å eie sin egen bolig, og styrke kommunenes mulighet til å hjelpe vanskeligstilte inn på boligmarkedet.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til representantforslaget fra representantene fra Høyre, Dokument 8:23 S (2025–2026), jf. Innst. 145 S (2025–2026), om en ny nasjonal boligstrategi, som dessverre ikke fikk støtte av et flertall i Stortinget.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Støre har fjernet viktige virkemidler i den boligsosiale politikken, blant annet Husbankens tilskudd til utleieboliger for vanskeligstilte. Stortinget vedtok våren 2024 å gjeninnføre dette tilskuddet, men regjeringen har enda ikke fulgt opp vedtaket. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Høyres alternativet budsjett, der det er prioritert 100 mill. kroner til nettopp dette tilskuddet.

Disse medlemmer påpeker at Husbanken har en viktig rolle i det boligsosiale arbeidet, og at regjeringen Solberg var tydelig på at Husbankens rolle må være et effektivt og treffsikkert hjelpemiddel for å hjelpe de sva-

keste inn på boligmarkedet. Tallene viser at den gjennomsnittlige startlånsutbetalingen økte fra litt over 600 000 til 1,8 mill. kroner fra 2013 til 2021, og samtidig økte også antallet barnefamilier som mottok startlån.

3.1.4 GENERELLE MERKNADER FRA SOSIALISTISK VENSTREPARTI

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at kommunesektoren er bærebjelken i velferdsstaten og avgjørende for å sikre likeverdige tjenester til innbyggerne, uavhengig av bosted og bakgrunn. Sterke fellesskapsløsninger i kommunene er en forutsetning for å redusere sosiale og geografiske forskjeller.

Dette medlem viser til at Kommuneproposisjonen 2027 legger opp til en begrenset realvekst i kommunesektorens inntekter. Etter dette medlems vurdering er veksten i frie inntekter ikke tilstrekkelig til å møte de økte kostnadene som følger av demografiske endringer, særlig veksten i antall eldre. Dette gir i praksis et begrenset handlingsrom for kommunene.

Dette medlem vil peke på at konsekvensene allerede er synlige i form av press på bemanning og tilbud i sentrale velferdstjenester. Skal kommunene lykkes med tidlig innsats og gode tjenester, må det investeres i folk. Dette medlem vil særlig understreke behovet for økt bemanning i barnehage og skole og viser til at en nasjonal bemanningsnorm er nødvendig for å sikre at alle elever får den oppfølgingen de trenger.

Dette medlem vil understreke at det ikke er bærekraftig å møte strammere økonomiske rammer gjennom kutt i tjenester for barn og unge. Tidlig innsats og gode oppvekstvilkår er avgjørende både for den enkelte og for samfunnet som helhet, og kutt i slike tjenester vil kunne føre til økte forskjeller og større behov for reparerende tiltak senere.

Dette medlem vil understreke den avgjørende betydningen av tilstrekkelig bemanning i helse- og omsorgstjenestene. En økende andel eldre og flere med sammensatte behov stiller større krav til kapasitet og kompetanse i kommunene. Dette medlem mener at dagens økonomiske rammer ikke i tilstrekkelig grad legger til rette for den nødvendige opptrappingen av bemanningen. Gode tjenester innen helse og omsorg er avhengige av tilstrekkelig kvalifisert personell, og bruk av deltidsstillinger og høyt arbeidspress utfordrer både kvaliteten på tjenestene og arbeidsvilkårene for de ansatte. Dette medlem mener derfor det er behov for en tydelig satsing på flere hele og faste stillinger, bedre arbeidsvilkår og en styrket rekruttering til sektoren, slik at kommunene kan møte framtidens omsorgsbehov på en forsvarlig måte.

Dette medlem mener videre at universelle velferdsordninger er avgjørende for å redusere forskjeller.

Dette innebærer blant annet en videre utvidelse av ordninger som gratis SFO, slik at flere barn får delta i inkluderende fellesskap uavhengig av foreldrenes økonomi.

Dette medlem vil også understreke behovet for en sterkere offentlig helsetjeneste i kommunene. Sosiale helseforskjeller er økende, og dette medlem mener det er nødvendig med en utvidelse av den offentlige tannhelsetjenesten, med mål om å likestille tannhelse med øvrige helsetjenester.

Dette medlem vil videre peke på at gode og tilgjengelige transportordninger er avgjørende for deltakelse og likestilling. TT-ordningen er et viktig virkemiddel for å sikre mobilitet for personer med funksjonsnedsettelse. Dette medlem mener det er behov for å styrke ordningen og redusere forskjeller mellom fylker og kommuner, slik at flere får reell mulighet til å delta i arbeid, utdanning og samfunnsliv.

Dette medlem vil også understreke betydningen av en god og forutsigbar toppfinansieringsordning for ressurskrevende tjenester. Ordningen er avgjørende for at kommunene skal kunne gi forsvarlige tjenester til personer med store og sammensatte bistandsbehov, uten at dette går på bekostning av øvrige tjenester. Dette medlem mener det er behov for å styrke og videreutvikle ordningen, slik at den i større grad skjermer kommunene mot store enkeltutgifter og bidrar til et mer likeverdig tjenestetilbud på tvers av landet.

Dette medlem mener det er bekymringsfullt at effektivisering i så stor grad løftes fram som svar på kommuneøkonomiske utfordringer. Selv om teknologi og nye arbeidsformer er viktig, kan dette ikke erstatte behovet for flere ansatte, særlig i eldreomsorgen, hvor behovene vil øke betydelig i årene som kommer.

Dette medlem vil også peke på viktige distriktpolitiske utfordringer. Mangel på arbeidskraft i mange distriktskommuner kan føre til at næringslivet gradvis svekkes, fordi det ikke er tilstrekkelig tilgang på arbeidskraft til å opprettholde aktivitet og utvikling. På lengre sikt utgjør dette en alvorlig utfordring for lokal verdiskaping, for sysselsetting i øvrig næringsliv, for landbruket og for målet om å opprettholde spredt bosetting over hele landet.

Dette medlem vil i denne sammenheng understreke at det ikke er tilstrekkelig å legge ansvaret på den enkelte kommune. Rekruttering av arbeidskraft og tilgang på kompetanse er også et nasjonalt ansvar. Dette medlem mener derfor det er behov for en mer aktiv statlig politikk for å sikre utdanningstilbud, desentraliserte studier og rekruttering til viktige velferdsyrker i distriktene.

Dette medlem mener at en styrking av kommuneøkonomien er avgjørende også i et distriktpolitisk perspektiv, for å sikre gode tjenester, tiltrekke arbeidskraft og opprettholde livskraftige lokalsamfunn.

Det te med le m vil også understreke betydningen av et sterkt og levende lokaldemokrati i en tid hvor det politiske arbeidet oppleves mer krevende. Lokalpolitikere står i økende grad i et betydelig krysspress mellom stramme økonomiske rammer, høye forventninger og en mediehverdag preget av raskere nyhetssykluser og økt oppmerksomhet. Det te med le m vil peke på at økt press, også i form av hets og uønsket påvirkning, kan gjøre det vanskeligere å rekruttere og beholde folkevalgte.

Det te med le m vil også peke på at kommunene må settes bedre i stand til å gjennomføre klima- og miljøtiltak. En rettferdig omstilling krever at kommunene får økonomisk handlingsrom til å satse på kollektivtransport, gang- og sykkelveier og en mer bærekraftig arealpolitikk.

Det te med le m vil peke på at det pågår flere parallelle prosesser og utredninger som i stor grad berører de samme utfordringene i kommune- og helsefeltet. Dette gjelder blant annet Kommunekommisjonens arbeid, Helsepersonellplan 2040, NOU 2026:6 Den nye velferdskommunen og arbeidet i Helsereformutvalget.

Det te med le m mener at disse prosessene i betydelig grad drøfter sammenfallende problemstillinger knyttet til kapasitet, kompetanse og organisering av framtidens helse- og velferdstjenester. Det er derfor et særlig behov for å se disse arbeidene i sammenheng, slik at tiltak og prioriteringer blir helhetlige og gjensidig forsterkende, framfor fragmenterte og delvis overlappende.

Det te med le m vil understreke at Sosialistisk Venstreparti ønsker å arbeide med disse utfordringene på en samlet og helhetlig måte framfor stykkevis og delt. Etter det te med le m s syn bør også regjeringen i større grad legge opp til en mer koordinert oppfølging av de ulike utredningene og reformprosessene, slik at man sikrer en tydelig retning og bedre utnyttelse av ressursene i utviklingen av framtidens velferdskommuner.

Det te med le m vil understreke at en trygg og egnet bolig er en grunnleggende forutsetning for deltakelse i samfunns- og arbeidsliv, og at boligpolitikken derfor må være et sentralt virkemiddel for å redusere sosiale forskjeller. I dag er utviklingen preget av økende boligpriser og høyere terskler inn i boligmarkedet, særlig for unge og husholdninger med lav inntekt. Det te med le m mener det er behov for en mer aktiv boligpolitikk, hvor det offentlige tar en tydeligere rolle i å sikre tilgang til egnede boliger for flere. Ikke-kommersielle utleieboliger, sterkere virkemidler gjennom Husbanken og en mer offensiv bruk av kommunale tomter er viktige grep for å dempe presset i boligmarkedet og sikre flere en stabil bosituasjon.

Det te med le m vil videre peke på at kommunene har en nøkkelrolle i boligpolitikken, men at dagens rammer ikke i tilstrekkelig grad setter dem i stand til å ivareta dette ansvaret. For å sikre en mer sosial og bærekraftig boligpolitikk må kommunene få bedre økono-

miske og planmessige virkemidler til å utvikle et variert boligtilbud, inkludert flere ikke-kommersielle boliger. Det te med le m mener at boligspekulasjon og økende ulikhet i boligmarkedet må møtes med tydeligere politisk styring, og at målet må være at flere skal kunne eie eller leie en god bolig til en overkommelig pris, uavhengig av bakgrunn og økonomi.

Det te med le m mener på denne bakgrunn at det er behov for en tydelig styrking av kommunesektorens økonomiske rammer. Økte frie inntekter er en forutsetning for å sikre flere ansatte i velferden, gjennomføre nødvendige universelle velferdsreformer og gi kommunene reell mulighet til å møte både økte levekårsutfordringer, distriktsutfordringer og klimaomstillingen.

3.1.5 GENERELLE MERKNADER FRA SENTERPARTIET

Komiteens medlem fra Senterpartiet er opptatt av å utvikle et godt offentlig tjenestetilbud i hele Norge. Helse, skole og velferd skal være utbygd i alle deler av landet og sikre folk et likeverdig tjenestetilbud, uavhengig av hvor man bor. Skal man videreutvikle hele landet og sørge for verdiskaping og bosetting i både by og distrikt, er man avhengig av lokalt tilpassede løsnings- og sosial og geografisk utjevning og et sterkt lokaldemokrati. Staten må også begrense detaljstyringen av kommunene.

Det te med le m mener det er behov for å opprettholde en variert kommune- og fylkesstruktur. Kommunesektoren skal gis en finansiering som stimulerer til næringsutvikling i hele landet, og som sørger for vekst og utvikling. Eventuelle endringer i kommune- eller fylkesstruktur skal være basert på frivillighet og på lokale initiativ, hvor innbyggerne får si sin mening gjennom lokale folkeavstemninger. Kommunene og fylkeskommunene er sentrale tjenesteprodusenter, samfunnsutviklere og grunnmuren i det norske folkestyret. Det te med le m mener det er viktig at det er kort avstand mellom de folkevalgte og innbyggerne, og dette sørger man blant annet for med tre forvaltningsnivåer og generalistkommuner. Det te med le m er helt uenig med regjeringen, som mener at færre og større kommuner er løsningen på utfordringene vi står overfor som samfunn. Det er nærhet til folk, lokal kunnskap og tillit som sørger for at kommunene kan tilby gode tjenester, ikke sentralisering og strukturendringer.

Næringsressurser er spredt i hele landet, og da mener det te med le m at Norge er avhengig av at folk bor spredt, og av folk som ser muligheter og tar disse i bruk for verdiskaping. Norges rikdom er bygget på naturressursene i landet. Spredt bosetting har vært avgjørende for den velferdsutviklingen Norge har hatt. I den urolige tiden man er i, er det et enda større behov for å ta i bruk naturressursene Norge har. For å sikre beredskapen er

det også viktig at det bor folk i alle deler av landet, og at det også legges til rette for spredt bosetning. For å videreutvikle livskraftige samfunn i hele Norge må vi unngå sammenslåinger og strukturer som flytter makt vekk fra lokaldemokratiet og over til et ansiktsløst statlig byråkrati, et byråkrati som over tid har vokst seg for stort.

Dette medlem mener at i en urolig verden er desentralisering av makt og myndighet avgjørende for en god og fleksibel beredskap. Evnen til å håndtere det uforutsette krever handlekraftige og selvstendige organisasjoner. Kommunene er de som er nærmest innbyggerne og kjenner deres hverdag og hvilke ressurser som finnes til å håndtere det kjente og det ukjente. Dette medlem mener derfor at Stortinget og regjeringen må bygge opp under kommunene og ikke lage styrings-systemer og strukturer som gjør denne jobben vanskelig. Dersom det legges opp til sammenslåinger av kommuner, fylkeskommuner og strukturer som flytter makt vekk fra lokalsamfunn, vil dette redusere den lokale tilstedeværelsen og robustheten til lokalsamfunnet.

Senterpartiet ønsker å desentralisere makt til de lokale folkevalgte. Dette medlem mener at det er de lokale folkevalgte i kommunestyrene som i størst mulig grad skal bestemme over arealet i sin kommune. Denne oppgaven er en svært viktig del av det kommunale selvstyret. Geografiske forhold, antall innbyggere og demografi krever nærhet til beslutningene. I tillegg er det lokalsamfunnet som skal leve med konsekvensene av valgene i arealpolitikken. Dermed bør mest mulig av makten ligge i lokalsamfunnet. Dette medlem mener at kommuner skal være selvstendige politiske nivåer med ansvar for helhetlig samfunnsutvikling. Når makt spres, ansvar deles og beslutninger tas nær folk, styrkes både demokratiet og fellesskapet. Det må legges til rette for godt samarbeid mellom kommunene, frivilligheten og næringslivet, ikke minst når det kommer til å bekjempe utenforskap. Dette medlem vil understreke hvor viktig det er at staten og Stortinget spiller på lag her og støtter opp om dette samarbeidet.

Dette medlem viser til at det nye inntektssystemet bidrar til en nødvendig justering og sikrer en mer rettferdig fordeling mellom kommunene. Det nye inntektssystemet bidrar i større grad til å jevne ut økonomiske forskjeller mellom kommunene, slik at alle kommuner settes bedre i stand til å yte likeverdige tjenester til sine innbyggere.

Dette medlem viser til at Senterpartiet innførte grunnskoletilskuddet, og dette medlem mener grunnskoletilskuddet bør styrkes.

Kommunene har en helt sentral rolle i boligbyggingen, og Senterpartiet mener man må se på grep som sørger for at kommunene kan sørge for riktig og økt boligbygging i sin kommune. Kommunene må drive en aktiv boligpolitikk, gjerne i samarbeid med private aktører. Dette medlem mener man må sørge for mer bolig-

bygging. Det må også bygges boliger som folk trenger og har råd til. Man må bruke de verktøyene man har i dag, for å sørge for det. Dette medlem mener man også må se på grep som sørger for at kostnadene for boliger går ned, uten at det går på akkord med kvaliteten. Dette medlem viser til Dokument 8:188 S (2025–2026), jf. Innst. 238 S (2025–2026), hvor Senterpartiet fremmet en rekke forslag som vil få ned kostnadene for boligbygging og sørge for flere boliger. Dette medlem viser til at Senterpartiet vil at flest mulig skal få eie egen bolig hvis de ønsker det. Terskelen for å komme inn på boligmarkedet har blitt for høy i store deler av landet de siste tiårene. Senterpartiet vil legge bedre til rette for enslige og førstegangsetablerere, gjennom målrettede tiltak som tar hensyn til utfordringene både i pressområder og i spredtbygde strøk. Dette medlem mener også at startlån er en svært viktig ordning som kan sørge for at flere får mulighet til å kjøpe egen bolig.

3.1.6 GENERELLE MERKNADER FRA RØDT

Komiteens medlem fra Rødt understreker at kommunene i Norge er hjertet i den felles velferden og et hovedverktøy i kampen mot Forskjells-Norge. Alle skal kunne leve et godt liv, uavhengig av hvor en bor, eller hvor mye penger en har. Sterke og gode velferdsløsninger er garantisten for små forskjeller og at det er lys i hus over hele landet. Dette medlem viser til at trang kommuneøkonomi fører til det motsatte. Da blir det kutt og sentralisering i tjenester til innbyggerne. Barnehager, skoler og sykehjem blir lagt ned. Nødvendige helsetilbud flyttes lenger unna der folk bor. Dette medlem viser til at kommunenes økonomiske situasjon på papiret er bedret det siste året, men vil med bekymring understreke at dette et langt stykke på vei skyldes at kommuner har kuttet seg til overskudd.

Dette medlem viser til uttalelsen Stortinget må styrke kommuneøkonomien! fra landsstyret i KS 22. mai 2026. Der skriver KS blant annet:

«Landsstyret mener kommuner og fylkeskommuner må gis bedre rammevilkår for å håndtere de store omstillingene sektoren står i. Omstilling koster, kommunene trenger et større handlingsrom. Landsstyret utfordrer Stortinget til å styrke kommunesektorens frie inntekter. Vekst i frie inntekter er nøkkelen for en sterk kommunesektor. Flere øremerkede tilskudd øker ikke sektorens handlingsrom.»

Dette medlem viser til at KS også skriver:

«Forskjellene mellom kommunene er likevel fortsatt store, og om lag en av tre kommuner gikk med underskudd i fjor. Kommuneøkonomien er langt fra friskmeldt. Mange kommuner har brukt mye av disposisjonsfondene for å dekke økte utgifter de senere årene. De har også utsatt nødvendige investeringer og vedlikehold. Disse utgiftene blir ikke borte og vil heller bli mer kostbare ettersom årene går.»

Dette medlem er enig med KS i det ovennevnte og mener den økonomiske situasjonen for kommuner og fylkeskommuner fortsatt er svært alvorlig. Den helt nødvendige styrkingen i kommuneøkonomien med statsbudsjettforliket i desember 2025 mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt var etter synet til dette medlem et startskudd, ikke et slutt punkt. Dette medlem viser til at regjeringen i Kommuneproposisjonen 2027 legger opp til bare en beskjeden økning i kommunenes og fylkeskommunenes inntekter, og mener dette ikke svarer på utfordringene kommunesektoren står i både i 2027 og i årene som følger. Dette medlem viser til at både regjeringen og kommunesektoren selv, gjennom interesse- og arbeidsgiverorganisasjonen KS, mener kommunene har store omstillingsbehov foran seg de neste årene. Dette medlem viser til at god og nødvendig omstilling koster, og at omstillingen ellers ofte bare blir et annet og penere ord for kutt. Dette medlem viser til Rødts langtidspan for velferden, lansert i fjor, hvor Rødt viser hvordan en kan bygge ut velferdsordningene og tette hullene i velferdsstaten, samtidig som en på en god måte løser de reelle bemanningsutfordringene mange kommuner står i eller vil stå i fremover.

3.2 Det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner

Det vises til proposisjonens kapittel 2, der kommuneøkonomien i 2025 og 2026 og det økonomiske opplegget for kommuner og fylkeskommuner for 2027 omtales nærmere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, understreker viktigheten av å gi kommunene gode og forutsigbare rammer for at de skal kunne levere på sine oppgaver. Kommunene skal sikre likeverdige velferdstjenester for innbyggere over hele landet og legge til rette for å skape verdier og la innbyggerne leve gode liv.

Flertallet viser til at regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter i intervallet 3,5 til 4 mrd. kroner. Den foreslåtte veksten vil gi et handlingsrom utover merutgifter til demografi på 0,5–1,0 mrd. kroner.

Flertallet viser til at veksten i frie inntekter utover demografi og pensjon var på 18 mrd. kroner i 2025 og er den sterkeste veksten i moderne tid. Flertallet viser videre at stortingsflertallet ved Arbeiderpartiet, Miljøpartiet De Grønne, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt la opp til den nest høyeste veksten i nyere tid i 2026, med et styrket handlingsrom på 5,5 mrd. kroner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Rødt viser til at neste års kommuneopp-

legg bygger på to år med kraftig styrking av finansieringen til kommunene. Disse medlemmer mener samtidig det er viktig at man følger den økonomiske utviklingen tett i arbeidet med forslag til statsbudsjett for 2027.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at den økonomiske situasjonen i kommunesektoren var god over flere år. Disse medlemmer viser til at siden 2015 har netto driftsresultat for sektoren stort sett ligget godt over anbefalt nivå fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Dette har bidratt til at mange kommuner og fylkeskommuner har kunnet bygge opp disposisjonsfond.

Disse medlemmer viser til at omtrent seks av ti kommuner hadde negative netto driftsresultater i 2024, og over en tredjedel hadde det i 2025. Dette fører til at mange kommuner må ta av disposisjonsfondet for å kunne levere gode tjenester samt dekke opp for det negative resultatet. Disse medlemmer merker seg at dette forklares med skattesvikt, at kommunene trenger tid til å tilpasse seg det høye kostnadsnivået, og høy utgiftsvekst blant annet for barnevern- og sosialtjenester.

Disse medlemmer merker seg videre at anslaget for den kommunale deflatoren er endret fra 3,5 pst. i nasjonalbudsjettet 2026 til 4,1 pst. i revidert nasjonalbudsjett for 2026.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at Arbeiderpartiet fremhever at veksten i kommunesektorens frie inntekter var den sterkeste i moderne tid, med om lag 18 mrd. kroner i 2025, og at den var nest høyest i 2026 med 5,5 mrd. kroner. Disse medlemmer mener dette er et misvisende måleinstrument for kommunenes faktiske økonomiske situasjon. Det avgjørende for innbyggerne er ikke størrelsen på den årlige inntektsveksten isolert sett, men hva kommunene faktisk sitter igjen med til fri prioritering etter at bundne kostnader er dekket.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i proposisjonen selv slår fast at realveksten i 2025 i hovedsak «skyldes betydelige bevilgninger til kommunesektoren, merskattevekst i 2025 og at skattesvikten i 2024 var midlertidig.» En betydelig del av den såkalte rekordveksten er dermed en tilbakehenting fra et kunstig lavt inntektsnivå i 2024 og ikke uttrykk for varig styrket handlingsrom. Når veksten måles fra et bunnpunkt, blir den naturlig nok høy, uten at kommunenes underliggende økonomiske situasjon er tilsvarende forbedret.

Disse medlemmer vil videre påpeke at handlingsrommet utover merutgifter til demografi, som er det målet regjeringen selv legger til grunn, faller markant. Fra 5,5 mrd. kroner i saldert budsjett for 2026 legger regjeringen i denne proposisjonen kun opp til et

handlingsrom på 0,5–1,0 mrd. kroner i 2027. Det er en svekkelse på opptil 90 pst. på ett år. Samtidig anslår TBU merutgifter til demografi på om lag 3,7 mrd. kroner i 2027, hvorav om lag 3 mrd. kroner må dekkes av de frie inntektene. Disse medlemmer mener dette viser at de store overskriftstallene om vekst i frie inntekter dekker over at det reelle handlingsrommet for lokale prioriteringer er i ferd med å forsvinne helt.

Disse medlemmer viser til at den reelle veksten i frie inntekter over tid gir et langt mer dekkende bilde enn enkeltårs nominelle vekstrekorder. I perioden 2014–2020, da Fremskrittspartiet satt i regjering, var den reelle veksten i kommunesektorens frie inntekter samlet på 9,5 pst., mens den i perioden Arbeiderpartiet har vært i regjering kun var på om lag 5,1 pst. Det betyr at kommunene gjennomgående hadde sterkere realvekst i de årene Fremskrittspartiet satt i regjering og forhandlet om kommuneopplegget, enn under den sittende regjeringen. Dette samsvarer med at kommuneøkonomien var sterkere under regjeringen Solberg, med et lavt antall ROBEK-kommuner, sammenlignet med de svake driftsresultatene og det økende antallet kommuner på ROBEK i 2023 og 2024.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets generelle merknader under overskriften Eiendomsskatt, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som fjerner kommunenes adgang til å kreve inn eiendomsskatt.»

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets generelle merknader under overskriften Private barnehager, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fjerne kommunenes adgang til å differensiere tilskudd ved kommunale satsinger, slik at kommunene ikke forskjellsbehandler egne og private barnehager.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at søknadsordningen for private barnehager gir reell og forutsigbar dekning av dokumenterte pensjonsutgifter.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at private barnehager får tilskudd som gjenspeiler det faktiske tilbudet i kommunen, i tråd med likebehandlingsprinsippet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets generelle merknader under overskriften Beredskap, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner som påtar seg særskilte beredskapsoppgaver knyttet til den endrede sikkerhetssituasjonen, får kompensert de økte kostnadene dette medfører.»

«Stortinget ber regjeringen innføre øremerkede tilskudd i statsbudsjettet for 2027, der kommunene får økonomiske midler til å oppfylle sine forpliktelser innenfor beredskap.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en helhetlig gjennomgang av kommunenes beredskapsevne, herunder sivil beredskap, helseberedskap, kritisk infrastruktur og forsyningsikkerhet, samt forslag til nødvendige tiltak og finansiering.»

«Stortinget ber regjeringen det gjøre klart overfor kommunene hva som forventes av kommunesektoren for å styrke beredskapen.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 avvike grunnskoletilskuddet og omprioritere midlene til frie inntekter.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets generelle merknader under overskriften Skole.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at selv om kommunesektoren har fått en økning i frie midler de siste årene, er det fortsatt en krevende økonomisk situasjon i kommunesektoren. Disse medlemmer viser til at regjeringen selv anslår at antall kommuner i ROBEK vil øke. Foreløpige KOSTRA-tall fra KS for 2025 viser at det er 42 pst. av kommunene som sier at de har et lite økonomisk handlingsrom. Regjeringen tar ikke denne utfordringen på alvor når den ikke legger opp til en større vekst i de frie inntektene for kommunesektoren. Kommunene og fylkeskommunene gir innbyggerne helt sentrale tjenester i hverdagen, og derfor trenger man, ifølge disse medlemmer, å øke det økonomiske handlingsrommet.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2027 øke kommunesektorens frie inntekter med 4 mrd. kroner utover regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2027, med en fordeling på 85/15 på henholdsvis kommunene og fylkeskommunene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at på tross av sterk

vekst i frie inntekter for kommunesektoren i 2025 må denne veksten sees i sammenheng med en betydelig reell nedgang i kommunesektorens frie inntekter i 2024. Den økonomiske situasjonen er fortsatt utfordrende i mange kommuner. Om lag en tredjedel av kommunene hadde negative netto driftsresultater i 2025, og rundt en av fire hadde negative driftsresultater både i 2024 og 2025.

Komiteens medlem fra Rødt viser til omtalen av kommuneøkonomien i proposisjonen s. 8, hvor det står at sektoren reelt sett reduserte utgiftene i 2025, at kommunene kuttet i vikarbruk, ekstravakter og overtid, og at investeringene har avtatt. Dette stemmer overens med tall fra Fagforbundet som viser at økning i antall ansatte innenfor helse- og omsorgssektoren var på rekordlavt nivå i 2025. Den gjennomsnittlige årlige økningen i antall årsverk i helse og omsorg i kommunene var fra 2015 til 2025 på 3 224 årsverk. I 2025 var økningen på bare 264 årsverk. 41,1 pst. av kommunene hadde en reduksjon i antall årsverk innenfor helse og omsorg fra 2024 til 2025. Dette har skjedd samtidig som behovene øker i kommunesektoren på grunn av endring i demografi. Tall fra SSB som viser antall innbyggere på 80 år eller eldre per årsverk innenfor helse og omsorg, har økt fra 1,7 i 2019 til nesten 1,9 i 2025. En slik utvikling vil føre til redusert velferdstilbud for brukere, færre som får tilbud og en mer krevende arbeidshverdag for kommunalt ansatte. Dette medlem viser til Rødts alternative budsjett for 2026, og mener at kommunesektoren har behov for minst en økning på 4 mrd. kroner i frie midler.

Dette medlem viser også til at flere fylkeskommuner, Nordland, Troms og Møre og Romsdal, i høringsen særlig har pekt på vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene, som er anslått til å utgjøre om lag 100 mrd. kroner, og de store kostnadsøkningene innenfor kollektivtrafikk, som over de senere årene har vært betydelig høyere enn kommunal deflator.

Dette medlem viser til at gjeldsbelastningen i norske kommuner har vært økende det siste tiåret, at det nettopp har vært en renteøkning, og at det er forventet at renten kan settes ytterligere opp. Dette gjør utslag på kommunale budsjetter. Kommunalkassen drives i dag på kommersielle vilkår. Dette medlem mener at kommunene skal få låne penger til en noe lavere rente, og har i sitt alternative budsjett foreslått å redusere rentenivået med 0,25 pst.

3.2.1 AKTIV POLITIKK FOR STØRRE KOMMUNER

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Høyre mener at kommunesammenslåinger skal være basert på frivillighet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener det samtidig er viktig at man i arbeidet

med særskilt oppfølgingsordning for kommuner med store og vedvarende utfordringer i økonomi og styring utreder alle mulige alternativer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at statsråden, i et intervju med NRK i forbindelse med framleggningen av kommuneopposisjonen, ikke avviste at regjeringen kan bruke tvang for å slå sammen kommuner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det først og fremst er kommunenes eget ansvar å vurdere om de har en hensiktsmessig størrelse til å levere gode tjenester til sine innbyggere, eller om de blir for små og sårbare til å overta oppgaver fra fylkeskommunen. Det er kommunene selv som må ta initiativ til tettere samarbeid eller sammenslåing med nabokommunene. Med bakgrunn i dette støtter disse medlemmer at kommunesammenslåinger skal være frivillige.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at regjeringen ønsker å legge til rette for at flere kommuner skal slå seg sammen. Dette løser ikke utfordringen samfunnet står ovenfor. Disse medlemmer er helt uenige i regjeringens målsettinger om å slå sammen kommuner. Kommunesammenslåinger endrer ikke de demografiske utfordringene, og det er heller ikke noe som kommunene eller innbyggerne etterspør. Kommunene er opptatt av å omstille seg for å løse framtidens utfordringer. Regjeringen må legge til rette for denne omstillingen.

Når regjeringen ensidig legger vekt på stordriftsfordeler i forbindelse med sammenslåinger, mener disse medlemmer at den ikke klarer å se smådriftsfordeler eller stordriftsulemp. Disse medlemmer mener det er viktig at det er kort avstand mellom de folkevalgte og innbyggerne. Gode lokalsamfunn bygges gjennom gode og forutsigbare rammevilkår, tillit til lokaldemokratiet og ikke gjennom tvang eller snik-sentralisering.

Kommunebarometeret kan brukes som et eksempel på at det er både store, mellomstore og små kommuner som gjør det godt i denne rangeringen, som ifølge disse medlemmer viser at det ikke er antall innbyggere som avgjør om de kan tilby gode tjenester. Mangelen på arbeidskraft er noe som treffer hele samfunnet og alle kommuner. Regjeringen bør heller se hvordan de kan legge til rette for at alle landets kommuner kan tilby innbyggerne sine gode tjenester. Derfor må Stortinget og regjeringen ikke lage styringssystemer og strukturer som gjør denne jobben vanskelig. Dersom det legges opp til sammenslåinger av kommuner, fylkeskommuner og statlige strukturer som flytter makt vekk fra lokal-

samfunn, vil dette redusere den lokale tilstedeværelsen og robustheten til lokalsamfunnet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at eventuelle kommunesammenslåinger ikke skal gjennomføres med tvang.»

3.3 Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner

Det vises til proposisjonens kapittel 3, der aktuelle saker som gjelder inntektssystemet for fylkeskommuner omtales nærmere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, viser til at et nytt inntektssystem for kommunene trådte i kraft i 2025. Det viktigste formålet med inntektssystemet er å sørge for at kommuner kan tilby gode og likeverdige velferdstjenester til innbyggerne. Systemet fordeler kommunenes frie inntekter, det vil si rammetilskuddet og skatteinntekter. Flertallet viser til at nytt inntektssystem var grundig utredet og blant annet basert på Inntektssystemutvalget (NOU 2022: 10 Inntektssystemet for kommunene) og en høring av NOU-en.

Flertallet mener endringene i finansieringssystemet var viktige og riktige for å sikre større forutsigbarhet for kommuneøkonomien samt å omfordele mer av sektorens inntekter for å kunne sikre likeverdig tilgang til grunnleggende velferdstjenester over hele landet. Flertallet viser til at ulikheten mellom kommunene har falt kraftig fra 2024 til 2025, i stor grad som følge av endringene i inntektssystemet.

Flertallet viser til at endringene som ble gjort knyttet til utbytte og formuesskatt, var viktige for å redusere forskjeller mellom kommunene. Grepet knyttet til utbytteskatt vil gi kommunene mer stabile og forutsigbare inntekter og mindre svingninger fra år til år. Flertallet mener at utviklingen man har sett i over et tiår, med uforutsette skatteinntekter, er uheldig og gjør det mer krevende for kommunene å budsjettere realistisk.

Flertallet viser også til at ny og oppdatert kostnadsnøkkel treffer bedre enn den gamle. Flertallet vil fremheve at Inntektssystemutvalget vurderte sosioøkonomiske forhold og storbyproblematikk på flere områder, blant annet i kostnadsnøkkelen for grunnskolen. Levekår har særlig hatt stor betydning for analysene knyttet til kostnadsnøkkelen for sosiale tjenester. Flertallet vil fremheve hvordan ny nøkkel vekter flyktnin-

ger uten integreringstilskudd høyere enn tidligere og derfor treffer bedre på kostnadsutfordringene man ser blant annet i Sarpsborg, Fredriksstad og Oslo.

Flertallet viser til at storbytilskuddet ble videreført ved omleggingen til nytt inntektssystem, omtrent på samme nivå som tidligere. De største byene har særskilte utfordringer som mindre kommuner ikke har, inkludert større levekårsforskjeller. Flertallet mener det er viktig og riktig at kommunene det gjelder, blir kompensert for disse utfordringene. Flertallet viser til at levekårskriterier har fått en større plass i utgiftsutjevningen fra 2025 og mener dette var en positiv endring. Flertallet mener det er et godt prinsipp at denne typen utgifter i hovedsak jevnes ut og kompenseres gjennom utgiftsutjevningen, og ikke i de regionalpolitiske tilskuddene.

Flertallet mener det er viktig at finansieringssystemet for kommunesektoren er forutsigbart samtidig som det må være tilpasset dagens situasjon og realiteter. Det er derfor naturlig at inntektssystemet gjennomgås og oppdateres helhetlig med jevne mellomrom. Flertallet viser til at Stortinget ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2025 vedtok følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere det nye inntektssystemet for kommunene i løpet av 2029.»

Flertallet mener eventuelle endringer i finansieringssystemet bør vurderes i lys av evalueringen som er planlagt gjennomført i løpet av 2029.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det var Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti som innførte et hovedstadstilskudd i 2009, men som deretter endret det til et storbytilskudd ved revisjonen av inntektssystemet i 2011. Bakgrunnen for endring fra et hovedstadstilskudd til et storbytilskudd var at flere av storbyene i Norge opplevde lignende problemstillinger som hovedstaden. Kriteriene for å motta storbytilskuddet ble ikke endret i nytt inntektssystem.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at Arbeiderpartiet fremhever at den nye kostnadsnøkkelen vekter flyktninger uten integreringstilskudd høyere enn tidligere, og at den dermed treffer bedre på kommunenes kostnadsutfordringer. Disse medlemmer vil understreke at en høyere vekt på dette kriteriet ikke er et tegn på en vellykket politikk, men tvert imot en innrømmelse av at integreringen ikke virker. Vekten i kostnadsnøkkelen bestemmes av hva denne gruppen i gjennomsnitt koster kommunene. At kostnaden ved flyktninger må kompenseres i stadig større grad, lenge etter at det statlige integreringstilskuddet har utløpt, viser at altfor mange flyktninger ikke

kommer over i arbeid og selvforsørgelse, men forblir en varig utgiftspost for kommunene og for fellesskapet.

Disse medlemmer mener at en ansvarlig politikk ikke handler om å bygge en stadig større flyktningkostnad inn i inntektssystemet, men om å fjerne årsaken til kostnaden. Målet må være at flyktninger raskt kommer i arbeid og blir bidragsyttere til kommuneøkonomien, ikke at kommunene år etter år kompenseres for en gruppe som ikke integreres. Disse medlemmer viser til at den eneste varige løsningen på kommunenes voksende utgifter på dette området er en strammere innvandringspolitikk kombinert med langt sterkere krav til arbeid, kvalifisering og selvforsørgelse. Disse medlemmer viser i den sammenheng til Fremskrittspartiets forslag om at ytelser til flyktninger ikke skal være høyere enn nivået i Sverige og Danmark, jf. behandlingen av Dokument 8:44S (2023–2025), Innst. 196 S (2023–2024).

Disse medlemmer vil videre påpeke at en stadig høyere vektning av innvandringsrelaterte kriterier i kostnadsnøkkelen innebærer at en økende andel av kommunenes frie inntekter omfordes etter innvandringsnivå. Disse medlemmer mener det er prinsipielt uheldig at kommuneøkonomien på denne måten gjøres stadig mer avhengig av høyt innvandringsnivå, fremfor av lokal verdiskaping og en bærekraftig befolkningsutvikling.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at dersom inntektssystemet skal gi en rettferdig fordeling av inntekter mellom kommunene, må systemet oppdateres med jevne mellomrom. Disse medlemmer mener videre at frie inntekter i hovedsak bør fordeles etter objektive kriterier og ikke kriterier som legger føringer på kommunens eller fylkeskommunens prioriteringer lokalt. For å fortsatt kunne levere gode kommunale tjenester må det arbeides med å forbedre og effektivisere tjenestene, og øke inntektsgrunnlaget gjennom en aktiv næringspolitikk. Disse medlemmer mener det fortsatt skal lønne seg for en kommune å legge til rette for næringsliv og verdiskaping.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at det er viktig at kommunene blir hørt i prosesser knyttet til endringer i inntektssystemet. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg oppdaterte inntektssystemet i 2017 og sendte sitt forslag til nytt inntektssystem ut på høring. Det kom inn svar fra om lag 330 kommuner. Disse medlemmer mener at det er viktig at kommunene blir hørt i forslag som påvirker dem, og merker seg at regjeringen Solberg justerte forslaget i etterkant av høringen, før det ble lagt fram. Disse medlemmer merker seg videre at regjeringen Støre ikke sendte sitt forslag til endringer i inntektssystemet ut på høring.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det i årene fremover vil bli sterkere press på velferdstjenestene i kommunene. En aldrende befolkning og færre unge i yrkesaktiv alder vil gi kommunene særlige utfordringer. Disse medlemmer viser til at det er til dels store utfordringer med utenforskap, både i store byer og mindre kommuner. Levekårsutfordringer fører til at kommunene stadig må bruke mer ressurser på å gi gode og riktige tjenester. Disse utfordringene legger press på de samlede ressursene i kommunene. Dersom kommunene ikke lykkes i dette arbeidet, vil problemene vokse seg større i årene som kommer.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Støres endringer i inntektssystemet inneholdt flere reverseringer og reduksjoner. Eksempler på dette var kutt i storbytilskudd, kutt i veksttilskudd, fjerning av regionsentertilskudd og fjerning av gradert basistilskudd. Regjeringen Støre ser ut til å belønne kommuner som fortsetter driften som før, ikke de kommunene som omstiller seg eller tar nye grep for å gjøre seg mer attraktive. Dette er i sum med på å skape en uforutsigbarhet for kommunene. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn påpeke at helheten i regjeringen Støres forslag til endringer vitner om at regjeringen hverken har forstått utfordringsbildet for norske kommuner fremover eller tatt hensyn til faglige rapporter. Disse medlemmer viser til at NOU 2023: 9 Generalistkommunesystemet hadde en rekke forslag til tiltak som ville bidratt til et bedre tjenestetilbud for innbyggerne, men merker seg at regjeringen Støre ikke har lyttet til denne rapporten.

Disse medlemmer mener at overgangsordningen for endringene i det nye inntektssystemet har vært for kort. Eierinntekter ble tatt ut av skattegrunnlaget til kommunene med virkning fra 1. januar 2025, uten en overgangsordning. Disse medlemmer viser videre til at den kommunale delen av formuesskatten skulle halveres med en overgangsordning på kun to år. Disse medlemmer viser til at summen av disse endringene, kombinert med kort overgangsordning og dårlig tid til omstilling, skaper en utfordrende situasjon i mange kommuner.

Disse medlemmer mener at inntektsutjevning er viktig for å sette kommunene i stand til å kunne gi likeverdige tjenester. Disse medlemmer viser til at kommuner som i dag har store inntekter fra for eksempel kraft likevel kan bli kategorisert som en såkalt skattesvak kommune og dermed bli kompensert gjennom inntektsutjevningen.

Disse medlemmer viser til følgende i Prop. 102 S (2023–2024) Kommuneproposisjonen 2025:

«Departementet foreslår eit inntektsomgrep der netto konsesjonskraftinntekter, eigedomsskatt på kraft- og petroleumsanlegg, havbruksinntekter og produktionsavgift på vindkraft inngår saman med personskatt og naturressursskatt. Departementet foreslår vidare at

kommunar må ha inntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet per innbygger med det utvida inntektssomgrepet, for å kunne få distriktstilskot Sør-Noreg.»

Disse medlemmer mener at det er fornuftig å utrede en lignende innretning for å bli kompensert gjennom inntektsutjevningen.

Disse medlemmer viser til at veksttilskuddet er et tilskudd som bevilges til kommuner som de siste tre årene har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på minst 1,4 pst. og skatteinntekter på under 140 pst. av landsgjennomsnittet de siste tre årene målt per innbygger. Disse medlemmer viser til at kommuner som opplever en særlig høy befolkningsvekst, på kort og mellomlang sikt kan ha problemer med å tilpasse tjenestetilbudet etter den raskt voksende befolkningen, og det kan være vanskelig å finansiere nødvendige investeringer uten at det går ut over det øvrige tjenestetilbudet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre, istedenfor å komme med tiltak for å løse problemene til disse kommunene, velger å kutte i tilskuddet.

Disse medlemmer viser til at Oslo fram til 2009 fikk et eget hovedstadstilskudd begrunnet med Oslos spesielle oppgaver og utfordringer som hovedstad. Disse medlemmer viser videre til at hovedstadens særegne utfordringer knyttet til eksempelvis utenforskap og levekårutsatte områder har økt de siste årene. Disse medlemmer mener derfor at det kan være gode grunner til å utrede en innføring av et hovedstadstilskudd, men det må vurderes i sammenheng med inntektssystemet som helhet.

Disse medlemmer viser også til at en rekke andre kommuner opplever økte utfordringer knyttet til utenforskap og levekårutfordringer. Det kan være sammensatte grunner til dette. Men noen fellesnevner kan være sekundærflytting og sosiale forskjeller. Disse medlemmer mener at det er viktig å se på ordninger som gjør det mulig for kommunene å løse levekårutfordringene bedre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en eller flere faktorer i inntektssystemet som bedre ivaretar vekstkommuners spesielle situasjon. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.»

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede et regionalpolitisk tilskudd til kommuner med store levekårutfordringer, herunder hvordan tilskuddet kan innrettes og innføres. Regjering-

gen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.»

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede tilskudd og ordninger som kan endres eller innføres for å løse levekårutfordringene i kommunene på en bedre måte. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en modell for hovedstadstilskudd, herunder hvordan det kan innføres og innrettes. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en endring av inntektssystemet der kommuner som ligger over 140 pst. av landsgjennomsnittet i inntekter per innbygger, innberegnet de samme inntektene som regjeringen har lagt til grunn for det utvidede inntektssbegrepet for distriktstilskudd Sør-Norge, ikke skal kompenseres gjennom inntektsutjevningen.»

Disse medlemmer viser til at det ble gjort endringer i fylkeskommunenes inntektssystem fra januar 2024, da de nye fylkeskommunene ble opprettet. Disse medlemmer viser til at Høyre i sine merknader påpekte at det var knyttet stor usikkerhet til hvordan det nye forslaget reelt ville slå ut, fordi selve systemet var nytt samtidig som de nye fylkeskommunene ikke var på plass da endringene ble vedtatt. Disse medlemmer viser videre til at Høyres merknader i behandlingen av Prop. 112 S (2022–2023) Kommuneproposisjonen 2024, jf. Innst. 488 S (2022–2023), påpekte at folkerike fylker som har prioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på fylkesveier, kommer dårligere ut enn fylkeskommuner som har nedprioritert å ta igjen vedlikeholdsetterslep og har færre innbyggere. Den nye kostnadsnøkkelen for kollektivtrafikk gjør at fylker som har få innbyggere som bor spredt, kommer bedre ut enn pressområder med mange innbyggere enn de gjorde tidligere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre merker seg at kostnadene for å drifte kollektivtrafikk i fylkene har økt dramatisk de siste årene, og tall fra KS viser at når nye kontrakter om drift av kollektivtransport nå inngås, ligger prisnivået i snitt 30 pst. høyere enn tidligere. Dette påvirker økonomien og tjenestetilbudet i fylkeskommunene over hele landet. Disse medlemmer mener regjeringen i evalueringen av inntektssystemet for fylkeskommunene må se på hvordan kostnadsnøkklene bedre skal ta opp store svingninger i prisene som tilbys.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt vil understreke at flere kommuner i Norge har et særlig ansvar for å forvalte og sikre verdensarv og nasjonalt viktige kulturmiljøer. Dette innebærer betydelige og varige merkostnader, blant annet knyttet til brannsikring og beredskap i verneverdig trehusbebyggelse og andre sårbare kulturmiljøer.

Disse medlemmer viser til at slike tiltak ofte krever høy beredskap, spesialisert kompetanse og investeringer i avanserte systemer for deteksjon, varsling og slokking.

Disse medlemmer vil peke på at forvaltning av verdensarv og kulturmiljøer av nasjonal og internasjonal betydning er et ansvar som går ut over den enkelte kommune, og at staten derfor bør bidra sterkere til å dekke de ekstra kostnadene dette medfører. På denne bakgrunn mener disse medlemmer at det er behov for en mer forpliktende statlig medvirkning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning der kommuner med verdensarv (UNESCO) eller særlig verneverdige kulturmiljøer kan få dekket merkostnader til brannsikring. Ordningen bør omfatte både drift av brann- og redningstjenester og investering, drift og vedlikehold av relevante systemer, utstyr og anlegg. Regjeringen bes om å komme tilbake til dette i kommuneproposisjonen for 2028.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til det regionalpolitiske tilskuddet for Nord-Norge og innsatssonen i Nord-Troms og Finnmark. Disse medlemmer mener at innsatssonen i de sju kommunene i Nord-Troms bør likestilles med innsatssonen i Finnmark. Det er vanskelig å se logikken i at satsen per innbygger er nesten dobbelt så høy i Finnmark som i innsatssonen i Troms. Disse medlemmer mener en slik endring bør finansieres som et tillegg til kommunerammen. Disse medlemmer vil også trekke fram forslag fra Troms fylkeskommune om å gi innsatssonen et nytt navn som er mer positivt ladet, noe som eksempelvis kan gjøres gjennom en navnekonkurranse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er prinsipielt urimelig at kommuner som inngår i den samme tiltakssonen, og som står overfor sammenlignbare demografiske og næringsmessige utfordringer, behandles ulikt i inntektssystemet. Tiltaks-kommunene i Nord-Troms utgjør et historisk fellesskap med finnmarkskommunene, og forskjellsbehandlingen i distriktstilskuddet Nord-Norge kan ikke begrunnes faglig.

Disse medlemmer understreker at bosetting og næringsaktivitet i nord er avgjørende ikke bare av distriktspolitiske hensyn, men også av hensyn til beredskap og nasjonal sikkerhet. En velfungerende tiltakssone forutsetter at virkemidlene er innrettet slik at de faktisk bidrar til å opprettholde og styrke befolkningsgrunnlaget i hele sonen.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å likestille innsatssonen i Nord-Troms med innsatssonen i Finnmark i distriktstilskudd Nord-Norge i forslag til statsbudsjett for 2027.»

Komiteens medlem fra Rødt viser til at Rødt, både i partiets statsbudsjettforslag og ellers, på ulike måter har støttet å utrede og innføre et eget hovedstadstillegg. Dette medlem viser til at et slikt tillegg er noe annet enn det eksisterende storbytilskuddet, og at det fra Rødts side er ment å dekke to konkrete områder hvor hovedstaden har reelle merutgifter som i dag ikke kompenseres. Det første og minste av disse er såkalte hovedstadsfunksjoner, altså kostnader knyttet til representasjon og sikkerhet med mer. Det andre og største er barnevern. Dette medlem viser til Stortingets vedtak nr. 506 og 507 i innværende periode, hvor Stortinget har anmodet regjeringen om å i fremtidige statsbudsjettforslag likestille barnevernet i Oslo økonomisk med barnevern i resten av landet samt å gå i dialog med Oslo kommune om å overføre ansvaret for andrelinjebarnvern til staten. Dette medlem anser derfor at hovedbegrunnelsen for å innføre et hovedstadstillegg er bortfalt, selv om utgifter knyttet til hovedstadsfunksjoner stadig eksisterer og prinsipielt skulle ha vært kompensert.

3.4 Skjønnstilskuddet

Det vises til proposisjonens kapittel 4, der skjønns-tilskuddet omtales nærmere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at skjønnsstilskuddet skal kompensere kommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i inntektssystemet, eller gjennom andre faste tilskuddsordninger. Tilskuddet skal kompensere for kostnader ved uforutsette og ekstraordinære hendelser og bidra til utvikling og innovasjon.

3.5 Et sterkt og velfungerende kommunesystem

Det vises til proposisjonens kapittel 5, der temaet et sterkt og velfungerende kommunesystem omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at kommunestrukturen må gjøre det mulig å levere gode og likeverdige tjenester til innbyggerne i hele landet. Dersom kommuner ønsker å slå seg sammen, bør det finnes gode økonomiske virkemidler for dette, ettersom sammenslåinger er krevende å gjennomføre. Disse medlemmer registrerer at regjeringen vurderer å gjøre endringer i dagens økonomiske virkemidler for kommuner som vurderer sammenslåing, med sikte på forenkling av dagens søknadsbaserte ordning. Disse medlemmer understreker viktigheten av at virkemidlene legger til rette for gode forandlingsprosesser i kommunene, basert på frivillighet og hensynet til innbyggerne.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, vil understreke at deres partier var kritiske til måten regjeringen Solberg gjennomførte sin kommunereform på og at reformen bidro til å undergrave tilliten i befolkningen og ga dårlige resultater.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg høsten 2020 satte ned et utvalg som hadde som formål å få et helhetlig kunnskapsgrunnlag om det norske generalistkommunesystemets virkemåte, utviklingen av dette og en vurdering av eventuelle alternativer til generalistkommunesystemet. Utvalget la fram NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet i mars 2023. Disse medlemmer viser til at det da var 30 år siden forrige gang det ble gjennomført en grundig og systematisk gjennomgang av hvordan generalistkommunesystemet fungerte.

Disse medlemmer mener at NOU 2023:9 gir et godt og saklig faktagrunnlag for å diskutere hvordan en skal løse og finansiere fremtidens tjenestetilbud til det beste for innbyggerne. Disse medlemmer viser til at utvalget anbefaler at generalistkommuneprinsippet videreføres. Det betyr at alle kommuner har samme juridiske status og det samme ansvaret for de lovfestede oppgavene, uavhengig av innbyggertall, bosettingsstruktur, økonomi eller andre kjennetegn.

Disse medlemmer viser videre til følgende viktige konklusjon i rapporten:

«Kartleggingen av lovoppfyllelse viser at små og usentrale kommuner har større utfordringer med lovoppfyllelse enn kommuner som er større og ligger mer sentralt. Disse kommunene kommer også dårligere ut på andre kartlegginger av hvordan kommunene ivaretar sine oppgaver. Små kommuner har ofte små og sårbare fagmiljø, og for mange er det vanskelig å rekruttere og beholde spesialisert kompetanse. De har også liten eller ingen kapasitet til å drive med utviklingsarbeid, samtidig som behovet for dette er økende.»

Disse medlemmer mener at landets kommuner må være rustet til å møte morgendagens utfordringer og levere gode tjenester til sine innbyggere. Mange små kommuner opplever at de har svake kompetansmiljøer og derfor ikke klarer å levere sine lovpålagte tjenester på en god nok måte. Dette viser hvor viktig det var at regjeringen Solberg startet kommunereformen og styrket kommuneøkonomien.

Disse medlemmer merker seg at utvalget mener at det må føres en aktiv politikk for større og sterkere kommuner. Disse medlemmer registrerer at generalistkommuneutvalget er nevnt flere steder i kommuneproposisjonen og håper dette betyr at regjeringen Støre nå lytter mer til de anbefalingene som utvalget la fram i sin rapport.

Disse medlemmer mener at kommunene må få mer frihet til å løse oppgavene de har ansvar for. Disse medlemmer mener at detaljerte krav går utover kommunenes handlingsrom og mulighet til å levere tjenester tilpasset innbyggernes behov. Disse medlemmer viser videre til behandlingen av Kommuneproposisjonen 2023, Prop. 110 S (2021–2022), jf. Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk gjennomslag for at regjeringen skulle legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark. Disse medlemmer viser videre til Dokument 8:38 S (2024–2025), jf. Innst. 163 S (2024–2025), og at Høyre der fikk gjennomslag for å legge til rette for at flere kommuner kan gjennomføre forsøk med nye måter å løse sine oppgaver på etter forsøks-/frikommuneprinsippet. Disse medlemmer mener at det er mange områder kommunene kan ha forsøksordninger på, som for eksempel barnehage, skole og eldreomsorg.

Disse medlemmer har også den siste tiden fremmet flere representantforslag om å gi kommunene økt handlingsrom. Det vises i den forbindelse til Dokument 8:52 S (2025–2026), jf. Innst. 195 S (2025–2026), med 13 konkrete forenklingforslag om bedre tjenester for innbyggerne gjennom mindre statlig detaljstyring, Dokument 8:51 S (2025–2026), jf. Innst. 196 S (2025–2026) om oppgavegjennomgang for å starte avviklingen av fylkeskommunen, og flere forslag fra Høyre om statsforvalterens myndighet i forbindelse med behandlingen av representantforslag fra Senterpartiet, Dokument 8:188 S (2025–2026), jf. Innst. 238 S (2025–2026).

Disse medlemmer viser videre til at denne regjeringen har brukt over 800 mill. kroner på reversering av fylkeskommuner. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte mot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurser bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover. Regjeringen Støre valgte å gå videre med kostbare oppsplittinger til tross for at fagrappporter advarte mot svekkede kompetansmiljøer, økonomiske utfordringer og at viktig utvikling ville bli satt på vent. Disse medlemmer viser til at

regjeringen Støre i forbindelse med oppdelingen av fylkeskommunene ikke presenterte sine egne grundige analyser av de økonomiske og administrative konsekvensene av reverseringene.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til at Vikens egen utredning slo fast at resultatet av en reversering ville bli svakere kompetansemiljøer, dårligere tjenester til innbyggerne og at viktig utvikling ville bli satt på vent. Disse medlemmer viser videre til to sitat fra rapporten:

«Buskerud har positivt brutto driftsresultat i hele perioden, men negativt netto driftsresultat fra 2025. Dette innebærer at Buskerud ikke har midler til å både opprettholde nivået på sin andel av Viken fylkeskommunes driftsutgifter og samtidig finansiere sine planlagte investeringer fra og med 2025. Buskeruds frie inntekter reduseres gradvis i løpet av 10 års perioden.»

«Østfold har positivt brutto driftsresultat, men i hovedsak negativt netto driftsresultat i den kommende 10 års perioden. Dette innebærer at Østfold ikke har midler til å både opprettholde nivået på sin andel av Viken fylkeskommunes driftsutgifter og finansiere sine planlagte investeringer i perioden. Østfold har et merforbruk («underskudd») årlig i størrelsesorden 50 mill. kr, økende til 175 mill. kr på slutten av perioden.»

Disse medlemmer viser til at både Buskerud og Østfold nå har utfordringer med økonomien og at rapportens vurdering av fylkenes økonomiske situasjon ved en deling er blitt en realitet tidligere enn rapporten forutså. Disse medlemmer viser til at Høyre stemte imot disse kostbare oppdelingene. Samfunnets ressurs er bør brukes på utvikling og bedre tjenester, ikke på å ta Norge bakover. Utviklingen i både Buskerud og Østfold viser at regjeringen Støre burde ha lyttet til de faglige rådene.

Disse medlemmer viser til at regjeringen den 12. november 2021 sendte et brev til de kommunene som regjeringen selv mente var tvangssammenslåtte – med følgende innhold:

«Søknad om at det skal settes i gang utredning om deling kan bare fremmes av kommunestyret selv, jf. inndelingsloven § 8. At denne initiativretten er lagt til kommunestyret, er begrunnet i lokaldemokratiske hensyn. Som øverste organ er det kommunestyret som fatter vedtak på vegne av kommunen. Det er derfor kommunestyrene som nå må vurdere om deling er det beste for sine innbyggere, og om søknad skal sendes.»

Disse medlemmer viser til at det ble gjort vedtak ved to anledninger der Kristiansand bystyre stemte nei til en oppsplitting og lokal folkeavstemning. Disse medlemmer merker seg videre at kunnskapsgrunnlaget som Statsforvalteren i Agder la fram våren 2023, viste at kostnadsanslaget for delingen av Kristiansand til to eller tre nye kommuner ville være i området 250–400 mill. kroner. Disse medlemmer merker seg videre

at kunnskapsgrunnlaget fastslo at det var risiko for at kommunens kritiske tjenesteleveranser ville bli berørt ved en deling av Kristiansand.

Disse medlemmer viser til regjeringen Støres forslag til endringer i inndelingslova (hjemmel for departementet til å gjennomføre innbyggerhøring) og Stortingets behandling av den saken, Prop. 138 L (2022–2023), jf. Innst. 80 L (2023–2024). Disse medlemmer viser til at regjeringen Støre valgte gjennom denne lovendringen å ta en siste omkamp mot lokaldemokratiet i Kristiansand kommune ved at regjeringen selv kunne initiere en innbyggerhøring om oppdelingen av Kristiansand kommune mot kommunestyrets vilje. Disse medlemmer viser til at både KS og et flertall av kommunene som svarte på regjeringens høring, var negative til den foreslåtte endringen i inndelingslova. Disse medlemmer mener derfor at den skreddersydde lovendringen som ble vedtatt for å kunne drive omkamper mot lokaldemokratiet, må tilbakeføres. Disse medlemmer viser for øvrig til at resultatet av regjeringens innbyggerhøring viste at befolkningen ikke ønsket en oppdeling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om å fjerne andre ledd i inndelingslova § 10 som gir departementet en hjemmel til å gjennomføre innbyggerhøring og en hjemmel til å kunne gi forskrift om gjennomføringen av den enkelte innbyggerhøringen.»

3.5.1 ENDRINGER INTERKOMMUNALT SAMARBEID

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, er positive til at regjeringen vil se på endringer av regelverket for interkommunale samarbeid for å legge bedre til rette for langsiktig og helhetlig interkommunalt samarbeid.

3.5.2 ROBEK

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, er positivt til å utrede en særskilt oppfølgingsordning for kommuner med store og vedvarende utfordringer i økonomi og styring.

Flertallet viser til anbefalingene fra generalistkommuneutvalget på dette feltet og mener det er riktig at staten vurderer målrettede virkemidler overfor kommuner med vesentlige og vedvarende utfordringer. Formålet må være å styrke kommunens evne til å ivareta

sine oppgaver, samtidig som det lokale selvstyret ligger fast som et grunnleggende prinsipp.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er avgjørende for tilliten til fellesskapsløsningene at innbyggerne opplever at tjenestene har tilstrekkelig kvalitet og er tilgjengelige. Dersom enkelte kommuner, over tid, står i særlig krevende situasjoner, preget av økonomisk ubalanse og svikt i styring og kontroll, kan dette få alvorlige konsekvenser både for tjenestetilbudet til innbyggerne, for rettssikkerheten og for tilliten i samfunnet. Etter disse medlemmers syn er det derfor viktig å etablere ordninger som både kan forebygge at slike situasjoner oppstår, og sikre nødvendig bistand og oppfølging der utfordringene allerede er store.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at mange kommuner står i en svært krevende økonomisk situasjon, samt til at regjeringen selv vurderer at antall ROBEK-kommuner kan øke fremover. Dette medlem anser at det i særklasse viktigste virkemiddelet for å unngå at flere kommuner settes under administrasjon, er å styrke kommunenes økonomi. Dette medlem mener samtidig det er et problem at enkeltkommuner risikerer å bli stående over svært lang tid på ROBEK, da det innebærer en svært kraftig innskrenkning av lokaldemokratiet og det lokale selvstyret.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se på muligheten for å gi gjeldsslette til flere kommuner på ROBEK-lista og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen utrede et maksimalt antall år en kommune skal kunne befinne seg på ROBEK-lista.»

3.5.3 OPPFØLGING AV KOMMUNEKOMMISJONEN

3.5.3.1 Mindre statlig detaljstyring

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at regjeringen har hatt en svært passiv oppfølging av Kommunekommisjonens rapport og anbefalinger i etterkant av at rapporten ble lagt frem. Regjeringens foreslåtte tiltak i kommuneproposisjonen følger sammen spor.

Disse medlemmer viser til at regjeringen heller ikke følger opp Kommunekommisjonens anbefaling om å avvikle grunnskoletillegget. Disse medlemmer viser til at disse midlene heller bør omprioriteres til frie inntekter og viser til Høyres alternative budsjett for 2026.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at det er uheldig at det konkluderes med flere tiltak i kommuneproposisjonen før alle høringsinnspill er gjennomgått. Disse medlemmer mener det er avgjørende at innspillene vurderes grundig før det trekkes konklusjoner, og forventer at det videre arbeidet med oppfølgingen av Kommunekommisjonens anbefalinger skjer på et mer fullstendig kunnskapsgrunnlag.

Disse medlemmer merker seg at både Kommunekommisjonen og regjeringen peker på at det er et mål å redusere statlig styring. Disse medlemmer vil understreke at målet må være at innbyggerne får gode og likeverdige tjenester, og at redusert styringstrykk ikke er et mål i seg selv, men et mulig virkemiddel. I noen tilfeller kan forenkling og økt fleksibilitet bidra positivt til bedre ressursbruk, men dette må vurderes konkret og kan ikke gjøres til et generelt prinsipp som går på bekostning av kvalitet, rettssikkerhet eller likeverdige tjenester.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet, vil at kommunene skal få frihet til å finne de lokale løsningene. Det statlige styringstrykket har over tid vokst seg stort og er nå så inngripende at det går utover muligheten kommunene har til selv å prioritere hvordan ressursene skal brukes. Det er kommunestyrene som er best egnet til å gi innbyggerne gode tjenester og være den samfunnsutvikleren som lokalsamfunnet trenger. Derfor er det viktig at man har et helhetlig blikk på hvilke grep som bør gjøres i oppfølgingen av arbeidet til Kommunekommisjonen, et arbeid flertallet mener er svært viktig og støtter opp om. Regjeringen og Stortinget må klare å ha et overordnet blikk, og ikke kun fokusere på enkeltforslag, men evne å se hva som er målet med å gi kommunene mer handlingsrom.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn dagens praksis.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at dispensasjonsparagrafen i plan- og bygningsloven endres slik at dispensasjoner blir et politisk spørsmål, fremfor et juridisk spørsmål.»

3.5.3.2 Kompetansekrav i helse- og omsorgstjenesten

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen i proposisjonen varsler at den vil sende på høring forslag

om å fjerne de lovfestede kravene om hvilke profesjoner kommunene må ha tilknyttet seg for å gi kommunene økt handlingsrom i hvordan de løser oppgavene i tråd med forslag fra Kommunekommisjonen. Disse medlemmer understreker at kravene om kvaliteten i tjenestene forblir de samme og at forslagene ikke er ment å svekke helse- og omsorgstjenestene, men snarere å styrke tjenestene ved å gi kommunene økt handlefrihet i hvordan tjenestene skal leveres. Disse medlemmer understreker at det er viktig å lytte til innspillene i høringsprosessen før regjeringen tar en avgjørelse om den vil fjerne kompetansekrav og eventuelt hvilke.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til regjeringens varslede forslag om å redusere eller fjerne kompetansekrav i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Disse medlemmer vil understreke at behovet for fleksibilitet og bedre ressursutnyttelse i kommunene ikke må gå på bekostning av kvalitet, pasientsikkerhet og forsvarlighet. Disse medlemmer mener kompetansekrav er et viktig virkemiddel for å sikre innbyggerne trygge og faglig forsvarlige tjenester, og for å bidra til likeverdige helse- og omsorgstjenester uavhengig av bosted og kommuneøkonomi. Disse medlemmer frykter at fjerning av slike krav vil kunne bidra til større variasjon i tjenestekvalitet mellom kommuner og svekke innbyggernes rett til forsvarlige tjenester.

Disse medlemmer mener kommunene trenger handlingsrom til å organisere tjenestene hensiktsmessig, men at nasjonale kompetansekrav utgjør en nødvendig minimumsgaranti for kvalitet, pasientsikkerhet og nødvendig helsekompetanse i kommunale tjenester. Disse medlemmer viser til Dokument nr. 15:1249 (2020–2021) der tidligere statsråd Bent Høie svarte følgende:

«I tråd med prinsippet i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 femte ledd må den enkelte kommune selv vurdere om den ønsker å ansette personell i kommunal heltids- eller deltidsstilling eller om den heller ønsker å inngå avtale om kjøp av enkeltstående tjenester fra privatpraktiserende personell eller personell ansatt i en annen kommune. Hvilken tilknytningsform som er mest hensiktsmessig må det være opp til den enkelte kommune selv å vurdere, forutsatt at kommunene ivaretar sitt ansvar for å sørge for nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester til pasienter og brukere i kommunen.»

Disse medlemmer mener dette svaret viser at loven i dag gir kommunene en fleksibilitet på hvordan kommunene ønsker å løse kompetansekravene i helse- og omsorgstjenesteloven. Disse medlemmer mener at eksisterende forskjeller mellom kommuner ikke er et argument for å fjerne kompetansekravene, men tvert imot viser behovet for sterkere oppfølging og tydeligere nasjonale virkemidler. Disse medlemmer

mener at fjerning av kompetansekrav vil kunne sende et signal om at nødvendig helsefaglig kompetanse ikke lenger er en lovfestet forutsetning for kommunale tjenester.

Disse medlemmer viser til den alvorlige mangelen på helsepersonell i kommunene. Disse medlemmer vil understreke at framtidens helse- og omsorgstjenester vil kreve høyere kompetanse, mer avansert klinisk vurderingsevne og sterkere tverrfaglighet, blant annet som følge av flere eldre, tidligere utskrivning fra sykehus og mer komplekse pasientforløp. Når regjeringen selv peker på mangel på kapasitet og kompetanse som en hovedutfordring i kommunene, kan ikke svaret være å fjerne kravene til kompetanse.

Disse medlemmer viser til Riksrevisjonens undersøkelse av helse- og omsorgstjenestene til eldre, som peker på betydelige utfordringer knyttet til kvalitet, kapasitet, kompetanse og samhandling i tjenestene. Riksrevisjonen viser blant annet til at mange eldre opplever svikt i overganger mellom tjenester, at nødvendig kompetanse ikke alltid er tilgjengelig, og at det er store forskjeller mellom kommunene i tilbud og oppfølging.

Disse medlemmer vil understreke at mange eldre pasienter har sammensatte og komplekse behov som krever høy helsefaglig kompetanse, god kontinuitet og tett oppfølging over tid. Disse medlemmer mener innbyggerne skal være trygge på at de møter kvalifisert helsepersonell når de trenger helse- og omsorgstjenester, og at kvaliteten på tjenestene ikke i større grad må bli avhengig av kommuneøkonomi eller lokale bemanningsutfordringer.

Disse medlemmer mener Riksrevisjonens funn understreker behovet for å sikre tilgang til nødvendig helsekompetanse i kommunene, og at utfordringene som beskrives, ikke tilsier at eksisterende kompetansevirkemidler bør svekkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ikke gå videre med forslag om å avvike kompetansekravene i helse- og omsorgstjenesteloven.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at dagens kommunestruktur er en av de største hindringene for å sikre forsvarlige og gode helse- og omsorgstjenester til alle innbyggere, og er bekymret for hvordan dette skal løses i årene fremover. Disse medlemmer viser til at en betydelig andel kommuner ikke klarer å oppfylle lovpålagte oppgaver, og viser i den forbindelse til Riksrevisjonens kritikk av manglende kvalitet og kapasitet innen blant annet rehabilitering, demensomsorg og rus- og psykiske helsetjenester. Disse medlemmer mener det er åpenbart at dagens kommunestruktur

i mange tilfeller ikke er tilpasset de oppgavene kommunene er forventet å løse, og at det er helt nødvendig med endringer som kan sikre bedre helse- og omsorgstjenester for innbyggerne.

Disse medlemmer peker på at utfordringene vil bli ytterligere forsterket som følge av den demografiske utviklingen, der flere lever lenger og behovet for helse- og omsorgstjenester øker. Samtidig har brukerne av kommunale tjenester mer sammensatte behov enn tidligere. Dette stiller høyere, ikke lavere, krav til kompetanse og faglighet i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Disse medlemmer understreker at svaret på den demografiske utfordringen ikke er mindre kompetanse, men sterkere fagmiljøer, mer spesialisert kompetanse, bedre oppgavedeling og organisering og mer robuste kommuner. Disse medlemmer mener det er avgjørende å sikre at kommunene har tilgang på nødvendig fagkompetanse for å kunne tilby innbyggerne trygge og forsvarlige tjenester også i fremtiden.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen nå sender på høring at kompetansekravene skal fjernes i helse- og omsorgstjenesten, noe som kan fremstå som en erkjennelse av at mange kommuner i dag er for små og sårbare til å rekruttere den nødvendige fagkompetansen. Disse medlemmer understreker at kompetansekravene i sin tid ble innført for å sikre pasienter forsvarlige, trygge og likeverdige tjenester, uavhengig av hvor i landet de bor.

Disse medlemmer mener at svaret på bemaningsutfordringene ikke primært må handle om å fjerne faglige krav, men om å bygge sterkere fagmiljøer og mer robuste kommuner. Samtidig er disse medlemmer opptatt av at kommunene må gis større tillit og handlingsrom til å organisere tjenestene sine lokalt. Tillit må imidlertid gå hånd i hånd med ansvar for kvalitet.

Disse medlemmer er bekymret for at regjeringen starter i feil ende av problemet når de nå foreslår å fjerne kompetansekravene uten samtidig å legge frem en plan for hvordan pasientenes krav på god og profesjonell hjelp skal ivaretas i fremtiden. Disse medlemmer vil advare mot en utvikling der pasientens rettssikkerhet og tjenestenes kvalitet svekkes som følge av en villet mangel på strukturreform.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen varsler fjerning av krav om at kommunene må ha bestemte yrkesgrupper, blant annet ergoterapeut og fysioterapeut. Dette medlem vil understreke at svekket kompetanse i kommunene vil få direkte konsekvenser for funksjonshindrede som er avhengige av vurdering, oppfølging og koordinering fra kommunale tjenester.

Dette medlem viser til at ergoterapeuter og fysioterapeuter har en sentral rolle som døråpnere for å

sikre både riktige og nødvendige hjelpemidler. For å få hjelpemidler og fornye hjelpemidler, kreves det en faglig vurdering i veldig mange tilfeller. Dette er yrkesgruppene som har kompetansen som er viktigst i dette arbeidet. Allerede i dag er ventetidene for time til ergoterapeut mange steder lange. Med regjeringens forslag til enda svakere krav til kommunene risikerer man åpentbart ytterligere forverring. Dersom mennesker ender med års ventetid for å få nødvendige hjelpemidler, fordi kommunene kan velge å ikke ha kompetansen som trengs, vil det sette likestillingen tilbake, og svekke muligheten for å stå i arbeid og utdanning uten unødige avbrekk. Det å ha fungerende og riktige hjelpemidler avgjør om man kan stå i arbeid, fungere i hverdagen og leve et normalt liv.

Dette medlem vil peke på at kompetansekravene handler om grunnleggende tilgang til nødvendige og viktige tjenester og bistand for innbyggerne i kommunene, og ber regjeringen legge bort forslag om slike svekkelser.

Komiteens medlem fra Rødt merker seg at regjeringen vil sende på høring et forslag om å oppheve kravene i helse- og omsorgstjenesteloven til hvilke profesjoner kommunene må ha knyttet til seg. Dette medlem viser til at disse kompetansekravene er minstekrav som ikke sier noe om omfang, og som allerede har en stor grad av fleksibilitet gjennom formuleringen «ha knyttet til seg», noe som for eksempel muliggjør interkommunale samarbeid. Dette medlem registrer at regjeringen mener krav om forsvarlige tjenester er nok for å sikre tilstrekkelig fagkompetanse, men dette medlem mener at dagens minimumskrav til kompetanse har en viktig funksjon nettopp for å oppfylle krav om forsvarlige tjenester. Dette medlem mener at å ta bort kompetansekravet særlig vil ramme små kommuner i distriktene. I en situasjon der kommuneøkonomien er under press, behovene for helse- og omsorgstjenester vil øke og det vil være utfordringer med rekruttering, er ikke svaret å fjerne kompetansekravet, men å styrke kommuneøkonomien og arbeide for å styrke rekrutteringen. Å fjerne kravene vil bidra til større forskjell mellom kommunene. Dette medlem merker seg også at brukerorganisasjoner er imot å oppheve kompetansekravene, og peker på at kravene er særlig viktige for mennesker med sammensatte helse- og omsorgsbehov.

3.5.4 LÆRERNORM

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen ikke omtaler forslagene fra Kommunekommissjonen som angår lærernormen, som følge av at departementet ikke har fått vurdert høringsinnspillene knyttet til dette.

Disse medlemmer tar ikke stilling til spørsmålet i denne innstillingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre registrerer at Kommunekommisjonen anbefaler å avvike lærernormen i grunnskolen, og at regjeringen vil redusere forskriftskravene for ansettelse i lærerstilling på ulike trinn.

Disse medlemmer mener det viktigste er at elevene får den hjelpen og oppfølgingen de trenger i skolehverdagen. Skoler og kommuner står overfor ulike utfordringer, og disse medlemmer mener derfor at ressursene må kunne brukes på en måte som ivaretar elevenes faktiske behov. Disse medlemmer viser til at flere kommuner og relevante aktører i sine høringsinnspill peker på at statlige krav og normer kan begrense muligheten til å prioritere og organisere tjenestene ut fra lokale forhold. Disse medlemmer mener dette illustrerer behovet for større lokalt handlingsrom, slik at kommunene kan tilpasse både ressursbruk og organisering til elevenes behov og utfordringer.

Disse medlemmer mener at et slikt handlingsrom bør gi skolene større frihet til å organisere opplæringen på måter som fremmer læring, mestring og god ressursutnyttelse. Dette kan blant annet innebære økt bruk av nivådeling, større fleksibilitet til å etablere og ta i bruk alternative opplæringsarenaer for elever som ikke lykkes innenfor ordinær klasseromsundervisning, og bedre muligheter til å sette inn målrettede tiltak der utfordringene er størst. Disse medlemmer mener kvaliteten på tilbudet elevene mottar, må tillegges større vekt enn oppfyllelse av system- og rapporteringskrav.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter regjeringens forslag om å forenkle de detaljerte forskriftskravene for ansettelse i lærerstilling på ulike nivå. Dagens krav innebærer at en lærer med full lærerutdanning kan være formelt kvalifisert til å undervise på ett trinn, men ikke på et annet, selv om vedkommende har den faglige kompetansen som trengs. I en situasjon der mange kommuner sliter med å rekruttere lærere, er det urimelig at regelverket hindrer kommunene i å bruke de lærerne de har, der behovet er størst. Disse medlemmer merker seg at kompetansekravene for undervisning i fag ikke vil berøres av endringene, og mener dette er en fornuftig avgrensning. Det viktigste er at den som underviser, har faglig kompetanse i faget, ikke at regelverket detaljstyrer hvilket trinn vedkommende er formelt godkjent for. Disse medlemmer vil samtidig understreke at økt fleksibilitet i ansettelsesreglene ikke må bli en sovepute for å senke ambisjonene for lærerutdanningen. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har vært tydelig på at opptakskravene til lærerutdanningen ikke skal senkes.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener regjeringen burde ha satt i gang et arbeid med reelle endringer i lærernormen. Disse medlemmer ønsker å endre lærernormen slik at den blir mer fleksibel, for eksempel flytte den til kommunenivå.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en mer fleksibel innretning av lærernormen som gir kommunene større mulighet til å disponere lærerressursene ut fra lokale behov.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at lærernormen er et viktig virkemiddel for å sikre kvalitet og likeverdige opplæringstilbud i skolen. Dette medlem går imot forslag om å endre eller svekke normen slik den er i dag, og mener at tilstrekkelig lærertetthet er avgjørende for elevenes læring, trivsel og oppfølging.

Dette medlem merker seg regjeringens forslag om å redusere forskriftskravene for ansettelse i lærerstillinger med sikte på økt fleksibilitet. Dette medlem vil understreke at eventuelle endringer må sikre tydelige nasjonale krav om lærerutdanning ved tilsetning, og at vurderingen av kompetanse ikke i for stor grad overlates til lokalt skjønn. Dette medlem mener det er avgjørende å ivareta prinsippet om en likeverdig skole, og at endringer ikke må svekke kompetansen i skolen eller lærernes profesjonelle rolle.

Dette medlem vil videre vise til problemstillinger som også er løftet gjennom skriftlige spørsmål til kunnskapsministeren, om hvordan endringer i regelverket kan påvirke kvaliteten i undervisningen og elevenes rett til kvalifiserte lærere. Dette medlem understreker behovet for å legge til rette for relevant videreutdanning dersom lærere arbeider på andre trinn, og at konsekvensene av eventuelle endringer for kvalitet, arbeidsvilkår og stillingsvern må utredes grundig før det tas beslutninger.

Komiteens medlem fra Rødt viser til forslaget fra Kommunekommisjonen om å avvike lærernormen i grunnskolen, og merker seg at forslaget har vakt stort engasjement og at et flertall av kommunene, som har gitt høringsinnspill, mener dagens norm bør beholdes. Dette medlem mener det er viktig å gi god og likeverdig opplæring, uansett hvor i landet eleven bor, og at en sterk kommunesektor er vesentlig for å kunne sikre dette og å motvirke sosial og geografisk ulikhet. Dette medlem mener klassesdelingstall bør gjeninnføres, slik at klassene blir mindre, fordi det har stor betydning for lærernes mulighet til å følge opp hver enkelt elev. Dette medlem ønsker å fjerne unødvendig dokumentasjon og rapportering, slik at lærerne har mer tid til elevene og til å forberede og gjennomføre undervisningen. Dette medlem mener også at laget rundt

elevne må styrkes, at skolene bør ta i bruk flere yrkesgrupper for å gi elevene et godt tilbud, og at sosialfaglig kompetanse i skolen bør lovfestes.

3.5.5 INNLEMMING OG SAMMENSLÅING AV ØREMERKEDE TILSKUDD

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, viser til at regjeringen varsler at den i forslag til statsbudsjett for 2028 vil foreslå å innlemme åtte tilskuddsordninger i rammefinansieringen til kommunesektoren. Flertallet støtter rammefinansiering som hovedprinsipp for finansiering av kommunesektoren. Flertallet er derfor i utgangspunktet positivt til innlemming av tilskuddsordninger, men understreker at dette må vurderes enkeltvis for hver enkelt tilskuddsordning. De som kan berøres av eventuelle endringer, må involveres før endringer gjennomføres.

Flertallet har lyttet til innspillene i komiteens høring av kommuneproposisjonen og deler bekymringene som mange tok opp, knyttet til å innlemme den utvidede TT-ordningen. Flertallet er enig om at den utvidede TT-ordningen ikke legges inn i rammen som varslet i kommuneproposisjonen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at flere av tilskuddene som foreslås innlemmet, i dag bidrar til å sikre viktige tilbud til innbyggerne gjennom statlige ordninger. Etter disse medlemmers syn er det avgjørende ikke først og fremst hvordan tilbudene finansieres, men at de faktisk er tilstrekkelig finansiert.

Disse medlemmer understreker at lokalt selvstyre er en grunnleggende verdi for partiene, og at et vel fungerende lokaldemokrati forutsetter at det har reell betydning hvem som styrer. Samtidig uttrykker disse medlemmer bekymring for flere av forslagene i proposisjonen om innlemming av statlige tilskudd. Mange kommuner står i en krevende økonomisk situasjon, hvor prioriteringer allerede innebærer kutt i viktige tjenester. Det å innlemme flere tilskudd uten å styrke kommunenes frie inntekter i tilstrekkelig grad, kan derfor føre til ytterligere reduksjon i tilbudet til innbyggerne.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at veterinærvektordningen er avgjørende for dyrevelferd, beredskap og trygg matproduksjon i hele landet, og at det er behov for å styrke ordningen i lys av rekrutteringsutfordringer og økt belastning. Dette medlem er tilfreds med at regjeringen ikke foreslår å innlemme dette tilskuddet, og dermed opprettholder en målrettet finansiering som bidrar til å sikre et likeverdig tilbud. Samtidig er det behov for å videreutvikle

ordningen i tett samarbeid med berørte parter, slik at den blir mer robust og forutsigbar for bønder, veterinærer og kommuner.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede tiltak for å utvikle en robust veterinærvektordning for fremtiden. Arbeidet skal gjennomføres i tett samarbeid med berørte parter. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlem fra Rødt mener Kommunekommisjonen har et uforholdsmessig stort fokus på øremerkede tilskudd, all den tid dette utgjør rundt 5 pst. av kommunesektorens samlede inntekter og at de øremerkede tilskuddene har ligget på et relativt stabilt nivå over lang tid og har hatt en utskiftning i formål. Dette medlem støtter opp om rammefinansiering som hovedprinsipp for finansiering av kommunesektoren, men mener at en andel av øremerkede tilskudd på 5 pst. på ingen måte utfordrer hovedprinsippet. Kommunene har mange utfordringer, men dette medlem mener det i liten grad handler om øremerkede tilskudd. Dette medlem er glad for at terskelen for rapportering på øremerkede tilskudd er hevet betraktelig. Dette medlem viser til muntlig høring i forbindelse med komiteens behandling av Kommuneproposisjonen 2027, hvor Norges kommunerevisorforbund (NKRF) påpekte at det er mange eksempler på at dette vedtaket ikke er godt nok implementert, og mener det er viktig at denne forenklingen gjennomføres så raskt som mulig. Dette medlem mener det er gode grunner til å øremerke tilskudd, enten det handler om utgifter eller behov som er ulikt fordelt mellom kommuner, som for eksempel tilskuddet til veterinærvektordning, eller det handler om spesielle satsingsområder som kommunene får insentiver til å følge opp. Dette medlem mener det er svært sannsynlig at resultatet av å innlemme de foreslåtte tilskuddene vil bli at tiltakene i liten grad vil kunne bli prioritert av kommunene i en utfordrende økonomisk situasjon. Dette medlem vil framheve tilskuddet til utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov som et tilskudd som klart bør fortsette å være øremerket.

3.5.6 FORSØKSORDNINGEN

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til omtale i proposisjonen og har for øvrig ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at kommunene må få mer frihet til å løse oppgavene de

har ansvar for. Disse medlemmer mener at detaljerte krav går utover kommunenes handlingsrom og mulighet til å levere tjenester tilpasset innbyggernes behov. Disse medlemmer viser videre til behandlingen av Kommuneproposisjonen 2023, Prop. 110 S (2021–2022), jf. Innst. 460 S (2021–2022), der Høyre fikk gjennomslag for at regjeringen skulle legge til rette for etablering av frikommuneforsøk etter inspirasjon fra Danmark.

Disse medlemmer viser videre til Dokument 8:38 S (2024–2025), jf. Innst. 163 S (2024–2025), og at Høyre der fikk gjennomslag for å legge til rette for at flere kommuner kan gjennomføre forsøk med nye måter å løse sine oppgaver på etter forsøks-/frikommuneprikket. Disse medlemmer mener at det er mange områder kommunene kan ha forsøksordninger på, som for eksempel barnehage, skole og eldreomsorg.

3.5.7 TOPPFINANSIERING FOR RESSURSKREVENDE TJENESTER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, viser til omtale i proposisjonen om å gjøre endringer i ordningen med toppfinansiering for ressurskrevende tjenester, herunder om deler av ordningen skal innlemmes i rammetilskuddet, i sammenheng med det største arbeidet med en sammenhengene helse- og omsorgstjeneste.

Flertallet vil understreke viktigheten av å sikre tilstrekkelig finansiering for ressurskrevende tjenester og er bekymret for konsekvensene av å innlemme ordningen i rammetilskuddet, og mener derfor dette ikke bør gjøres dersom ikke det gjøres i sammenheng med helhetlige endringer som ivaretar hensynet til brukerne og økonomien til de mindre kommunene. I denne sammenheng mener flertallet også at det vil være naturlig at regjeringen vurderer andre elementer knyttet til ressurskrevende tjenester, herunder avvikling eller gradering av aldersavgrensningen, senke innslagspunktet, forenkling av beregningsgrunnlaget, eller andre tiltak som kan styrke ordningen og kommunenes evne til å håndtere varierende og uforutsette endringer i utgifter til ressurskrevende tjenester.

Flertallet viser til at toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester ble lagt om og forbedret fra 2025. I Prop. 1 S (2025–2026) ble det foreslått endringer i innslagspunktet i sammenheng med at verdien for kriteriet i inntektssystemet for personer med utviklingshemming på 16 år og over ble redusert.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen ser det som ønskelig at ordningen med toppfinansiering for ressurskrevende tjenester i

større grad blir sett i sammenheng med øvrige tiltak og øvrig politikk på dette området. Det pågår en rekke prosesser som det er naturlig å se i sammenheng med finansieringen av de 8 500 mest ressurskrevende mottakerne som utløser toppfinansiering i dag. Helsereformutvalget skal utrede og foreslå modeller for en sammenhengende og bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i Norge. Samtidig er det et pågående arbeid i Ekspertutvalget om brukerstyrt personlig assistanse (BPA) og Kommune-kommisjonen, hvor mange forslag vil berøre helse- og omsorgstjenestene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt forutsetter at eventuelle endringer ikke innebærer svekkelser for innbyggere og kommuner, sammenlignet med dagens ordning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester er avgjørende for at kommunene skal kunne gi et godt tjenestetilbud til mottakere som har krav på omfattende helse- og omsorgstjenester. Disse medlemmer registrerer at Riksrevisjonen har pekt på svakheter i ordningen, blant annet at beregning av tilskudd krever informasjon som ikke er tilgjengelig i kommunene, og at kommunene ikke har forutsetninger for å gi korrekte opplysninger om antall timer og direkte lønnsutgifter per tjenestemottaker. Disse medlemmer mener dette understreker behovet for å forenkle ordningen, ikke å komplisere den ytterligere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2026 prioriterte 200 mill. kroner i ekstra tilskudd til ressurskrevende tjenester.

Disse medlemmer registrerer videre at regjeringen varsler at budsjettansvaret for ordningen skal flyttes fra Kommunal- og distriktsdepartementet til Helse- og omsorgsdepartementet, og at det i den forbindelse vil bli vurdert å gjøre endringer i ordningen, herunder om deler av ordningen skal innlemmes i rammetilskuddet. Disse medlemmer er bekymret for at en innlemming i rammetilskuddet i praksis vil bety at øremerkede midler til de mest hjelpetrengende forsvinner i kommunenes generelle drift, og at kommuner med særlig store behov vil komme dårligere ut. Ordningen eksisterer nettopp fordi enkelte kommuner har uforholdsmessig store utgifter til enkeltbrukere, og en innlemming vil undergrave hele formålet med ordningen.

På denne bakgrunn fremme disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å ikke gå videre med å innlemme toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i rammetilskuddet til kommunene,

men videreføre ordningen som en øremerket tilskuddsordning.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til finansiering av ressurskrevende tjenester som reduserer kommunenes egenandel.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for likviditetssikring for kommuner som får store uforutsette endringer i utgifter til ressurskrevende tjenester.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre en helhetlig gjennomgang av finansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer som både ivaretar brukernes rettigheter og kommunenes finansieringsevne på en treffsikker måte.»

Disse medlemmer viser til at det siden midten av 1990-tallet har blitt samlet inn data til Kommunal- og distriktsdepartementets database over kommunal og fylkeskommunal organisering (organisasjonsdatabasen) hvert fjerde år. Disse medlemmer merker seg noen av utviklingstrekkene som det vises til i datainnsamlingen fra 2024. Ett av utviklingstrekkene det vises til, er at 82 pst. av kommunene oppgir at administrasjonen og kommunedirektør kontrollerer slutfasen av budsjettprosessen, mens 8 pst. oppgir at lokalpolitikere kontrollerer denne fasen. Disse var omtrent likt fordelt ved inngangen til 2000-tallet. Disse medlemmer merker seg også at undersøkelsen viser at en større andel av kommunens tjenester leveres gjennom interkommunalt samarbeid. I 2004 var det 15 pst., mens 26 pst. av kommunene svarte at tjenestene er organisert som interkommunalt samarbeid i 2024.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til anmodningsvedtak nr. 1107, 17. juni 2025. Disse medlemmer mener at regjeringen gjennom sitt svar ikke har fulgt opp dette vedtaket.

Disse medlemmer mener at finansieringsordningen for ressurskrevende tjenester som i dag bør tillegges Kommunal- og distriktsdepartementet.

3.6 Et velfungerende og tillitsskapende demokrati

Det vises til proposisjonens kapittel 6, der temaet et velfungerende og tillitsskapende demokrati omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til omtale i proposisjonen og har for øvrig ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets generelle merknader under Mer lokaldemokrati og mindre statlig overstyring, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner, på tilsvarende måte som stortingsrepresentanter, ikke omfattes av offentleglovas regler om innsyn i sitt politiske arbeid, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige lovendringer så snart som mulig.»

3.7 Oppgavefordeling og regelverk

Det vises til proposisjonens kapittel 7, der oppgavefordelingen mellom departementene og regelverk omtales nærmere.

3.7.1 ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

3.7.1.1 Ny lov om særskilt innsats mot negativ sosial kontroll og æresmotivert vold

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at behandling og deling av personopplysninger innebærer inngrep i retten til privatliv, og understreker at slike inngrep må være nødvendige, forholdsmessige og underlagt klare rammer. Hensynet til personvern må ivaretas, men må ikke praktiseres på en måte som gjør at barn, unge og andre utsatte personer blir stående uten nødvendig beskyttelse. De som jobber i frontlinjen må vite nøyaktig hva de skal se etter. Hvis ikke barnevernet og politiet klarer å fange opp signalene, svikter man de mest sårbare i samfunnet.

Disse medlemmer sikret derfor flertall for forslag om at regjeringen må sikre styrket kompetanse i tjenesteapparatet om negativ sosial kontroll og æresmotivert vold, inkludert forståelse av traumer, psykisk helse og relasjonsbrudd.

3.7.1.2 Innføring av integreringserklæring

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at regjeringen i Prop. 70 L (2025–2026) foreslår å erstatte dagens integreringskontrakt med en integreringserklæring. Disse medlemmer mener forslaget i all hovedsak er symbolikk, fordi erklæringen ikke knyttes til reelle krav, tydelige forventninger eller konsekvenser for den enkelte innvandrer.

Disse medlemmer viser til at regjeringen ikke foreslår egne sanksjoner ved brudd på erklæringen, men nøyer seg med å vise til at øvrig regelverk allerede inneholder enkelte sanksjonsmuligheter. Disse medlemmer mener dette illustrerer svakheten i proposisjonen. Dersom erklæringen ikke får selvstendig betydning for den enkeltes rettigheter og plikter, blir den i

praksis et dokument man signerer, men ikke må etterleve.

Disse medlemmer mener integrering ikke handler om å undertegne en symbolsk erklæring, men om reelle krav, tydelige forventninger og konsekvenser dersom den enkelte ikke følger opp sine plikter. Hovedansvaret for å bli integrert ligger hos den enkelte innvandrer, og det norske samfunnet skal stille opp med opplæring og muligheter mot at det stilles tydelige krav tilbake.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har fremmet et eget representantforslag, Dokument 8:275 S (2025–2026), om en tydelig og forpliktende integreringskontrakt med klarere forventninger, sterkere krav og reelle sanksjoner ved manglende etterlevelse. Disse medlemmer mener dette forslaget svarer langt bedre på behovet for ansvarliggjøring av den enkelte enn regjeringens forslag, og at Norge ikke trenger flere symbolske dokumenter i integreringspolitikken, men en politikk som stiller krav og gir konsekvenser.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at regjeringens forslag mangler avgjørende elementer, og at integreringserklæringen fremstår som en informasjonsbrosjyre til den enkelte, med gode intensjoner. Disse medlemmer viser til flere høringsinnspill i forbindelse med Prop. 70 L (2025–2026) om en integreringserklæring, hvor det uttrykkes støtte til at det innføres egne sanksjoner ved brudd på en integreringserklæring. Som departementet selv skriver i lovforslaget, så påpekes det av Nore og Uvdal kommune, Drangedal kommune, Sortland kommune og KS at erklæringen vil få begrenset virkning uten tydelige konsekvenser ved brudd.

Disse medlemmer er derfor fornøyde med at Arbeiderpartiet og Senterpartiet støttet elementer fra vårt forslag om en borgerkontrakt (jf. Innst. 221 S (2025–2026)) og sikret flertall for disse forslagene:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å inkludere en bredere målgruppe enn den som er foreslått i integreringserklæringen, jf. Prop. 70 L (2025–2026), etter modell av den danske oppholds- og selvforsørgelseserklæring, og komme tilbake til stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere ulike sanksjoner ved brudd på integreringserklæringen, og hvordan dette eventuelt kan sees i sammenheng med rettigheter knyttet til permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap, og komme tilbake til stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere konsekvenser ved manglende oppfyllelse av integreringsforpliktelser, inkludert økonomiske sanksjoner og betydning for oppholdstillatelse i grove tilfeller, og komme tilbake til stortinget på egnet måte.» Barne- og familiedepartementet.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt er kritiske til bruk av inte-

greringserklæring og mener dette er et symbolsk tiltak med begrenset effekt. Disse medlemmer vil prioritere tiltak som gir reell integrering gjennom arbeid, utdanning og norskopplæring, og advarer mot økt bruk av plikt- og kontrolltiltak som kan svekke tilliten. Disse medlemmer vil understreke at integrering er et gjensidig ansvar, og at innsatsen derfor må styrkes gjennom tiltak som gir reell kvalifisering, bekjemper diskriminering og legger til rette for deltakelse i arbeids- og samfunnsniv.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at det i behandlingen av saken om integreringserklæring ble fattet en rekke vedtak for å forbedre regjeringens forslag som det er viktig at regjeringen legger til grunn i utforming av forskriften.

3.7.1.3 Utfasing av stønader til enslig mor og/ eller far for hovedgruppen av mottakere

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at overgangsstonaden historisk har vært et sentralt virkemiddel for å redusere fattigdom, styrke kvinners økonomiske selvstendighet og gi enslige forsørgere trygghet i en krevende livsfase. Disse medlemmer mener derfor at avvikling av ordningen er et betydelig velferdspolitisk veivalg som svekker det særskilte sikkerhetsnettet for familier med én forsørger.

Disse medlemmer understreker at hensynet til barnets beste må være grunnleggende i all familie- og velferdspolitikk. Når inntektsgrunnlaget svekkes for enslige forsørgere, vil konsekvensene også ramme barna gjennom økt økonomisk press og redusert handlingsrom i hverdagen. Disse medlemmer forventer at regjeringen følger slike virkninger nøye, og om nødvendig setter inn tiltak.

3.7.2 BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET

3.7.2.1 Utvidelse av tverrsektorielt tilskudd til forebyggende tiltak for barn og unge

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre deler intensjonen bak programmet om en mer samordnet innsats for målgruppen, men vil samtidig understreke at det har tatt altfor lang tid å få programmet i gang. Disse medlemmer har merket seg bekymringen fra fagmiljøene, herunder helsesykepleierne, knyttet til at en rekke stillinger som var finansiert over særskilte tilskudd, ble faset ut ved nyttår. Når det tverrsektorielle programmet ikke var operativt i tide, oppstod det et vakuum som har ført til at kvalifisert personell har sluttet. Disse medlemmer ser med bekymring på at det som følge av dette er færre som jobber med forebyggende innsats rettet mot barn og unge nå enn for bare få måneder siden. Disse medlem-

mer mener denne svekkelsen av det forebyggende tilbudet er en direkte konsekvens av regjeringen Støres manglende evne til å sikre en sømløs overgang mellom gamle og nye ordninger.

3.7.3 FINANSDEPARTEMENTET

3.7.3.1 Revidert boligmodell og tiltak

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres forslag i revidert nasjonalbudsjett om saken, der det foreslås å øke innslagspunktet til 20 mill. kroner. Disse medlemmer mener utgangspunktet for den reviderte boligmodellen var å gi riktigere skatt, ikke høyere skatt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker at formuesskatten er et viktig virkemiddel for å redusere økonomiske forskjeller, motvirke konsentrasjon av rikdom og sikre inntekter til finansiering av velferdstjenester. I en tid med stadig skjevere fordeling av formuer og eierskap er det avgjørende at skattesystemet bidrar til omfordeling og sikrer at de med størst økonomisk evne også bidrar mest til fellesskapet. Disse medlemmer viser til at de største formuene i Norge i stor grad er knyttet til eiendom. Når verdsettelsen av boliger justeres slik at formuesskattegrunnlaget i større grad reflekterer faktiske markedsverdier, er det etter disse medlemmers syn både naturlig og rimelig at skatten tilpasses de reelle verdiene.

Disse medlemmer vil videre understreke at forslaget om å heve innslagspunktet for høy verdsettning av primærboliger fra 10 til 14 mill. kroner i hovedsak vil gi skattelettelse til eiere av de mest verdifulle boligene. Det er vanskelig å forsvare en slik prioritering i en situasjon der mange husholdninger opplever høye boutgifter og økte levekostnader. Disse medlemmer vil videre understreke at forslaget heller ikke bidrar til å løse de grunnleggende utfordringene i boligmarkedet, som høye boligpriser, økende etableringsbarrierer for førstegangskjøpere og mangel på rimelige boliger. Disse medlemmer mener også at regjeringens forslag sender et uheldig signal om at økte skatteinntekter fra store formuer automatisk skal kompenseres med skattelettelse. Tvert imot bør skattesystemet brukes aktivt for å styrke omfordelingen og sikre et solid økonomisk grunnlag for fellesskapets oppgaver.

3.7.4 HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil peke på at det pågår flere parallelle prosesser og utredninger som i stor grad berører de samme utfordringene i kommune- og helsefeltet. Dette gjelder blant annet Kommunekommisjonens ar-

beid, Helsepersonellplan 2040, NOU 2026: 6 Den nye velferdskommunen og arbeidet i Helsereformutvalget.

Disse medlemmer mener at disse prosessene i betydelig grad drøfter sammenfallende problemstillinger knyttet til kapasitet, kompetanse og organisering av framtidens helse- og velferdstjenester. Det er derfor et særlig behov for å se disse arbeidene i sammenheng, slik at tiltak og prioriteringer blir helhetlige og gjensidig forsterkende, framfor fragmenterte og delvis overlappende.

Disse medlemmer vil understreke at Sosialistisk Venstreparti ønsker å arbeide med disse utfordringene på en samlet og helhetlig måte, framfor stykkevis og delt. Etter disse medlemmers syn bør også regjeringen i større grad legge opp til en mer koordinert oppfølging av de ulike utredningene og reformprosessene, slik at man sikrer en tydelig retning og bedre utnyttelse av ressursene i utviklingen av framtidens velferdskommuner.

3.7.4.1 Vertskommunetilskudd

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet registrerer at regjeringen, som en del av statsbudsjettet for 2027, vil vurdere fremtidig innretning og eventuelle reduksjoner i vertskommunetilskuddet. I dag mottar 28 kommuner dette tilskuddet som kompensasjon for at de, etter ansvarsformen i helsevernet for psykisk utviklingshemmede på 1990-tallet, overtok ansvaret for beboere fra andre kommuner som valgte å bli boende i institusjonskommunen. Disse medlemmer vil på det sterkeste advare mot enhver reduksjon i vertskommunetilskuddet. Vertskommunene påtok seg store og varige forpliktelser på vegne av fellesskapet, herunder omfattende pensjonsforpliktelser for ansatte som fulgte med fra de fylkeskommunale institusjonene, tilpasset bygningsmasse og et varig høyere tjenestenivå enn det som følger av kommunens egen befolkningssammensetning. Disse kostnadene dekkes ikke gjennom det ordinære inntektssystemet.

Disse medlemmer viser til at regjeringen allerede i statsbudsjettet for 2024 kuttet nær 100 mill. kroner i vertskommunetilskuddet, og at budsjettforliket for 2026 innebar ytterligere kutt på 84 mill. kroner. Disse medlemmer har registrert de alvorlige konsekvensene dette har fått for kommuner som Kvæfjord, Vestnes, Askøy, Bærum og Ringsaker, som alle har måttet håndtere disse kuttene midt i en allerede krevende kommunøkonomi. Disse medlemmer mener det er direkte urimelig at kommuner som tok et nasjonalt ansvar, nå straffes for det.

Behovet for tjenestene er like stort i dag som da ordningen ble opprettet, og det er verken rettferdig eller tilitskapende at staten løper fra regningen. Disse medlemmer mener vertskommunetilskuddet må videreføres på et nivå som gjenspeiler de faktiske kostnadene

vertskommunene har, og at regjeringen ikke må gjennomføre ytterligere kutt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videreføre vertskommunetilskuddet til HVPU-kommunene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt vil peke på behovet for en varig og forutsigbar kompensasjonsordning til vertskommuner etter HVPU-reformen for irreversible pensjonsforpliktelsener. Flere kommuner tok et betydelig ansvar på vegne av fellesskapet ved reformen i 1991 og sitter fortsatt med kostnader som ikke lar seg avvike, selv etter at beboere faller fra. Disse medlemmer mener det er et misforhold når vertskommunetilskuddet fases ut samtidig som kostnadene består.

Disse medlemmer viser til at særlig berørte kommuner vil ha vedvarende pensjonsutgifter og er sårbare for inntektsbortfall, og mener Stortinget bør sikre en varig løsning. En engangskompensasjon basert på dokumenterte merkostnader kan være et treffsikkert alternativ, forutsatt at midlene brukes til å dekke pensjonsforpliktelsene.

Disse medlemmer vil understreke at uten en slik ordning vil kommunene kunne bli tvunget til å redusere ordinære tjenester som følge av et nasjonalt ansvar de tok lojalt. Disse medlemmer mener derfor Stortinget må sikre at vertskommunene ikke blir stående alene med de økonomiske ettervirkningene av HVPU-reformen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 vurdere å etablere en finansieringsordning for pensjonsforpliktelsene som følger av vertskommunerollen etter HVPU-reformen, som gjelder også etter at siste vertskommunebeboer er gått bort.»

3.7.4.2 Helsepersonellplan 2040

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til de store utfordringene helse- og omsorgssektoren i kommunene står overfor frem mot 2040, med en varslet mangel på helsepersonell. Disse medlemmer mener det er helt nødvendig med en bedre oppgavedeling i tjenestene for å møte denne utfordringen.

Disse medlemmer understreker at kommunene må få større handlingsrom til å organisere tjenestene sine selv uten statlig detaljstyring. Samtidig understreker disse medlemmer at private og ideelle aktører er helt nødvendige for å sikre tilstrekkelig kapasitet og innovasjon når antallet eldre øker kraftig. Disse medlemmer forventer at regjeringen legger til rette for et godt offentlig-privat samarbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at den pågående gjennomgangen av oppgavefordelingen i helse- og omsorgstjenestene må inkludere alle profesjonene i helsesektoren.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et obligatorisk grunnkurs for alle som skal jobbe innenfor eldreomsorgen, som ikke har relevant helsefaglig utdanning.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener Helsepersonellplan 2040 må være forpliktende og bygge på en felles virkelighetsforståelse og bred enighet. Mangelen på kvalifisert personell er helsesektorens største utfordring. Planen må derfor styrke både rekruttering og det å beholde ansatte, blant annet gjennom tiltak som bedrer arbeidshelse og gjør det mulig å stå i hele, faste stillinger gjennom et langt yrkesliv.

Disse medlemmer viser til at helsesektoren er kvinnedominert, og at tiltak for å rekruttere flere menn neppe vil endre dette vesentlig. Kvinners arbeidshelse må derfor prioriteres sterkere. Anbefalingene fra Kvinnearbeidshelseutvalget bør innarbeides i planen og ses i sammenheng med en bredere satsing på kvinnehelse.

Disse medlemmer understreker behovet for kvalifisert personell, særlig i kommunehelsetjenesten som får stadig mer komplekse oppgaver. En styrket satsing på kompetanse, herunder videreføring av Kompetanseløft 2025, må inngå som en sentral del av planen.

Disse medlemmer mener helsetjenesten skal bidra til å inkludere personer utenfor arbeidslivet, men at dette må skje gjennom kvalifisering til formell helsefaglig kompetanse. Det å senke kompetansekrav eller svekke utdanningskvalitet er ikke en bærekraftig løsning.

3.7.4.3 Eldreløftet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at SSB anslår et behov for 18 000 flere heldøgns omsorgsplasser frem mot 2035. Disse med-

Le m m e r mener dette understreker at det haster med å øke byggetakten. Regjeringen omtaler forenklinger i investeringstilskuddsordningen og et «eldreløft», men disse medlemmer mener tiltakene ikke står i forhold til behovet. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i sitt alternative statsbudsjett for 2026 forslø flere eldrepacker, hvorav én gjaldt tilskudd til 4 000 nye heldøgns omsorgsplasser, samt å økte investeringstilskuddet til å utgjøre 60 pst. av den faktiske byggekostnaden. I tillegg foreslo Fremskrittspartiet å styrke kommunene med 1,5 mrd. kroner som øremerkede tilskudd til eldreomsorgen. Disse medlemmer mener dette viser at hvorvidt man tar eldreomsorgen på alvor, er et spørsmål om politisk vilje, og ikke om hvorvidt det er mulig eller ikke.

Disse medlemmer mener det er viktig at de eldre selv skal kunne velge hvor de vil bo og hvem som skal gi dem pleie og omsorg. Disse medlemmer er derfor opptatt av at private og ideelle aktører også skal kunne tilby slike tjenester på lik linje med kommunene. Når tilbyderne må konkurrere om brukerne, vil dette heve kvaliteten på tilbudet. Disse medlemmer viser til forsøket med statlig finansiering av eldreomsorgen som startet i 2016, der deltakerkommunene rapporterte om bedre brukermedvirkning, raskere og bedre vedtak om tjenester, og økt kompetanse blant ansatte. Gjennom statlig finansiering øremerkes pengene til omsorgstjenestene og sikrer at kommunepolitikerne ikke bruker midlene på andre formål. Denne ordningen vil sørge for at alle eldre får gode tjenester uavhengig av kommunens økonomi. Disse medlemmer mener regjeringen bør gjeninnføre forsøket med statlig finansiert eldreomsorg.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet 2027 sikre at investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser økes til 60 pst. av den faktiske kostnaden.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 komme tilbake med forslag om statlig finansiering av eldreomsorgen i tråd med forsøket som startet i 2016.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av en utfordringsrett slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.»

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg regjeringens varslede eldeløft, men etterlyser mer kraftfulle tiltak for å sikre at eldre kan bo trygt i eget hjem lenger. Disse medlemmer viser til at Høyre i

flere budsjetter har foreslått en egen statlig tilskuddsordning for trygghetsboliger. Dette er boliger med fellesarealer og trygghetsteknologi som gjør at eldre kan bo selvstendig lenger.

Disse medlemmer understreker at en målrettet satsing på trygghetsboliger er helt avgjørende for å forebygge ensomhet og utsette behovet for sykehjemsplasser i årene som kommer. For å sikre rask nok utbyggingstakt mener disse medlemmer det er avgjørende at både offentlige, private og ideelle aktører får mulighet til å bygge og drive trygghetsboliger.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil understreke betydningen av en trygg og aktiv alderdom og viser til at den demografiske utviklingen vil øke behovet for både kapasitet og kvalitet i helse- og omsorgstjenestene i årene framover. Disse medlemmer mener det er positivt at regjeringen peker på behovet for flere heldøgns omsorgsplasser og en mer aldersvennlig boligmasse, men vil samtidig understreke at dette forutsetter tilstrekkelige økonomiske rammer og en tydelig satsing på bemanning og kompetanse. Økt kapasitet uten tilsvarende opptrapping i bemanning vil kunne gå ut over kvaliteten i tjenestene.

Disse medlemmer mener det er særlig positivt at regjeringen vil stimulere til flere aldersvennlige boliger, herunder utvikling av flere trygghetsboliger som kan bidra til at eldre kan bo hjemme lenger med nødvendig trygghet og oppfølging. Samtidig er behovet stort og økende, og disse medlemmer vil understreke at tempoet i utbyggingen må opp. Det er behov for en mer offensiv satsing gjennom Husbanken og sterkere økonomiske virkemidler for å sikre at flere trygghetsboliger og andre aldersvennlige boliger faktisk blir realisert i tide. Gode boligløsninger må sees i sammenheng med tilgjengelige tjenester og nærmiljø, og disse medlemmer vil understreke at en slik satsing også er avgjørende for å avlaste presset på institusjonsplasser og sikre bedre livskvalitet for den enkelte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i arbeid med å forenkle investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjem aktivt motvirke institusjonalisering for mennesker med funksjonsnedsettelse, og sikre at eventuelle endringer ivaretar forpliktelsene i CRPD til at mennesker med funksjonsnedsettelse ikke pålegges en bestemt boform.»

3.7.4.4 Digital samhandling

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at helseteknologiordningen ble etablert i 2024, men at tempoet for utviklingen ikke går raskt nok. Disse

medlemmer forventer at regjeringen fremover vil gi dette en høyere prioritet, og viser videre til at raskere implementering av velferdsteknologi er helt avgjørende for å frigjøre kapasitet hos helsepersonell, bidra til en bærekraftig helsetjeneste og gi gode helsetjenester til innbyggerne.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt er svært opptatt av betydningen av god digital samhandling i helse- og omsorgstjenestene og viser til at trygg og effektiv deling av informasjon er avgjørende for kvalitet og pasientsikkerhet. Samtidig vil disse medlemmer peke på at økt digitalisering stiller tydelige krav til offentlig kontroll over data og digitale løsninger. Sensitiv informasjon om innbyggerne må forvaltes på en måte som ivaretar personvern, sikkerhet og nasjonal suverenitet. Disse medlemmer mener derfor det er avgjørende at sentrale digitale løsninger i helse- og omsorgstjenestene utvikles og driftes under offentlig kontroll, og at man unngår avhengighet av kommersielle aktører og infrastrukturer som kan svekke demokratisk styring og nasjonal kontroll over data.

3.7.4.5 Tannhelsereform

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at det arbeides med en tannhelsereform, der høringsnotatet tas sikte på å sendes ut høsten 2026. Disse medlemmer viser til at eldre, langtidssyke og uføre som oppholder seg i institusjon eller mottar hjemmesykepleie, allerede i dag har rett til nødvendig tannhelsehjelp fra den offentlige tannhelsetjenesten. Fylkeskommunen skal gi et oppsøkende og regelmessig tilbud til denne gruppen. Disse medlemmer er bekymret for at denne rettigheten i praksis ikke oppfylles i tilstrekkelig grad i mange kommuner. Det er store variasjoner i om eldre faktisk får den tannhelsehjelpen de har krav på, og mange eldre i sykehjem og hjemmetjenester har dårlig munnhelse som følge av mangelfull oppfølging. Når kommunene allerede sliter med å oppfylle eksisterende rettigheter, mener disse medlemmer det er grunn til å stille spørsmål ved om en tannhelsereform som fortsatt er på utredningsstadiet, vil endre dette bildet. Disse medlemmer mener det allerede nå må sikres at den daglige munn- og tannpleien i sykehjem ivaretas forsvarlig, at samarbeidsavtalene mellom den offentlige tannhelsetjenesten og kommunene fungerer etter hensikten, og at eldre med rettigheter etter tannhelsetjenesteloven faktisk får det oppsøkende og regelmessige tilbudet de har krav på. Et verdig liv på sykehjem eller med hjemmetjenester forutsetter også at man kan spise uten smerter og snakke uten ubehag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innen 2027 sikre at tannhelsereformene for eldre i sykehjem og hjemmetjenester oppfylles.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil understreke behovet for en forpliktende tannhelsereform som sikrer at tannhelse blir en reell del av velferdsstaten. I dag er tannhelse i stor grad overlatt til den enkeltes betalingsevne, noe som bidrar til betydelige og økende sosiale forskjeller i helse. Disse medlemmer mener det er uakseptabelt at økonomi avgjør om folk får nødvendig behandling, og at en utvidelse av den offentlige tannhelsetjenesten derfor må prioriteres.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil sende et notat om ulike modeller for en tannhelsereform på høring høsten 2026. Dette er et viktig skritt i riktig retning. Samtidig vil disse medlemmer understreke at det er behov for framdrift og tydelig oppfølging, slik at arbeidet resulterer i en forpliktende opptrappingsplan. Disse medlemmer mener at kommuner og fylkeskommuner må settes i stand til å bygge opp et mer universelt tilbud gjennom økte statlige rammer, slik at tannhelse kan utvikles til en likestilt del av den offentlige helsetjenesten.

3.7.4.6 Innlemming av lønnstilskudd til utdanning i avansert klinisk sykepleie

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at avansert klinisk allmennsykepleie (AKS) er en av de viktigste satsingene for å sikre kommunehelsetjenesten den nødvendige kliniske kompetansen framover. Utdanningen er utviklet i tett samråd med fagorganisasjonene, og regjeringen har selv, blant annet i Meld. St. 23 (2024–2025) Fornye, forsterke, forbedre, pekt på AKS som en sentral del av framtidens kommunale helse- og omsorgstjeneste.

Dette medlem viser videre til at det nå også pågår diskusjoner om å gi AKS-sykepleiere forskrivningsrett, noe som vil kunne styrke deres rolle ytterligere og gjøre dem til en enda viktigere del av bemanningsløsningen i kommunene.

Dette medlem er imidlertid bekymret for at dagens tilskuddsordning ikke fungerer etter hensikten. Norsk Sykepleierforbund rapporterer om at det er krevende å få tilgang til tilskudd, og at ordningen utgjør en flaskehals for å utdanne tilstrekkelig antall AKS-sykepleiere. Som eksempel vises det til at Høgskolen i Molde nylig kun fikk fylt 9 av 30 studieplasser, blant annet fordi mange søkere måtte takke nei på grunn av manglende støtte fra arbeidsgiver.

Dette medlem mener at regjeringens forslag om å innlemme tilskuddet i kommunerammen etter all sannsynlighet vil svekke rekrutteringen ytterligere. Etter dette medlems syn er det en risiko for at midlene ikke i tilstrekkelig grad vil bli prioritert til formålet, noe som vil føre til lavere utdanningstakt og dermed svekke kommunenes tilgang på nødvendig kompetanse i årene som kommer.

3.7.5 KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET

3.7.5.1 Forslag om ny motorferdsellov

Komiteens medlemmer fra Høyre og Senterpartiet viser til at regjeringens lovforslag ikke svarer på Stortingets anmodningsvedtak fra 2021 og 2024. Disse medlemmer har derfor foreslått en helt ny lov, og viser til at Høyre og Senterpartiets forslag til ny motorferdsellov gir økt lokalt selvstyre og mindre byråkrati. Disse medlemmer mener til forskjell fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet at økt lokalt selvstyre og mindre byråkrati er sentralt i en ny lov.

3.7.5.2 Forslag om overvannsgebyr

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Prop. 83 L (2025–2026) Endringer i vass- og avløpsanleggslova m.m. (overvannsgebyr). Disse medlemmer viser til at en lovhjemmel for overvannsgebyr vil gi kommunene mulighet til å finansiere nødvendige investeringer og drift av infrastruktur for overvannshåndtering uten at det går på bekostning av andre kommunale formål. Det er for eksempel ikke anledning til å legge inn investeringer til blågrønne løsninger innenfor selvkostsystemet «Vann- og avløpsgebyr» i dag. Kostnadene vil variere betydelig mellom kommuner, avhengig av lokalt nedbørsmønster, andel tette flater (bygninger, veier osv.) og tilgang på grønne områder for naturlig infiltrasjon.

Disse medlemmer mener likevel at det er en stor svakhet ved proposisjonen at den ikke gir et tilstrekkelig grunnlag til å vurdere de økonomiske konsekvensene for boligeiere. Departementet bekrefter selv at samlede kommunale gebyrer vil øke som følge av denne loven, uten å kunne anslå med hvor mye.

Disse medlemmer viser til at estimatene for hvor mye avløpsgebyret kan reduseres (10–40 pst.), fortsatt bygger på beregninger fra Overvannsutvalget i 2015. Den eneste framtidsrettede konkrete vurderingen i proposisjonen er at «overvannsgebyret må forventes, i alle fall på sikt, å bli høyere enn den umiddelbare reduksjonen i avløpsgebyret».

Disse medlemmer vil trekke frem at i en tid med økte bokostnader over flere år og kommende rentehevinger er situasjonen svært anstrengt for norske husholdninger. Disse medlemmer ser med bekymring på at de kommunale vann- og avløpsgebyrene er

forventet å fortsette å vokse raskere enn både konsumpriser og lønninger helt frem mot 2029. Det er avgjørende at den samlede økonomiske belastningen for familiene ikke blir uoverkommelig. Derfor er det problematisk å gå videre med en slik endring uten at de økonomiske konsekvensene for innbyggerne er tilstrekkelig belyst.

Disse medlemmer forutsetter at den varslede rammeforskriften om overvannsgebyret vurderer den totale gebyrbelastningen som påføres den enkelte husholdning, og at det tydelig synliggjøres hvordan overvannsgebyret virker sammen med øvrige kommunale selvkostgebyrer. Disse medlemmer forventer videre at den varslede rammeforskriften bygger på et oppdatert og konkret kostnadsbilde. Dette må inkludere anslag for forventet gebyrnivå i ulike kommunekategorier, samt en vurdering av hvordan endret overvannshåndtering vil påvirke forsikringspremiene for den enkelte.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at proposisjonen må sendes tilbake, og at regjeringen må følge opp de bekymringene og manglene som disse medlemmer peker på, før den kan behandles videre i Stortinget.

Komiteen viser til at Prop. 83 L (2025–2026) ikke blir behandlet denne sesjonen, og at behandlingen av saken er utsatt til høstsesjonen.

3.7.5.3 Revidert avløpsdirektiv

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, viser til det reviderte avløpsdirektivet som trådte i kraft i EU i januar 2025. Disse medlemmer viser til at Stortinget nylig har behandlet spørsmålet om avløpsdirektivet, og fastholder sine standpunkter derfra. Det reviderte direktivet utvider virkeområdet slik at flere og mindre tettbyggeser omfattes, det stiller strengere renskrav, og det stiller krav om at avløpsanleggene skal bli energinøytrale. Direktivet er tilpasset sentraleuropeiske land med en annen befolkningstetthet, geografi og topografi enn Norge. Disse medlemmer er bekymret for at direktivet vil føre til en kostnadsbombe for norske kommuner og innbyggere, særlig for små tettsteder langs kysten. For mange husholdninger har vann- og avløpsrelaterte kostnader allerede økt drastisk, og disse medlemmer mener det vil være direkte uansvarlig å implementere direktivet uten at fullgode konsekvens- og nytte-kostnadsanalyser foreligger.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at gjeldende avløpsdirektiv fra 1994 er tatt inn i EØS-avtalen og implementert i Norge, og at revideringen av dette direktivet derfor også vil gjelde for Norge. Disse medlemmer anerkjenner at revidert avløpsdirektiv

innebærer skjerpede krav til rensing av avløpsvann og utvidet virkeområde sammenlignet med dagens regelverk, i de fleste områder av landet. Disse medlemmer mener det er behov for rensing av avløpsvann for å gjennomføre det grønne skiftet, og for å redde Oslofjorden og vannmiljøet langs hele kysten. Disse medlemmer peker på at endringene som er vedtatt i EU, ikke tar hensyn til norsk bosettingsmønster, og at vår lange kystlinje og topografi er forskjellig fra mange andre land i Europa. Disse medlemmer peker på at Høyre har stilt spørsmål til statsråden om dette i flere omganger. Disse medlemmer viser til at Oslo Economics i samarbeid med NIVA og Akuaplan-niva har utarbeidet en rapport på oppdrag fra KS, som viser at den samfunnsøkonomiske nytteverdien av skjerpede utslippskrav i revidert avløpsdirektiv varierer betydelig mellom ulike vannforekomster. Resultatene understreker at effekten av økt rensing i stor grad er kontekstavhengig, særlig knyttet til geografi, vannforekomsttype og nåværende miljøtilstand. I vannforekomster med god økologisk status og lav eutrofieringsrisiko er den marginale nytten av ytterligere rensiltak begrenset, ikke minst fordi dagens krav allerede er strenge. Derimot kan skjerpede krav gi betydelig samfunnsøkonomisk gevinst i områder med dårlig tilstand og høy risiko for eutrofiering, ved å bidra til forbedrede oksygenforhold og redusert risiko for alvorlig økologisk forringelse. Analysen indikerer også at gjennomsnittlige nytteanslag fra EUs konsekvensvurdering har begrenset overføringsverdi til norske forhold, og peker på behovet for mer målrettede og differensierte krav. Disse medlemmer forventer at regjeringen legger også denne rapporten til grunn for sitt videre arbeid med å implementere det reviderte avløpsdirektiver i norsk rett.

Disse medlemmer viser videre til at det også har blitt stilt en rekke andre spørsmål til statsråden om temaet.

Disse medlemmer påpeker at konsekvensene av det reviderte avløpsdirektivet vil medføre at kommunene pålegges store investeringer. Disse kostnadene vil i sin tur belastes innbyggerne gjennom avløpsgebyret. Disse medlemmer påpeker også at regjeringen fortsatt har en viktig rolle i å føre en aktiv europapolitikk og må ha en fremoverlent strategi for hvordan Norges interesser skal bli hørt i EU. Disse medlemmer forventer at regjeringen deltar aktivt i alle prosessene som pågår i EU, og melder tilbake til Stortinget om dette på en god måte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at regjeringen vil innføre det reviderte avløpsdirektivet, et direktiv som er tilpasset land i Europa som har en annen befolkningstetthet, geografi, vannkvalitet og topografi og et annet rensbehov enn Norge. Direktivet tar

ikke hensyn til norske forhold, men er tilpasset sentrale europeiske land med utslipp i stillestående vann. Disse medlemmer mener det er helt uansvarlig av regjeringen å innføre dette direktivet når de ikke har fått tilpasninger til norske forhold, noe en rapport fra Oslo Economics og NIVA også viser.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt viser til at Senterpartiet har utfordret klima- og miljøministeren på det som er beskrevet i avsnittet ovenfor, i skriftlig spørsmål, Dokument nr. 15:2681 (2025–2026). Disse medlemmer viser ellers til Dokument 8:24 S (2025–2026), jf. Innst. 144 S (2025–2026) og partiens merknader og forslag der.

3.7.6 KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, mener at gode boforhold er avgjørende for muligheten til å leve gode liv, og at det er en oppgave for fellesskapet å sikre at denne muligheten er tilgjengelig for alle. Det har lenge vært bred politisk enighet om at det er et selvstendig mål at flest mulig kan eie sin egen bolig. Samtidig er det viktig å huske at over en million personer bor i leid bolig. Det er viktig at disse sikres gode boforhold.

Flertallet viser til at et rødgrønt flertall på Stortinget allerede har styrket Husbankens låneramme flere ganger de siste årene, og den samlede rammen utgjør nå 34 mrd. kroner. Aldri tidligere har det vært bygget så mange studentboliger i et enkelt år som i 2025. Det er innført en ny boligsosial lov og en tilhørende veileder til denne. Regjeringen peker i kommuneproposisjonen på at alle kommunene nå får tilbud om å ta i bruk Kobo (Husbankens digitale fagsystem for kommunale boliger og boligsosialt arbeid) for å støtte kommunene i det boligsosiale arbeidet. Det rødgrønne stortingsflertallet har også i flere runder styrket bostøtten.

Flertallet understreker at Husbanken utgjør et viktig virkemiddel for å påvirke boligbyggingen. Flertallet mener det er viktig å sikre at Husbankens ulike støtteordninger er dimensjonert og innrettet på et hensiktsmessig vis.

Flertallet understreker samtidig at det er mye som må gjøres i boligpolitikken. Det må bygges flere boliger som folk har råd til. For å få til dette kreves det både endringer i regelverk samt styrking av virkemidlene vi har i dag. Flertallet mener det er behov for å modernisere byggeteknisk forskrift. Flertallet mener det er behov for bedre rettigheter for leietagere, og er derfor positive til at regjeringen vil legge frem forslag til ny husleielov tidlig i 2027.

Flertallet understreker at vi må utnytte ressursene i dagens bygningsmasse bedre, og mener det må legges bedre til rette for transformasjon av bygg og oppgradering av uegnede boliger. Flertallet viser til at bestemmelsen i plan- og bygningsloven § 31-4 om kommunens adgang til å gi unntak fra tekniske krav ved tiltak på eksisterende bygg, trådte i kraft den 1. januar 2023. Flertallet understreker at intensjonen med denne regelendringen er å muliggjøre enda mer transformasjon enn før. Flertallet mener at denne intensjonen bør tydeliggjøres overfor byggenæringen og kommunene.

Flertallet mener at det bør være en differensiering når det kommer til tekniske krav for eldre og verne- de bygg sammenlignet med nybygg, for at man i større grad kan utnytte bygningsmassen bedre. Flertallet mener det blir viktig i tiden framover å sikre at det er god kunnskap om handlingsrommet i dagens regelverk.

Flertallet er opptatt av at kommunene må ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse for å muliggjøre raske bygging av egnede boliger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at Arbeiderpartiet fremhever at det bygges rekordmange studentboliger. Disse medlemmer er enige i at dette er bra, men vil påpeke at studentboliger er en svært liten del av det samlede boligbehovet. Det store spørsmålet er hvor familiene og de vanlige husholdningene skal bo. Disse medlemmer mener at regjeringen ikke svarer på dette, og viser til at antall igangsettingstillatelser er rekordlavt, at byggekostnadene fortsetter å øke, og at byggenæringen i praksis er satt i knestående.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i proposisjonen selv innrømmer at boligbyggingen har vært lav over flere år. Likevel har regjeringens boligpolitikk i hovedsak handlet om digitalisering av saksbehandling og justering av tidsfrister i byggesaker, og ikke om de fordyrende detaljkravene i byggt teknisk forskrift, som er den egentlige kostnadsdriveren. Det er først etter å ha fått levert 72 konkrete forenklingsforslag fra næringen at regjeringen begynner å snakke om at de vil forenkle og modernisere.

Disse medlemmer registrerer at det fortsatt kun er snakk om at arbeidet er «satt i gang», og at det eneste konkrete regjeringen lover, er å sende forslag om tilsyn, kontroll og kvalifikasjonskrav på høring i 2027. For selve detaljkravene i TEK17 foreligger det verken konkrete forslag eller en tidsplan. Disse medlemmer mener norske familier og en hardt presset byggenæring ikke kan vente på enda flere utredninger og høringsrunder, og forventer at regjeringen leverer konkrete forenklinger av TEK17.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det som skiller bo-

ligsektoren i Norge fra sammenliknbare land, er fraværet av ikke-kommersielle og regulerte alternativer. Samtidig er norske husholdningers gjeldsbelastning i verdenstoppen, og boligprisveksten for den siste generasjonen har vært svært kraftig. Disse medlemmer viser til at det tradisjonelt bare var små prisforskjeller mellom by og land, men at prisene i de største byområdene i senere år er dratt kraftig ifra. På liknende måte var prisforskjellene innad i de større byene tradisjonelt ganske små. Vanlige folk med vanlige inntekter, også enslige, hadde for en generasjon siden forholdsvis stor valgfrihet på boligmarkedet. Disse medlemmer registrerer at slik er det ikke lenger. Disse medlemmer vurderer at eksperimentet med full avregulering av det norske boligmarkedet ha vært feilslått, og at de negative effektene gradvis er blitt større og mer synlige etterhvert som tiden er gått. Disse medlemmer ser krisen byggenæringen er midt inne i, i sammenheng med dette. Prisene for nybygde boliger, blant annet på grunn av tomtekostnader i pressområdene, er så høye at folk flest ikke ønsker eller ikke har mulighet til å betale dem. Disse medlemmer setter spørsmålsteget om regjeringens mål om 130 000 nye boliger innen 2030 overhodet er mulig å realisere uten at det også satses på å bygge ikke-kommersielle boliger til en rimelig pris. Disse medlemmer mener at offentlig eide tomter, ikke minst den store statlige tomtebanken som forvaltes av blant andre Bane Nor Eiendom, Statsbygg, Statnett og Forsvarsbygg, bør brukes til å bygge slike boliger. Disse medlemmer mener det er naturlig, med jevne mellomrom, å gjennomgå ulike type byggregler og den byggt tekniske forskriften, og viser til at dagens byggt tekniske forskrift er fra 2017, men anser, i motsetning til regjeringen, ikke dette som et sentralt eller godt virkemiddel for å få byggeaktiviteten opp og boligprisene ned.

3.7.7 KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

3.7.7.1 Deling av personopplysninger ved skolebytte

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er på høy tid at det blir enklere å dele informasjon og plikt til deling om elever med voldshistorikk ved skolebytte. Den bekymringsfulle økningen i alvorlig barne- og ungdomskriminalitet er likevel så stor at den krever en bredere tilnærming enn bare informasjonsdeling mellom skoler. Delingsadgangen og plikten til å dele informasjon bør inkludere politi, kommune, fylkeskommune, skole og barnevern for å sikre bedre ivaretagelse av unge som driver med kriminalitet, har en voldshistorikk eller er i risikozonen for dette. Samhandlingen i offentlig sektor må styrkes for å bedre oppfølgingen av de unge lovbyrterne.

3.7.8 NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

3.7.8.1 Besøksbidragsloven

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til proposisjonens omtale av besøksbidragsloven og lovens ikrafttredelse. Dette medlem viser til at det våren 2025 ble inngått en avtale med regjeringen om innføring av et besøksbidrag, hvor Senterpartiet oppnådde viktige gjennomslag. Disse ligger til grunn for besøksbidragsloven, som trer i kraft 1. juli 2026. Dette medlem vil understreke at lovens formål avgrenser loven til kun å omfatte områder med særlig stor belastning. Dette skal forstås som at ordningen ikke er ment som et generelt inntektsverktøy for kommunene, og at ordningen kun vil være aktuell for et svært begrenset antall kommuner. Dette medlem viser videre til de øvrige rammene som fremkommer av avtalen fra våren 2025, samt Stortingets vedtak i saken og partiets standpunkter i ordskiftet under Stortingets behandling av saken.

3.7.9 SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

3.7.9.1 Innlemming av tilskudd til utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at TT-ordningen sikrer at personer med funksjonsnedsettelse som ikke kan benytte ordinær kollektivtransport, får mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Disse medlemmer frykter at en innlemming i rammetilskuddet i praksis vil bety at midlene forsvinner inn i fylkeskommunenes generelle drift, og at tilbudet til en sårbar gruppe gradvis bygges ned.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er sterkt imot regjeringens forslag om å innlemme tilskuddet til utvidet TT-ordning for brukere med særskilte behov i rammetilskuddet til fylkeskommunene fra 2027. Disse medlemmer viser til at ordningen først ble nasjonal i 2025, og disse medlemmer mener det er altfor tidlig å innlemme den før den har fått virke som en nasjonal ordning.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ikke innlemme tilskuddet til utvidet TT-ordning i rammetilskuddet til fylkeskommunen, men videreføre ordningen som et øremerket tilskudd, eventuelt overføre ordningen til Nav. Eksisterende brukergrupper skal sikres et tilbud på minimum dagens nivå.»

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om ansvaret for den utvidede TT-ordningen bør flyttes til Nav, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at flere høringsinstanser har uttalt seg negativt til forslaget om å innlemme dette tilskuddet i rammeoverføringen til fylkeskommunene. Disse medlemmer mener at en slik endring vil kunne bidra til å svekke ordningen og tjenestene til de innbyggerne dette gjelder. Disse medlemmer støtter ikke den foreslåtte endringen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at en overføring til kommunerammen i realiteten vil øke forskjellene mellom fylkene og gjøre muligheten for samfunnsdeltakelse enda mer avhengig av hvor man bor.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2027 videreføre den utvidede TT-ordningen som et øremerket tilskudd.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovfesting av den ordinære TT-ordningen.»

3.7.9.2 Nasjonale føringer for riks- og fylkesveier

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at fylkeskommunene har ansvaret for 44 777 kilometer med fylkesvei. Det er stor forskjell i kvaliteten på veinettet hos de ulike fylkene, og det har over tid bygd seg opp et betydelig vedlikeholdsetterslep samt moderniseringsbehov. Disse medlemmer viser til at 7,7 pst. av fylkesveinettet ikke hadde fast dekke i 2025, og at det i perioden 2021–2024 var 19,1 drepte og hardt skadde per milliard kjøretøykilometer på fylkesveinettet, mot 10,5 på riksveinettet. Veiens beskaffenhet har en avgjørende betydning for sikkerheten for alle trafikanter. Disse medlemmer vil bemerke at ulykkesrisikoen på fylkesvei er nesten dobbelt så høy som på riksvei, noe som viser at vedlikeholdsetterslepet har direkte konsekvenser for folks liv og helse. Et veinett i forfall øker ulykkesfaren og slitasjen på kjøretøy. Alle trafikanter taper på en slik politikk. Disse medlemmer mener det trengs målrettede midler og ordninger for å ta igjen etterslepet på fylkesveinettet. Disse medlemmer vil derfor vise til Fremskrittspartiets forslag til statsbudsjett for 2026, hvor Fremskrittspartiet prioriterer 1 mrd. kroner i øremerkede tilskudd til fylkesveier.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt viser til at langs mange fylkesveier er det utfordringer knyttet til ras og skred. Disse medlemmer mener vi må sørge for at vi forhindrer dette blant annet gjennom sikringstiltak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2027 vurdere å øke midlene til kompensasjon for sikring mot skred og ras, i tabell C for fylkene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet mener fergene er en del av veien. Disse medlemmer mener samfunn som har andre kommunikasjonsformer enn ferge, for eksempel hurtigbåt, bør inngå i ordningen med gratis ferge. Øysamfunn uten fastlandsforbindelse skal ikke straffes økonomisk for at deres veiforbindelse går over vann. Disse medlemmer viser til at fergeavløsningsordningen har blitt forbedret flere ganger, og registrerer at prosjektet Ytre Steinsund bru i Vestland nå inkluderes i ordningen fra 2027. Disse medlemmer mener fergeavløsningsordningen må styrkes ytterligere slik at det bygges flere broer og tunneler som erstatter ferger, og at alle prosjekter som er godkjent, må sikres forutsigbar finansiering gjennom hele utbetalingsperioden.

Disse medlemmer viser til at fergeavløsningsordningen for fylkesveifergeser kom på plass etter forslag i Stortinget i perioden 2013–2017, og at denne ordningen flere ganger har blitt forbedret. En av grunnene til at dagens ordning kunne blitt enda bedre og flere prosjekt realisert, er om fergeavløsningsordningen også kunne finansiere finanskostnader som prosjektene har mens de venter inntil 45 år på bidraget fra staten. Disse medlemmer foreslår derfor at det presiseres i retningslinjene at også kapitalkostnader kan finansieres av ordningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet, er opptatt av å beholde fergeavløsningsordningen som et instrument for å avløse flere fergesamband med bruer. Dette gir en helt annen dynamikk for trafikken langs kysten og avløser kostbare fergestrekninger på sikt.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som forbedrer fergeavløsningsordningen, med mål om at flere fylkesveiprojekter kan realiseres, og at kapitalkostnader kan dekkes av midlene.»

3.7.9.3 Kompensasjon for krav til nullutslipp for nye ferger

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres merknader ved behandlingen av Meld. St. 14 (2023–2024) Nasjonal transportplan 2025–2036, jf. Innst. 439 S (2023–2024).

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Dokument 8:247 S (2025–2026), jf. Innst. 410 S (2025–2026), hvor representanter fra Senterpartiet fremmet forslag om at staten må kompensere fylkeskommunene for utgifter som følge av statlige krav om nullutslippsteknologi, og at fylkeskommuner som har gjennomført omstillingen, også skal kompenseres med tilbakevirkende kraft for dette. Dette medlem mener det er viktig at fylkeskommunene har nok midler til å drifte et godt tilbud på ferger og hurtigbåt.

3.8 Utviklingen i kommuneøkonomien

Det vises til proposisjonens kapittel 8, der utviklingen i kommuneøkonomien omtales nærmere.

Komiteens medlem fra Rødt viser til omtalen av kommunenes situasjon når det gjelder investeringer og gjeld, og merker seg at gjelden fortsetter å vokse, at det har vært en klar økning i kommunesektorens gjeldsbelastning de siste 10 årene, og at investeringsutgiftene sammenliknet med 2015 har økt innen samferdsel og vannforsyning, avløp og renovasjon (VAR), men sunket innen helse og omsorg, skole og barnehage. Økt rente påvirker kommunenes økonomi, og gjeldsbelastningen varierer mye mellom kommunene. Omstilling i kommunesektoren vil i mange tilfeller være knyttet til behov for investeringer i hensiktsmessige bygg. Dette medlem mener Kommunalbanken kan ha en mer sentral rolle enn i dag når det gjelder kommunesektorens investeringsbehov. Dette medlem viser til følgende vedtak fattet ved behandling av Innst. 2 S (2025–2026):

«Stortinget ber regjeringen vurdere om lån til kommuner bør ha samme risikovekt som lån til staten i kapitalkravsregelverket. I denne sammenheng bes regjeringen også vurdere om risikovekten til Kommunalbanken bør endres og om Kommunalbanken bør få status som promotional bank.»

Dette medlem viser til Finansdepartementets svar på spørsmål to fra Finanskomiteen/Rødts fraksjon av 12. mai 2026, der tallene bak proposisjonens figur 8.6A og B er gjengitt. Tallene viser at de faktiske pensjonspremiene som kommunene har betalt i årene 2002–2025, summerer seg til 637 mrd. kroner. Regnskaps- og budsjettforskriften § 3-5 pålegger kommunene å fjerne disse virkelige, betalte pensjonsutgiftene og i

stedet sette inn et mye lavere tall kalt «beregnet pensjonskostnad», beregnet etter departementets oppskrift. Den summerte seg til 483 mrd. kroner for årene 2002–2025. Forskjellen mellom faktisk betalt pensjonspremie og den «beregnete pensjonskostnaden», premieavviket, har altså utgjort 154 mrd. kroner i disse 24 årene. Dette beløpet er fjernet fra kommuneregnskapenes driftsutgifter og i stedet oppført som en fiktiv fordring i kommunenes balanser.

Dette medlem mener at denne teknikken dermed har ført til en underrapportering av pensjonsutgiftene på 154 mrd. kroner i kommunenes driftsregnskaper i årene 2002–2025. Proposisjonens figur 8.6A viser at den beregnede pensjonskostnaden hvert eneste år har vært mindre enn de faktisk betalte pensjonspremiene, slik at det hvert år har oppstått et nytt premieavvik. Ordningen inneholder en korrigerende faktor kalt amortiseringskostnad, som i løpet av de syv påfølgende årene skal tilbakeføre og synliggjøre igjen det pensjonspremiebeløpet som premieavviket i det enkelte år har fjernet fra driftsregnskapet. Dette medlem mener dette dermed er en ordning for utsatt utgiftsføring, altså en sminking av driftsutgiftene i ett år slik at belastningen i stedet forskyves til senere år.

Dette medlem vil påpeke at ordningen er misvisende framstilt i proposisjonen, ved at den ikke viser at det hvert eneste år oppstår nye premieavvik. Som figur 8.6B viser, skyver kommunene dermed foran seg en voksende bølge til senere utgiftsføring. Det som hittil er amortisert, summerer seg til 99 mrd. kroner, og det gjenstår dermed 55 mrd. kroner i balanseførte premieavvik. Inklusiv arbeidsgiveravgift blir dette de om lag 63 mrd. kroner som pr. 31. desember 2025 er den bølgen som kommunesektoren skyver foran seg til utsatt utgiftsføring. De beregningene som hvert år legges til grunn for Stortingets fastsetting av kommunenes inntektsramme, bruker tall for beregnede pensjonskostnader inkl. amortisering i stedet for de faktisk betalte pensjonspremiene. Det innrapporterte beregningsgrunnlaget har manglet disse 63 mrd. kronene i allerede betalte pensjonsutgifter. Dette medlem mener kommunesektoren dermed har gått glipp av rammetilskudd på 63 mrd. kroner, som skulle ha dekket de faktisk betalte pensjonspremiene som nå er parkert som fiktive fordringer i kommunenes balanseregnskaper. Dette er årsaken til at premieavviksordningen svekker kommunesektorens likviditet kraftig. For stadig flere kommuner har dette blitt kritisk og tvinger dem til å oppta kostbare kassekredittlån.

Dette medlem mener dette også ødelegger regnskapspresentasjonen overfor de folkevalgte og allmennheten generelt. Kommuner og fylkeskommuner har oppført om lag 63 mrd. kroner som kortsiktige fordringer som er fiktive. Av Oslo kommunes balanseførte likvider er det om lag 9 mrd. kroner i kortsiktige fordringer som

ikke finnes. Bergen har oppført 3,9 mrd. kroner som ikke finnes. For Tromsø dreier det seg om 1,1 mrd. kroner.

Dette medlem vil også påpeke at det er feil når det i boks 8.2 står at pensjonspremiene «blir altså i sin helhet innarbeidet i budsjettene og regnskapene over maksimalt syv år». Pr. 31. desember 2025 mangler det 63 mrd. kroner på at det er tilfellet.

Dette medlem viser til at det flere steder i proposisjonen framstilles som at staten kompenserer nedbygging av det akkumulerte premieavviket gjennom økte frie inntekter, men mener at det hittil ikke har skjedd. Gjennomgående har hvert års nye premieavvik fjernet mer av kommunenes driftsutgifter enn årets amortiseringskostnader har tilført, slik at kommunesektoren har framstått som i alt 63 mrd. kroner billigere å drive enn den egentlig har vært. Underrapporteringen av driftsutgiftene har slett ikke ført til økte frie inntekter, men til at de frie inntektene er blitt redusert med anslagsvis 63 mrd. kroner. Det er hittil kommunene som har subsidiert staten gjennom denne ordningen.

Dette medlem viser til Kommuneproposisjonen 2027, hvor det på side 62 uttrykkes en ambisjon om at årlige premieavvik skal svinge rundt null ved at det skal tilstrebes «forventningsrette anslag» for beregningsforutsetningene. Hvis det lykkes å holde de årlige premieavvikene rundt null, vil det akkumulerte premieavviket i balansen gå mot null. Dette medlem mener at en slik ambisjon om en reell nedbygging utvilsomt har bred støtte i norske kommuner. Det er en kvalitativ endring fra dagens situasjon. Fra at statens rammetilskudd har vært kunstig redusert fordi kommunene har skjøvet stadig mer ut til utsatt utgiftsføring, betyr en slik reell nedbygging at statsbudsjettet i tillegg til en reell, full dekning av kommunenes betalte pensjonspremier også må dekke de 63 mrd. kroner av gamle, betalte pensjonsutgifter som har ligget inne i bølgen til utsatt utgiftsføring.

Dette medlem viser til at proposisjonen gjentatte ganger forsikrer om at hele det akkumulerte premieavviket vil bli dekket i form av økte frie inntekter, noe som også hele veien har vært en klar forutsetning for premieavviksordningen. Dette medlem mener den store merbelastningen som de kommende statsbudsjettene vil få med de 63 mrd. kronene som skal betales ekstra, vil være utfordrende, og at det derfor er helt nødvendig at kommunene kan se og kontrollere at dette faktisk skjer.

Dette medlem mener at siden bevilgningen av rammetilskudd ikke gjøres separat for den enkelte kommune, men skjer på makronivå gjennom en felles pott som fordeles på kommunene, er det særlig viktig at prosessen er transparent og kontrollerbar, slik at det bl.a. framgår i kronebeløp hvor mye som er lagt inn til nedbygging av premieavvik. Dette medlem mener at å ta dekningen av kommunenes pensjonsutgifter inn i den kommunale deflatoren er en lite betryggende løsning. Det tekniske begrepet «deflator» er fullstendig

ukjent for de aller fleste, og det gir et veldig dårlig grunnlag for å kunne forstå og kontrollere hva som da faktisk skjer. Dette medlem viser til at det gjelder store beløp. For eksempel for folkevalgte og for allmennheten i Bergen er det nødvendig at de kan forstå at Bergen kommune faktisk får de 3,9 mrd. kronene som nå står som en fiktiv fordring i regnskapet, og som staten i mange års kommuneproposisjoner har lovet at den skal dekke krone for krone.

Dette medlem viser til Kommuneproposisjonen 2026, hvor departementet for første gang løftet fram et tema som har stor betydning for kommunene. På side 71 i denne nevnte departementet selv at det store, mangeårige tapet av likviditet påfører kommunene et rentetap:

«Et så stort premieavvik har hatt negative konsekvenser for kommunesektorens likviditet, som fører med seg kostnader for kommunene i form av lavere renteinntekter eller høyere renteutgifter. Denne ulempen blir ikke sektoren særskilt kompensert for.»

Dette medlem mener det derfor var forventninger om at Kommuneproposisjonen 2027 ville presentere en tilfredsstillende kompensasjonsløsning, men mener at også på dette punktet er framstillingen svært kritikkverdig, og den blander pensjonsleverandørenes premiefond inn i dette på en måte som ikke på noen måte er akseptabel.

Dette medlem viser til at premiefondene har økt de senere årene hos pensjonsleverandørene som følge av god avkastning og frigjøring av reserver. I Rundskriv H-4/25 står det:

«I beregning av vekst for pensjonskostnadene i 2026 har departementet lagt til grunn at sektoren bruker all tilbakeført avkastning i 2025 til å betale pensjonspremiene i år.»

Dette vil altså redusere grunnlaget for Stortingets fastsetting av kommunenes inntektsramme.

Dette medlem mener at når departementet legger opp til å redusere kommunesektorens rammetilskudd med avkastningen på premiefondene, kan man ikke samtidig legge til grunn at den samme avkastningen reduserer kommunenes rentetap. Dette medlem vil også understreke at premiefondene ikke er kommunenes penger. De kan brukes til å redusere pensjonspremiene, men de kan ikke brukes av kommunene til å dekke deres likviditetsbehov.

Dette medlem viser til at departementet i Kommuneproposisjonen 2026 skrev dette:

«Et så stort premieavvik har hatt negative konsekvenser for kommunesektorens likviditet, som fører med seg kostnader for kommunene i form av lavere renteinntekter eller høyere renteutgifter. Denne ulempen blir ikke sektoren særskilt kompensert for.»

Dette medlem mener det var en helt riktig påpeking, som må gis en fullverdig rentekompensasjon til kommunesektoren. Dette medlem mener videre at departementets resonnementer på side 61 i Kommuneproposisjonen 2027 må avvises.

Dette medlem viser også til at under høringen om oljefondet 5. mai 2026 framhevet finansministeren at det er stor risiko i finansmarkedene, og at man ikke uten videre kan regne med fortsatt god avkastning av finansinvesteringer. Premiefondene har også en rolle å spille i slike tilfeller, og man kan derfor ikke legge til grunn at de representerer noen løsning på premieavvikenes negative virkning på kommunesektorens likviditet.

Dette medlem mener at når kommunesektoren med sin gitte inntektsramme utsettes for at en utgiftsart øker mye i løpet av et budsjettår, er det uakseptabelt at det skal ramme gjenværende budsjettamme for drift av skoler, eldreomsorg og de andre viktige kommunale oppgavene. Som et tiltak for å møte denne utfordringen har premieavviksordningen vist seg å ha altfor store skadevirkninger. 25 års videreutvikling av IKT har gitt helt andre og mye bedre løsningsmuligheter enn de man hadde da denne ordningen ble utviklet. Den gang var KOSTRA så vidt introdusert. I dag kan departementet med ajourførte data fra kommunenes tertialrapporter holde seg oppdatert om sektorens økonomiske utvikling i løpet av budsjettåret. Dette medlem mener dermed at det er fullt mulig å møte uforutsette utfordringer ved å foreslå utvidelse av kommunesektorens inntektsramme i revidert nasjonalbudsjett i mai/juni eller i budsjettårets avsluttende salderingsproposisjon i november.

Dette medlem mener at å møte disse utfordringene basert på en reaksjonstid over syv år gjennom en ordning som de færreste forstår, er håpløst foreldet. I tillegg til de skadelige likviditetsvirkningene gjør ordningen betydelig skade på kommuneregnskapenes evne til å gi korrekt informasjon. Kommunelovens regnskapsprinsipper er fastsatt for å kunne vite om driften innfrir kommunelovens krav om balanse mellom faktiske inntekter og utgifter. Dette medlem mener at et så omfattende unntak fra disse prinsippene skader både kommunenes styringsmuligheter og statens evne til å gi tilstrekkelig stabile rammevilkår for den store og viktige kommunesektoren. Dette medlem mener det ikke er holdbart å flikke på denne måten å føre kommuneregnskap på ved å prøve å gi forventningsrette beregningsforutsetninger i en svært ustabil verden.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere ordningen i budsjett- og regnskapsforskriften for kommuner og fylkeskommuner § 3-5 og § 3-6 med sikte på å avvikle ordningen med regnskapsmessige premieavvik i kommuneregnskapet, og i stedet innføre regler som samsvar-

er med regnskapsprinsippene i kommuneloven § 14-6 tredje ledd om at alle kjente driftsutgifter i året og all bruk av midler til årets drift skal framgå av årets driftsregnskap, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen dokumentere hvordan årets utgiftsføring av amortiseringskostnader blir dekket i form av økte frie inntekter, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2026.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at ivaretagelsen av statens forpliktelser knyttet til føring av kommunesektorens pensjonsutgifter er kontrollerbar og synliggjort i kronebeløp, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2026.»

«Stortinget ber regjeringen i Kommuneproposisjonen 2028 utrede en ordning med kompensasjon for det rentetapet som kommuner og fylkeskommuner lider på grunn av at de har balanseført premieavvik for utgifter som de har betalt, men ikke har fått medregnet i de årlige inntektsrammene som Stortinget fastsetter.»

3.9 Kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå

Det vises til proposisjonens kapittel 9, der kommunenes og fylkeskommunenes inntektsnivå omtales nærmere.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at eieendomsskattelova på flere områder legger uhensiktsmessige og urimelige begrensninger på det lokale sjølstyret. Det er i dag lov å sette ulik sats for eiendomsskatt på boliger, på ubebygde tomter og på næringseiendom. Det er også lov å skille mellom bymessig bebyggelse og rurale deler av kommuner. Videre er det lov å ilegge eiendomsskatt bare på ulike typer kraftanlegg, samt på petroleumsanlegg. Derimot er det ikke lov å sette ulik skattesats på ordinær bolig og fritidsbolig.

Det te medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å åpne for at kommuner kan sette ulik eiendomsskattesats for ordinære boliger og fritidsboliger, som et virkemiddel for å øke det lokale selvstyret.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå eieendomsskattelova med sikte på å utforme lovforslag med en større sosial profil enn i dag, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

3.10 Utvikling i kommunale tjenester

Det vises til proposisjonens kapittel 10, der utviklingen i de kommunale tjenester omtales nærmere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til omtalen av kommunens boligsosiale arbeid og uttrykker bekymring for økningen i bostedsløshet, bruk av midlertidig botilbud, og særlig økningen i barnefamilier som blir bostedsløse. Disse medlemmer vil peke på at ni av ti kommuner melder om mangel på kommunale boliger, og understreker at det er nødvendig å gjeninnføre Husbankens tilskudd til utleieboliger for vanskeligstilte, i tråd med Stortingets anmodningsvedtak fra 2024. Disse medlemmer vil også understreke at ordningen med statlig bostøtte er helt sentral for kommunenes boligsosiale arbeid, og at det er behov for en styrking av bostøtten så den omfatter flere og dekker en større andel av faktiske boutgifter.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede en eller flere faktorer i inntektssystemet som bedre ivaretar vekstkommuners spesielle situasjon. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen gjøre en helhetlig gjennomgang av finansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, og komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer som både ivaretar brukernes rettigheter og kommunenes finansieringsevne på en treffsikker måte.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre at søknadsordningen for private barnehager gir reell og forutsigbar dekning av dokumenterte pensjonsutgifter.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre at private barnehager får tilskudd som gjenspeiler det faktiske tilbudet i kommunen, i tråd med likebehandlingsprinsippet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen legge frem en helhetlig gjennomgang av kommunenes beredskapsevne, herunder sivil beredskap, helseberedskap, kritisk infrastruktur og forsyningsikkerhet, samt forslag til nødvendige tiltak og finansiering.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen det gjøre klart overfor kommunene hva som forventes av kommunesektoren for å styrke beredskapen.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 avvikle grunnskoletilskuddet og omprioritere midlene til frie inntekter.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om å fjerne andre ledd i inndelingslova § 10 som gir departementet en hjemmel til å gjennomføre innbyggerhøring og en hjemmel til å kunne gi forskrift om gjennomføringen av den enkelte innbyggerhøringen.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen sikre at den pågående gjennomgangen av oppgavefordelingen i helse- og omsorgstjenestene må inkludere alle profesjonene i helsesektoren.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen innen 2027 sikre at tannhelserettighetene for eldre i sykehjem og hjemmetjenester oppfylles.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen ikke gå videre med forslag om å avvikle kompetansekravene i helse- og omsorgstjenesteloven.

Forslag fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning der kommuner med verdensarv (UNESCO) eller særlig verneverdige kulturmiljøer kan få dekket merkostnader til brannsikring. Ordningen bør omfatte både drift av brann- og redningstjenester og investering, drift og vedlikehold av relevante systemer, utstyr og anlegg. Regjeringen bes om å komme tilbake til dette i kommuneproposisjonen for 2028.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 13*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som fjerner kommunenes adgang til å kreve inn eiendomsskatt.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen fjerne kommunenes adgang til å differensiere tilskudd ved kommunale satsinger, slik at kommunene ikke forskjellsbehandler egne og private barnehager.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner som påtar seg særskilte beredskapsoppgaver knyttet til den endrede sikkerhetssituasjonen, får kompensert de økte kostnadene dette medfører.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen innføre øremerkede tilskudd i statsbudsjettet for 2027, der kommunene får økonomiske midler til å oppfylle sine forpliktelser innenfor beredskap.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at dispensasjonsparagrafen i plan- og bygningsloven endres slik at dispensasjoner blir et politisk spørsmål, fremfor et juridisk spørsmål.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen om å ikke gå videre med å innlemme toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i rammetilskuddet til kommunene, men videreføre ordningen som en øremerket tilskuddsordning.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til finansiering av ressurskrevende tjenester som reduserer kommunenes egenandel.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for likviditetssikring for kommuner som får store uforutsette endringer i utgifter til ressurskrevende tjenester.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner, på tilsvarende måte som stortingsrepresentanter, ikke omfattes av offentliglovas regler om innsyn i sitt politiske arbeid, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige lovendringer så snart som mulig.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et obligatorisk grunnkurs for alle som skal jobbe innenfor eldreomsorgen, som ikke har relevant helsefaglig utdanning.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet 2027 sikre at investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser økes til 60 pst. av den faktiske kostnaden.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 komme tilbake med forslag om statlig finansiering av eldreomsorgen i tråd med forsøket som startet i 2016.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om innføring av en utfordringsrett slik at private aktører kan utfordre offentlig monopoldrift av tjenester for å oppnå større mangfold og bedre kvalitet til riktig kostnad for skattebetalerne.

Forslag 26

Stortinget ber regjeringen ikke innlemme tilskuddet til utvidet TT-ordning i rammetilskuddet til fylkeskommunen, men videreføre ordningen som et øremerket tilskudd, eventuelt overføre ordningen til Nav. Eksisterende brukergrupper skal sikres et tilbud på minimum dagens nivå.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovfesting av den ordinære TT-ordningen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt:*Forslag 28*

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2027 øke kommunesektorens frie inntekter med 4 mrd. kroner utover regjeringens forslag i Kommuneproposisjonen 2027, med en fordeling på 85/15 på henholdsvis kommunene og fylkeskommunene.

Forslag fra Høyre:*Forslag 29*

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede et regionalpolitisk tilskudd til kommuner med store levekårsutfordringer, herunder hvordan tilskuddet kan innrettes og innføres. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med kommunesektoren utrede tilskudd og ordninger som kan endres eller innføres for å løse levekårsutfordringene i kommunene på en bedre måte. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en mer fleksibel innretning av lærernormen som gir kom-

munene større mulighet til å disponere lærerressursene ut fra lokale behov.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen utrede en modell for hovedstadstilskudd, herunder hvordan det kan innføres og innrettes. Regjeringen bes legge fram forslag for Stortinget senest i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2028.

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen utrede en endring av inntektssystemet der kommuner som ligger over 140 pst. av landsgjennomsnittet i inntekter per innbygger, innberegnet de samme inntektene som regjeringen har lagt til grunn for det utvidede inntektsbegrepet for distriktstilskudd Sør-Norge, ikke skal kompenseres gjennom inntektsutjevningen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 34*

Stortinget ber regjeringen i arbeid med å forenkle investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjem aktivt motvirke institusjonalisering for mennesker med funksjonsnedsettelse, og sikre at eventuelle endringer ivaretar forpliktelsene i CRPD til at mennesker med funksjonsnedsettelse ikke pålegges en bestemt boform.

Forslag fra Rødt:*Forslag 35*

Stortinget ber regjeringen se på muligheten for å gi gjeldsslette til flere kommuner på ROBEK-lista og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 36

Stortinget ber regjeringen utrede et maksimalt antall år en kommune skal kunne befinne seg på ROBEK-lista.

Forslag 37

Stortinget ber regjeringen vurdere ordningen i budsjett- og regnskapsforskriften for kommuner og fylkeskommuner § 3-5 og § 3-6 med sikte på å avvikle ordningen med regnskapsmessige premieavvik i kommuneregnskapet, og i stedet innføre regler som samsvarer med regnskapsprinsippene i kommuneloven § 14-6 tredje ledd om at alle kjente driftsutgifter i året og all bruk av midler til årets drift skal framgå av årets driftsregnskap, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 38

Stortinget ber regjeringen dokumentere hvordan årets utgiftsføring av amortiseringskostnader blir dekket i form av økte frie inntekter, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2026.

Forslag 39

Stortinget ber regjeringen sørge for at ivaretagelsen av statens forpliktelser knyttet til føring av kommunesektorens pensjonsutgifter er kontrollerbar og synliggjort i kronebeløp, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2026.

Forslag 40

Stortinget ber regjeringen i Kommuneproposisjonen 2028 utrede en ordning med kompensasjon for det rentetapet som kommuner og fylkeskommuner lider på grunn av at de har balanseført premieavvik for utgifter som de har betalt, men ikke har fått medregnet i de årlige inntektsrammene som Stortinget fastsetter.

Forslag 41

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å åpne for at kommuner kan sette ulik eiendomsskattesats for ordinære boliger og fritidsboliger, som et virkemiddel for å øke det lokale selvstyret.

Forslag 42

Stortinget ber regjeringen gjennomgå egedoms-skattelova med sikte på å utforme lovforslag med en større sosial profil enn i dag, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, II, III og IV fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding V fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt.

Komiteens tilråding VI fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt.

Komiteens tilråding VII og VIII medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Rødt.

Komiteens tilråding IX fremmes av medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteens tilråding X og XI fremmes av medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget gir Kommunal- og distriktsdepartementet fullmakt til å fordele etter skjønn 1 030 mill. kroner

for 2027. Beløpet foreslås bevilget over kap. 571 Rammetilskudd til kommuner.

II

Stortinget ber regjeringen vurdere å likestille innsatssonen i Nord-Troms med innsatssonen i Finnmark i distriktstilskudd Nord-Norge i forslag til statsbudsjett for 2027.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere om ansvaret for den utvidede TT-ordningen bør flyttes til Nav, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

IV

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2027 videreføre den utvidede TT-ordningen som et øremerket tilskudd.

V

Stortinget ber regjeringen legge til grunn at eventuelle kommunesammenslåinger ikke skal gjennomføres med tvang.

VI

Stortinget ber regjeringen utrede tiltak for å utvikle en robust veterinærvaktordning for fremtiden. Arbeidet skal gjennomføres i tett samarbeid med berørte parter. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

VII

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2027 vurdere å øke midlene til kompensasjon for sikring mot skred og ras, i tabell C for fylkene.

VIII

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2027 vurdere å etablere en finansieringsordning for pensjonsforpliktelsene som følger av vertskommunerollen etter HVPU-reformen, som gjelder også etter at siste vertskommunebeboer er gått bort.

IX

Stortinget ber regjeringen videreføre vertskommunetilskuddet til HVPU-kommunene.

X

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som forbedrer fergeavløsningsordningen, med mål om at flere fylkesveiprosjekter kan realiseres, og at kapitalkostnader kan dekkes av midlene.

XI

Stortinget ber regjeringen vektlegge sterkere det kommunale selvstyret som en grunnleggende verdi i plan-, areal- og byggesaker enn i dagens praksis.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 9. juni 2026

Hanne Beate Stenvaag

leder

Sigurd Kvammen Rafaelsen

ordfører

